Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 37 kap. i strafflagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås ändringar i strafflagen. I strafflagen ändras enligt förslaget bestämmelserna om betalningsmedelsbrotten betalningsmedelsbedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri och förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri samt definitionen av betalningsmedel och bestämmelsen om straffansvar för juridiska personer. Till lagen fogas nya bestämmelser om betalningsmedelsbrott, grovt betalningsmedelsbrott och lindrigt betalningsmedelsbrott.

Genom de föreslagna ändringarna genomförs det av Europaparlamentet och rådet antagna direktiv som gäller bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft senast den 31 maj 2021, då direktivet senast ska genomföras.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL 1
MOTIVERING 3
1 Bakgrund och beredning 3
1.1 Bakgrund 3
1.2 Beredning 3
1.2.1 Beredningen av direktivet 3
1.2.2 Beredningen av propositionen 4
2 Direktivets målsättning, innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland 4
2.1 Direktivets målsättning och struktur 4
2.2 Direktivets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland 5
3 Nuläge och bedömning av nuläget 34
3.1 Gärningssätten i fråga om betalningsmedelsbedrägerier 34
3.2 Antalet betalningsmedelsbedrägerier 35
4 Förslagen och deras konsekvenser 36
4.1 De viktigaste förslagen 36
4.1.1 Genomförandet av direktiv 36
4.1.2 Betalningsmedelsbedrägeri 37
4.1.3 Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri 39
4.1.4 Betalningsmedelsbrott 41
4.1.5 Definition 46
4.1.6 Straffansvar för juridiska personer 47
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna 47
4.2.1 Samhälleliga konsekvenser 47
4.2.2 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet 47
4.2.3 Ekonomiska konsekvenser 48
5 Alternativa handlingsvägar och Sveriges regerings proposition 48
5.1 Alternativt regleringssätt 48
5.2 Sverige 48
6 Remissvar 49
7 Specialmotivering 51
8 Ikraftträdande 62
9 Verkställighet och uppföljning 62
10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning 62
10.1 Villkoren för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna 62
10.2 Kraven på godtagbarhet och proportionalitet 63
10.3 Legalitetsprincipen 64
LAGFÖRSLAG 66
Lag om ändring av 37 kap. i strafflagen 66
BILAGA 70
PARALLELLTEXT 70
Lag om ändring av 37 kap. i strafflagen 70

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF (nedan direktivet och rambeslutet) ska genomföras nationellt den 31 maj 2021.

Direktivet är en del av de åtgärder som siktar till att förbättra cybersäkerheten, vilka nämns i det gemensamma meddelandet av kommissionen och den höga representanten för utrikes frågor och säkerhetspolitik till parlamentet och rådet av den 13 september 2017 (JOIN(2017) 450 final). I den europeiska säkerhetsagendan, som kommissionen utarbetade 2015, fastställs åtgärder för att se över och eventuellt utvidga lagstiftningen om bekämpning av bedrägeri och förfalskning som rör betalningsmedel för att anpassa den till nya typer av brott och förfalskningar (COM(2015) 185 final, s. 22). I säkerhetsagendan fastställs det att rambeslutet inte längre motsvarar dagens verklighet och inte på ett tillräckligt sätt bemöter nya utmaningar och den tekniska utvecklingen, såsom virtuella valutor och mobila betalningar (s. 21). Genom direktivet förpliktas medlemsstaterna att i större utsträckning än vad rambeslutet föreskriver straffbelägga bland annat gärningar som rör betalningsmedel som används i datanät och gärningar i form av förberedelse.

1.2 Beredning

1.2.1 Beredningen av direktivet

Europeiska kommissionen gav den 1 september 2017 ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF (COM(2017) 489 final). Förslaget var en del av de åtgärder som siktar till att förbättra cybersäkerheten, vilka nämns i det gemensamma meddelandet av kommissionen och den höga representanten för utrikes frågor och säkerhetspolitik till parlamentet och rådet av den 13 september 2017 (JOIN(2017) 450 final). I den europeiska säkerhetsagendan, som kommissionen utarbetade 2015, fastställdes åtgärder för att se över och eventuellt utvidga lagstiftningen om bekämpning av bedrägeri och förfalskning som rör betalningsmedel för att anpassa den till nya typer av brott och förfalskningar (COM(2015) 185 final, s. 22). I säkerhetsagendan fastställs det att rådets rambeslut 2001/413/RIF inte längre motsvarar dagens verklighet och inte på ett tillräckligt sätt bemöter nya utmaningar och den tekniska utvecklingen, såsom virtuella valutor och mobila betalningar (s. 21).

Kommissionen offentliggjorde den 4 maj 2016 en konsekvensbedömning om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter, varefter flera samråd med berörda parter inleddes, av vilka det har gjorts en sammanfattning i kommissionens samrådsstrategi. I samband med samråden genomfördes också ett öppet offentligt samråd mellan den 1 mars och den 24 maj 2017. Resultaten av både samrådsförfarandet och granskningen av den gällande lagstiftningen inkluderades i en konsekvensbedömning som ledde till slutsatsen att ett nytt direktiv är den mest ändamålsenliga lösningen för att åtgärda bristerna (se sammanfattningen av konsekvensbedömningen https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0299&from=EN).

Statsrådet sände den 19 oktober 2017 i enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen en skrivelse till riksdagen om kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF (U 56/2017 rd). Riksdagens lagutskott gav ett utlåtande i ärendet (LaUU 15/2017 rd, https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/LaUU_15+2017.aspx), som stora utskottet instämde i (StoURS 116/2017 rd).

Finland förhöll sig i princip positivt till målen i kommissionens förslag till direktiv. Brottslighet som gäller betalningsmedel gynnar annan brottslighet och är till förfång för laglig ekonomisk verksamhet. Bedrägerierna sker i en snabbt föränderlig miljö och är ofta gränsöverskridande, och därför är det viktigt att strafflagstiftningen är uppdaterad och tillräckligt omfattande i alla EU:s medlemsstater. Lagutskottet och stora utskottet ansåg att rambeslutet från 2001 (2001/413/RIF) inte i tillräcklig utsträckning beaktade den snabba tekniska utvecklingen och de möjligheter att begå och förbereda betalningsmedelsbedrägerier den medför, varför regleringen på unionsnivå behövde uppdateras. Ur Finlands synvinkel gällde de mest principiella frågorna i förslaget till direktiv förslaget att i större utsträckning straffbelägga förberedelse och försök till brott samt skyldigheterna i fråga om straffskalor, liksom också inkluderandet av virtuella valutor i direktivet (LaUU 15/2017 rd).

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/713 om bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter och om ersättande av rådets rambeslut 2001/413/RIF antogs den 17 april 2019.

1.2.2 Beredningen av propositionen

Den 17 juni 2020 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp med uppgift att utreda vilka lagstiftningsändringar genomförandet av direktivet förutsätter och att bereda de lagändringar som behövs. Till uppgiften hörde också att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av ändringarna. Arbetsgruppens betänkande skulle skrivas i formen av en regeringsproposition. Arbetsgruppens mandatperiod sträckte sig från den 1 augusti till den 31 december 2020. Arbetsgruppen hörde sakkunniga från Centralkriminalpolisen och Finansinspektionen. Arbetsgruppen lämnade sitt betänkande den 1 februari 2021.

Betänkandet var på remiss från den 1 februari till den 8 mars 2021. Utlåtanden begärdes av 40 instanser, bland annat de centrala ministerierna, rättsväsendet, Åklagarmyndigheten, polisen, advokat- och juristorganisationer, riksdagens justitieombudsmans kansli, justitiekanslersämbetet, Finlands näringsliv rf, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry, Finsk Handel rf, Konkurrens- och konsumentverket, Finansinspektionen, Finanssiala ry, Finlands Bank, Verket för finansiell stabilitet, Europeiska kompetenscentret för motverkande av hybridhot, forskare och bolag som tillhandahåller virtuella valutor. Utlåtanden lämnades av 21 instanser. Högsta domstolen meddelade att den inte lämnar något utlåtande.

Utlåtandena finns i justitieministeriets projektportal på adressen https://oikeusministerio.fi/hankkeet med identifieringskoden OM078:00/2017.

2 Direktivets målsättning, innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland

2.1 Direktivets målsättning och struktur

Direktivet stöder generellt sett åtgärder för att trygga betaltjänsternas tillförlitlighet och bekämpa betalningsmedelsbedrägerier. Brottslighet som gäller betalningsmedel gynnar annan

brottslighet och är till förfång för laglig ekonomisk verksamhet. Bedrägerierna sker i en snabbt föränderlig miljö och är ofta gränsöverskridande. Därför är det viktigt att strafflagstiftningen är uppdaterad och tillräckligt omfattande i alla EU:s medlemsstater. I direktivet är dessutom definitionerna av betalningsmedelsbrotten teknikneutrala.

Genom direktivet förenhetligas EU-medlemsstaternas lagstiftning om betalningsmedelsbedrägerier. Genom direktivet strävar man efter att motverka den tilltagande skada som betalningsmedelsbedrägerierna orsakar. De gemensamma minimidefinitionerna av brott kan också underlätta samarbetet mellan myndigheterna i medlemsstaterna när det gäller brottmål och minska tolknings- och tillämpningsproblemen vid utredning av brottmål.

Betalningsmedelsbedrägerier på webben kräver vanligen särskilda förberedelser. Bedrägeriförsök kan med hjälp av datateknik också riktas mot flera personer på en gång (bland annat genom gärningar av typen phishing och pharming).

Direktivet baserar sig på artikel 83.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, enligt vilken Europaparlamentet och rådet genom direktiv i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet får fastställa minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områden med särskilt allvarlig brottslighet med ett gränsöverskridande inslag till följd av brottens karaktär eller effekter eller av ett särskilt behov av att bekämpa dem på gemensamma grunder. Enligt artikeln hör bland annat förfalskning av betalningsmedel till dessa områden av brottslighet. Skyldigheterna i direktivet är således minimiregler.

Direktivets ingress innehåller 41 skäl som förtydligar direktivets målsättning och senare artiklar. Direktivet är indelat i fyra avdelningar. Avdelning I gäller syfte och definitioner, avdelning II brott, avdelning III behörighet och utredning och avdelning IV informationsutbyte och rapportering av brott. I direktivet fastställs dess syfte (artikel 1) och anges skyldigheterna i fråga om definitionerna av andra betalningsmedel än kontanter (artikel 2). Direktivet innehåller också bestämmelser om straffbara uppsåtliga handlingar i samband med bedräglig användning av icke-kontanta betalningsinstrument (artikel 3), om straffbara uppsåtliga handlingar med anknytning till bedräglig användning av fysiska icke-kontanta betalningsinstrument (artikel 4), om straffbara uppsåtliga handlingar med anknytning till bedräglig användning av icke-fysiska icke-kontanta betalningsinstrument (artikel 5), om bedrägeri med anknytning till informationssystem (artikel 6) och om verktyg som används för att begå sådana brott (artikel 7). Det finns också bestämmelser om anstiftan, medhjälp och försök (artikel 8), om påföljder för fysiska personer (artikel 9), om juridiska personers ansvar (artikel 10), om sanktioner för juridiska personer (artikel 11) och om behörighet (artikel 12). Utöver de straffrättsliga bestämmelserna innehåller direktivet förpliktelser som gäller effektiva utredningar (artikel 13), informationsutbyte mellan de nationella kontaktpunkterna (artikel 14), rapportering av brott (artikel 15), hjälp och stöd till brottsoffer (artikel 16), förebyggande av brott (artikel 17) samt övervakning och statistik (artikel 18).

Direktivet har antagits med kvalificerad majoritet. Direktivet ger medlemsstaterna handlingsutrymme på vissa punkter, vilket beskrivs närmare nedan i samband med bestämmelserna.

Direktivet ersätter rambeslut 2001/413/RIF.

2.2 Direktivets innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland

Avdelning I. **Syfte och definitioner**

Artikel 1. *Syfte*

Enligt artikel 1 fastställer direktivet minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områdena bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter. Vidare gör direktivet det lättare att förebygga sådana brott samt att ge hjälp och stöd till brottsoffer.

Artikel 2. *Definitioner*

I artikel 2 definieras de begrepp som används i direktivet. Med icke-kontanta betalningsinstrument avses enligt artikel 2 a andra icke-fysiska eller fysiska skyddade utrustningar, föremål eller handlingar, eller en kombination av dessa, än lagliga betalningsmedel som, ensamma eller i förening med ett förfarande eller en uppsättning förfaranden, ger innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller penningvärde, inbegripet med hjälp av digitala betalningsmedel. Den svenskspråkiga formuleringen icke-kontanta betalningsinstrument avser i praktiken detsamma som formuleringen andra betalningsmedel än kontanter, som också används i direktivet. Definitionen är betydligt mer omfattande än motsvarande definition i rambeslut 2001/413/RIF och omfattar även betalningar i datanät och digitala betalningsmedel. Definitionen omfattar också virtuella valutor, som avser digitala värderepresentationer som inte emitteras eller garanteras av en centralbank eller en offentlig myndighet och som inte nödvändigtvis är kopplade till en rättsligt etablerad valuta men som godtas av fysiska eller juridiska personer som betalningsmedel och kan överföras, lagras och handlas elektroniskt.

Bestämmelser om betalningsmedelsbrott finns i 37 kap. i strafflagen, och bestämmelser om betalningsmedelsbedrägerier som rör andra betalningsmedel än kontanter finns i 8–12 § i det kapitlet. I 37 kap. 12 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen definieras betalningsmedel. Enligt definitionen avses med betalningsmedel ett bank-, betal- eller kreditkort, en check eller ett annat medel eller en upptagning varmed betalningar, uttag eller kontoöverföringar kan utföras eller vars användning är en nödvändig förutsättning för att nämnda transaktioner ska kunna utföras. Enligt paragrafens 2 mom. tillämpas vad 37 kap. bestämmer om betalningsmedel också på en motbok eller ett annat fordringsbevis som ett kreditinstitut som står under offentlig tillsyn har utfärdat över en deposition.

Ett betalningsmedel kan vara allmänt eller riktat, det vill säga sådant som kan användas endast för på förhand bestämda ändamål. Exempelvis kan en voucher i fysisk eller elektronisk form, ett betalkort, en internet- eller mobiltjänst och en applikation lämpa sig för allmänt bruk eller bara för vissa ändamål. Strafflagen och direktivet gör i detta avseende ingen skillnad på av vilken karaktär betalningsmedlet är. Bland annat har användning och överlåtelse av falska lunchsedlar ansetts utgöra betalningsmedelsbedrägeri (HD:2019:44), och liknande natura- och personalförmåner kan också ordnas med riktade betalningsmedel.

Definitionen av betalningsmedel i 37 kap. 12 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen är rätt omfattande i förhållande till definitionen av betalningsinstrument i direktivet. Enligt regeringens proposition RP 2/2003 rd räknas också upptagningar som betalningsmedel i Finland, medan endast fysiska instrument ansågs som betalningsmedel enligt rambeslut 2001/413/RIF. Definitionen av betalningsmedel i strafflagen är allmän och omfattande och motsvarar definitionen av icke-kontanta betalningsinstrument i artikel 2 a i direktivet i fråga om både fysiska och icke-fysiska betalningsmedel. Vissa tekniska begrepp i den nuvarande definitionen är dock delvis föråldrade och bör uppdateras. Det är motiverat att ändra definitionen så att den också till övriga delar motsvarar definitionen i direktivet, med vissa språkliga justeringar.

Med skyddade utrustningar, föremål eller handlingar avses enligt artikel 2 b i direktivet utrustningar, föremål eller handlingar som är skyddade mot imitation eller bedräglig användning, till exempel genom utformning, kodning eller signatur. Motsvarande bestämmelse fanns redan i

rambeslutet. I definitionen i 37 kap. i strafflagen finns inget särskilt omnämnande av skydd av betalningsmedel, men de betalningsmedel som för närvarande nämns är skyddade på något av de sätt som nämns i artikel 2 b. Genom att nämna skyddet vill man enligt skäl 12 i ingressen till direktivet uppmuntra operatörer att förse betalningsinstrument som de utfärdar med skydd. Därför ges straffrättsligt skydd genom direktivet främst åt skyddade betalningsinstrument. En medlemsstat kan ändå, om den så vill, gå längre än definitionen och ge straffrättsligt skydd också åt oskyddade betalningsinstrument. Kriminalpolitiskt sett är det dock motiverat att liksom i direktivet i princip skydda främst skyddade instrument.

Med digitalt betalningsmedel avses enligt artikel 2 c varje form av elektroniska pengar enligt definitionen i artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG eller virtuell valuta. Med elektroniska pengar avses enligt artikel 2.2 i det direktivet varje elektroniskt eller magnetiskt lagrat penningvärde i form av en fordran på utgivaren som ges ut mot erhållande av medel i syfte att genomföra betalningstransaktioner i enlighet med artikel 4.5 i direktiv 2007/64/EG och som godtas av en annan fysisk eller juridisk person än utgivaren av elektroniska pengar.

Varken digitala betalningsmedel eller elektroniska pengar nämns i de senare artiklarna i direktivet, men av definitionen av betalningsinstrumentet i artikel 2 a följer att definitionen av betalningsinstrument och de straffbestämmelser som gäller den också ska omfatta brott som hänför sig till elektroniska pengar. För tydlighetens skull finns det således skäl att i definitionen i strafflagen jämställa också elektroniska pengar med betalningsmedel.

Med virtuell valuta avses enligt artikel 2 d en digital värderepresentation som inte emitteras eller garanteras av en centralbank eller en offentlig myndighet, som inte nödvändigtvis är kopplad till en rättsligt etablerad valuta och som inte har rättslig status som valuta eller pengar men som godtas av fysiska eller juridiska personer såsom betalningsmedel och kan överföras, lagras och handlas elektroniskt.

Definitionen av virtuell valuta i direktivet motsvarar definitionen i det så kallade femte penningtvättsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/843 om ändring av direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och om ändring av direktiven 2009/138/EG och 2013/36/EU).

Enligt definitionen i 2 § i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor (572/2019) avses med virtuell valuta ett värde i digital form a) som inte getts ut av en centralbank eller någon annan myndighet och som inte utgör ett lagligt betalningsmedel, b) som en person kan använda som betalningsinstrument, och c) som kan överföras, lagras och växlas elektroniskt.

En av de mest kända virtuella valutorna är Bitcoin, som är en decentraliserad virtuell valuta som kan växlas till ett lagligt betalningsmedel, såsom euro. Det är också den första kryptovalutan, det vill säga den första virtuella valuta som bygger på krypteringsalgoritmer. En kryptovaluta bygger på offentliga och privata nycklar, genom vilka ett värde överförs från en person till en annan och vilka krypteras före varje överföring.

Virtuella valutor kan grovt sett klassificeras i tre kategorier. På marknaden finns också hybrider som kombinerar egenskaper från flera olika kategorier.

1. Virtuella valutor som liknar betalningsmedel och som ursprungligen skapats som alternativ till traditionella valutor för att användas som betalningsmedel också för andra än utgivarens tjänster. Den mest kända virtuella valutan av denna typ är Bitcoin.

2. Virtuella valutor som kan användas för att betala vissa varor eller tjänster som tillhandahålls av utgivaren (utility coin). Oftast är varorna eller tjänsterna i ett mycket tidigt utvecklingsskede när den virtuella valuta som accepteras som betalningsmedel för dem ges ut.

3. Virtuella valutor som likställs med finansiella instrument, vilket betyder att den virtuella valutan kan ha samma egenskaper som till exempel värdepapper, såsom röstandelar, äganderätt eller förväntad avkastning. Bland annat den engelska termen ”security token” hänvisar till virtuella valutor av denna typ.

(https://www.finanssivalvonta.fi/sv/banker/fintech--innovationer-i-den-finansiella-sektorn/virtuaalivaluutan-tarjoajat/exempel-och-vanliga-fragor-om-virtuella-valutor-och-lanseringen-av-dem-initial-coin-offering/, läst den 25 augusti 2020)

Skäl 9–10 i direktivet gäller virtuella valutor. I skäl 9 konstateras det att direktivet bör vara tillämpligt på icke-kontanta betalningsinstrument endast med avseende på instrumentets betalningsfunktion, och enligt skäl 10 bör direktivet omfatta virtuella valutor endast i den mån de allmänt kan användas för att göra betalningar.

I princip kan den gällande definitionen av betalningsmedel i 37 kap. 12 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen bedömas omfatta också virtuella valutor enligt definitionen i 2 § i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor. Strafflagens bestämmelser om betalningsmedel gäller enligt den nuvarande definitionen inte bara sådana betalningsmedel som getts ut av en centralbank eller någon annan myndighet och som i detta avseende är lagliga. För tydlighetens skull och för uppfyllande av skyldigheterna i direktivet är det ändå motiverat att i definitionen av betalningsmedel i 37 kap. i strafflagen nämna att bestämmelserna om betalningsmedel också tillämpas på virtuella valutor.

Enligt skäl 10 i direktivet bör digitala plånböcker som tillåter överföring av virtuella valutor omfattas av direktivet i samma utsträckning som icke-kontanta betalningsinstrument. Genom definitionen av termen digitala betalningsmedel bör det bekräftas att digitala plånböcker för överföring av virtuella valutor kan ha, men inte nödvändigtvis har, samma funktioner som ett betalningsinstrument, och detta vidgar inte definitionen av betalningsinstrument.

I den svenska språkversionen av direktivet motsvaras den engelska termen ”digital wallets” av digitala plånböcker. I den engelska versionen av det femte penningtvättsdirektivet används termen ”custodian wallet”. I stället för digitala plånböcker används i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor termen virtuella plånböcker för samma begrepp. Med leverantör av förvaringstjänst för virtuella plånböcker avses i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor en fysisk eller juridisk person som innehar virtuella valutor för någon annans räkning eller som erbjuder överföring eller förvaring av virtuella valutor. Definitionen av betalningsmedel i 37 kap. 12 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen kan redan i nuläget bedömas omfatta förvaringstjänster för virtuella plånböcker till den del de gäller värdeöverföring. Genom att virtuell valuta särskilt nämns i definitionen av betalningsmedel i kapitlet, omfattas även i fortsättningen förvaringstjänster för virtuella plånböcker till denna del.

Klassificeringen av virtuella valutor preciseras i förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om marknader för kryptotillgångar och om ändring av direktiv (EU) 2019/1937 (COM/2020/593 final, förslaget till MiCA-förordning). I förslaget används i fråga om virtuell valuta sådana definitioner som satts i kraft nationellt. Det är motiverat att göra en ny bedömning av terminologin och klassificeringen i anslutning till virtuella valutor först när förordningen har antagits och de finsk- och svenskspråkiga motsvarigheterna till de begrepp som används i den föreslagna förordningen har setts över och etablerats i lagstiftningen inom området.

Artikel 2 e och f innehåller definitioner av informationssystem och datorbehandlingsbara uppgifter. Bestämmelserna kan anses vara av förtydligande karaktär, och de förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Enligt artikel 2 g avses med juridisk person en enhet som är en juridisk person enligt tillämplig rätt, med undantag av stater eller offentliga organ vid utövandet av offentliga maktbefogenheter samt offentliga internationella organisationer. Enligt direktivet är alltså definitionen av juridisk person beroende av den nationella lagstiftningen.

Enligt 9 kap. i strafflagen tillämpas straffansvar för juridiska personer på samfund, stiftelser och andra juridiska personer. Även offentligrättsliga juridiska personer omfattas av samfundsansvar. Straffansvaret för juridiska personer sträcker sig också till offentligrättsliga internationella organisationer som är verksamma i Finland. Straffansvaret är således till denna del mer omfattande än vad som förutsätts i direktivet. Utövning av offentlig makt omfattas dock inte av straffansvaret för juridiska personer. Bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer behöver inte ändras med anledning av artikel 2 g.

Enligt skäl 14 omfattas bara uppsåtliga brott av direktivets tillämpningsområde. Vad gäller de brott som avses i direktivet gäller kravet på uppsåt alla rekvisit som brotten utgörs av i enlighet med nationell rätt. Det är enligt skäl 14 möjligt att utifrån objektiva faktiska omständigheter sluta sig till om ett handlande varit uppsåtligt samt huruvida vetskap som utgör ett brottsrekvisit föreligger. Enligt vedertagen praxis överlåter direktiven åt den nationella lagstiftningen att definiera allmänna straffrättsliga begrepp, såsom tillräknande, vilket bekräftas i skäl 14. Skäl 14 kan också tolkas så att uppsåt som gäller syfte eller vetskap kan anges i brottsrekvisitet i enlighet med den nationella lagstiftningen.

Avdelning II. **Brott**

Artikel 3. *Bedräglig användning av icke-kontanta betalningsinstrument*

Artikel 3 gäller uppsåtlig bedräglig användning av betalningsinstrument.

Artikel 3 a förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga bedräglig användning av ett icke-kontant betalningsinstrument som stulits eller på annat sätt olovligen tillgripits eller införskaffats.

Artikel 3 b förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga bedräglig användning av ett helt eller delvis förfalskat icke-kontant betalningsinstrument.

Motsvarande skyldigheter fanns redan i artikel 2 d i rambeslutet och har således redan genomförts nationellt. Till artikeln hänför sig skäl 15, enligt vilket termen förskingring bör förstås som handlingen, utförd av en person som har anförtrotts ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument att medvetet använda instrumentet, utan att ha rätt att göra det, för egen eller annans vinning. Det svenska ordet förskingring används här i motsvarande betydelse som ordet missbruk i den nationella lagstiftningen. Vidare enligt skäl 15 bör anskaffande för bedräglig användning av ett sådant olovligen införskaffat instrument vara straffbart utan att det är nödvändigt att alla de faktiska omständigheterna kring det olovliga införskaffandet fastställs och utan att det krävs en föregående eller samtidig fällande dom för det förbrott som ledde till det olovliga införskaffandet.

Med tanke på tillämpningen av den gällande bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 8 § i strafflagen är det i princip oväsentligt hur betalningsmedlet har kommit i användarens besittning. Enligt förarbetena till lagen gäller 37 kap. 8 § 1 mom. i strafflagen den form av

betalningsmedelsbedrägeri som har karaktär av tillgreppsbrott. Bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 8 § 1 mom. 1 punkten är således tillämplig på i artikel 3 a i direktivet avsedd bedräglig användning av ett icke-kontant betalningsinstrument som stulits eller på annat sätt olovligen tillgripits eller införskaffats. Detta konstaterades också i regeringens proposition om genomförandet av rambeslutet (RP 2/2003 rd, s. 6).

I förarbetena till bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri har det också konstaterats att ett förfalskat betalningsmedel inte har någon laglig innehavare (RP 66/1988 rd, s. 144/I). Bestämmelsen om användning av ett betalningsmedel ”utan laglig rätt” är således tillämplig också på ett förfalskat betalningsmedel.

Prejudikatfallet HD:2019:44 (Omröstn.) handlade om huruvida rekvisitet för betalningsmedelsbedrägeri omfattar användning och överlåtelse av falska och förfalskade betalningsmedel. Högsta domstolen konstaterade att uttrycket ”utan laglig rätt” i lagen utgör en omfattande hänvisning till olika former av missbruk av betalningsmedel och att användning och överlåtelse av falska och förfalskade betalningsmedel omfattas av ordalydelsen i bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri (punkt 23). Högsta domstolen ansåg att straffbarheten för användning och överlåtelse av falska och förfalskade betalningsmedel framgår av bestämmelsen i fråga på det sätt som den straffrättsliga legalitetsprincipen kräver och att gärningsmannen rimligen hade kunnat förutse gärningens straffbarhet (punkt 25). Av de skäl som framgår av avgörandet ansåg högsta domstolen att förfarandet skulle anses som betalningsmedelsbedrägeri.

Bestämmelsen i 37 kap. 8 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen uppfyller kraven i direktivet i fråga om användning av betalningsinstrument som stulits eller på annat sätt olovligen tillgripits och av helt eller delvis förfalskade betalningsinstrument. Mot bakgrund av högsta domstolens ovannämnda avgörande kan bestämmelsen i sin nuvarande form behöva förtydligas. Det bör även vara entydigt att skyldigheterna enligt direktivet fullgörs. Av dessa orsaker är det motiverat att förtydliga bestämmelsen så att det uttryckligen föreskrivs att användning av falska och förfalskade betalningsmedel utgör betalningsmedelsbedrägeri.

Artikel 4. *Brott med anknytning till bedräglig användning av fysiska icke-kontanta betalningsinstrument*

Artikel 4 a i direktivet förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga stöld eller annat olovligt tillgrepp av ett fysiskt icke-kontant betalningsinstrument, när handlingen begåtts uppsåtligen.

Motsvarande skyldighet fanns redan i artikel 2 a i rambeslutet och har i det sammanhanget genomförts på behörigt sätt (RP 2/2003 rd, s. 5). Ett fysiskt icke-kontant betalningsmedel kan stjälas på motsvarande sätt som andra lösa föremål, varvid bestämmelserna om stöld i 28 kap. i strafflagen tillämpas på gärningen. Handlingen att olovligen tillägna sig eller på annat sätt ta i besittning betalningsmedel utgör stöldbrott enligt 28 kap. 1–3 § i strafflagen eller rån enligt 31 kap. i strafflagen. Strafflagen uppfyller således redan nu skyldigheterna enligt direktivet till denna del.

Artikel 4 b förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga bedräglig hel- eller delförfalskning av ett fysiskt icke-kontant betalningsinstrument. Motsvarande skyldighet föreskrevs i artikel 2 b i rambeslutet, och bestämmelserna om förfalskningsbrott i 33 kap. 1–3 § i strafflagen ansågs vara tillämpliga på gärningen (RP 2/2003 rd, s. 5). Den som framställer en handling eller ett annat bevismedel eller förfalskar ett bevismedel för att användas som vilseledande bevis ska med stöd av 33 kap. 1 § dömas för förfalskning. Formuleringen om användning en förfalskad handling eller ett annat förfalskat bevismedel som vilseledande bevis, som finns i strafflagens bestämmelse om förfalskning, motsvarar begreppet bedräglig förfalskning i direktivet.

Enligt artikel 4 c ska medlemsstaterna straffbelägga innehav av ett stulet eller på annat sätt olovligen tillgripet, eller av ett helt eller delvis förfalskat fysiskt icke-kontant betalningsinstrument, för bedräglig användning. Motsvarande skyldighet i fråga om innehav fanns i artikel 2 c i rambeslutet, och skyldigheten har genomförts på behörigt sätt genom bestämmelsen om häleri i 32 kap. 1 § i strafflagen.

Enligt 32 kap. 1 § i strafflagen ska den som döljer, anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom stöld-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott eller som annars tar befattning med sådan egendom dömas för häleri. Bestämmelsen om häleri omfattar således innehav av sådana stulna fysiska betalningsinstrument som avses i direktivet, eftersom omhändertagande kan anses omfatta innehav. Dessutom kan sådan annan befattning med egendom som nämns i bestämmelsen omfatta mycket varierande gärningar och exempelvis utgöras av innehav av stulna eller förfalskade fysiska icke-kontanta betalningsmedel (RP 2/2003 rd, s. 6).

Bestämmelsen om häleri ska dock tillämpas i andra hand i förhållande till bestämmelserna om penningtvättsbrott i 32 kap. i strafflagen. Brottsrekvisiten för penningtvättsbrott åtskildes 2003 från rekvisiten för häleribrott (RP 53/2002 rd). För penningtvätt ska den dömas som 1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför, förmedlar eller innehar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning, och gör det för att bereda sig eller någon annan nytta, för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller 2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning, döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering.

Föremål för penningtvätt kan vara egendom som förvärvats genom vilket brott som helst, och penningtvätt omfattar således sådant innehav av stulna eller helt eller delvis förfalskade betalningsinstrument som avses i artikel 4 c. Det i bestämmelsen nämnda syftet att nå vinning eller dölja brottet eller egendomen omfattar formuleringen om bedräglig användning i artikel 4 c.

Det bör noteras att den subsidiära bestämmelsen om häleri inte förutsätter att den som döljer egendomen har några avsikter i fråga om egendomen, utan det räcker att personen riktar någon av de handlingar som nämns i bestämmelsen mot egendomen. Ansvaret enligt strafflagen är i detta avseende striktare än vad direktivet kräver. Men andra ord sträcker sig straffbarheten i bestämmelsen om häleri längre än vad som förutsätts i direktivet.

Bestämmelserna om penningtvätt är också tillämpliga på innehav av falska och förfalskade betalningsmedel.

Innehav av förfalskade betalningsmedel kan också utgöra innehav av förfalskningsmaterial enligt 33 kap. 4 § i strafflagen. Enligt paragrafen ska den dömas till straff som utan godtagbart skäl tar emot, anskaffar, transporterar eller innehar ett bevismedel som är falskt eller förfalskat. I 33 kap. 6 § definieras bevismedel. Bestämmelsen om förfalskning förutsätter inte på samma sätt som direktivet uttryckligen att innehavet syftar till bedräglig användning, utan endast att det inte finns något godtagbart skäl för innehavet. Strafflagen uppfyller således skyldigheterna i direktivet till denna del och går till och med längre än direktivet när det gäller straffbarhet, i och med att det inte nämns att syftet ska vara bedräglig användning.

Enligt artikel 4 d ska medlemsstaterna straffbelägga anskaffande för egen eller annans räkning, inbegripet mottagande, tillgrepp, inköp, överföring, import, export, försäljning, transport eller distribution, av ett stulet eller ett helt eller delvis förfalskat fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för bedräglig användning. Jämfört med motsvarande skyldighet i artikel 2 c i rambeslutet är nya gärningssätt i direktivet tillgrepp, inköp, import, export och distribution.

Vid genomförandet av rambeslutet konstaterades det att bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen kan tillämpas på bedräglig försäljning eller överföring av stulna, falska eller förfalskade fysiska icke-kontanta betalningsinstrument (RP 2/2003 rd, s. 6–7). Enligt punkten ska den dömas till straff som, för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning, överlåter ett betalningsmedel till någon annan för att brukas utan laglig rätt. Enligt förarbetena till bestämmelsen jämställs den så kallade svartabörshandeln, det vill säga överlåtelse av olagligen anskaffade betalningsmedel till någon annan för att användas av denne utan laglig rätt, med avseende på straffbarheten med sådan användning av betalningsmedel som nämns i 1 punkten i samma moment. I praktiken kan olagligen anskaffade eller tillverkade betalningsmedel cirkulera länge på den så kallade svarta börsen innan de används (RP 66/1988 rd, s. 144/II).

På samma sätt som i fråga om artikel 4 c kan på vissa gärningar också tillämpas bestämmelserna om penningtvätt i 32 kap. 6–10 § i strafflagen och i andra hand bestämmelserna om häleri. Det allmänna begreppet mottagande av egendom som används i bestämmelsen om penningtvätt kan anses omfatta anskaffande, mottagande, tillgrepp, inköp och import av ett betalningsinstrument enligt direktivet. Överlåtelse eller förmedling kan utgöra försäljning eller export, medan överföring kan utgöra transport och förmedling i sin tur kan utgöra distribution enligt direktivet.

Vid genomförandet av artikel 4 i direktivet ska skyldigheterna i artikeln emellertid bedömas mot bakgrund av artikel 9, som gäller påföljder för fysiska personer. Artikel 9.2 förutsätter att stöld och annat olovligt tillgrepp av ett fysiskt betalningsinstrument samt bedräglig hel- eller delförfalskning av ett fysiskt betalningsinstrument är belagda med ett maximistraff på minst två års fängelse. Enligt artikel 9.6 ska sådana handlingar enligt artikel 4 som begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet vara belagda med ett maximistraff på minst fem års fängelse.

För att skyldigheterna enligt artikel 9.2 ska uppfyllas behöver straffet för stöld skärpas till ett maximistraff på två års fängelse. Som kvalificeringsgrund för grov stöld och grov förfalskning bör föreskrivas att gärningen utförs som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, och maximistraffet för gärningarna bör höjas från nuvarande fyra års till fem års fängelse.

Artikel 9.3 i direktivet förutsätter att det nuvarande fängelsestraffet på sex månader för innehav av förfalskningsmaterial höjs till ett år. För närvarande har det inte föreskrivits om någon grov gärningsform, vilket förpliktelserna i artikel 9.6 i direktivet förutsätter nationellt när det gäller gärningar som begåtts inom en kriminell organisation. Artikeln förutsätter även ett maximistraff på minst fem år.

Bestämmelserna om de ovannämnda brotten är dock allmänt tillämpliga och tillämpas i stor utsträckning även i andra sammanhang än bara i fråga om betalningsmedel. Om förpliktelserna i direktivet tillämpas på dem leder detta således till en synnerligen omfattande skärpning av straffen i strafflagen.

I grundlagen ställs krav på kriminaliseringarna. Dessutom måste bestämmelserna om genomförande av EU-rätt uppfylla de allmänna kraven på att bestämmelser om de grundläggande fri-

och rättigheterna ska vara exakta och noga avgränsade samt kraven på god lagskrivning (GrUU 18/2017 rd, GrUU 23/2007 rd, GrUU 50/2006 rd och GrUU 9/2004 rd). När en gärning beläggs med straff ska man beakta de allmänna kriminaliseringsprinciperna och de krav som den straffrättsliga legalitetsprincipen ställer (exempelvis GrUU 48/2017 rd och GrUU 23/1997 rd). Vid straffrättslig reglering måste också kravet på proportionalitet beaktas som en generell förutsättning för begränsningar i de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUU 41/2001 rd, s. 2/II). Påföljdens stränghetsgrad måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet, och straffsystemet i sin helhet måste uppfylla kraven på proportionalitet (GrUU 16/2013 rd, se även GrUU 23/1997 rd, s. 2/II).

Med tanke på de allmänna kriminaliseringsprinciperna är det inte godtagbart att på detta sätt skärpa maximistraffen endast för att uppfylla skyldigheterna enligt direktivet, om inte skärpningen grundar sig på att brottsligheten eller gärningarnas klandervärdhet i fråga om de aktuella typerna av brott har förändrats. För att fullgöra skyldigheterna enligt artikel 9 måste man således hitta ett regleringssätt där genomförandet av skyldigheterna enligt direktivet begränsas till den aktuella typen av brott, i det här fallet betalningsmedelsbrott.

För fullgörandet av skyldigheterna i artikel 4 föreslås det därför att det i 37 kap., som gäller betalningsmedelsbedrägeribrott, i fråga om dessa gärningar tas in en ny särskild bestämmelse om betalningsmedelsbrott samt en grov och en lindrig gärningsform.

Enligt förslaget ska det utgöra betalningsmedelsbrott att olovligen tillägna sig ett betalningsmedel. Det ska även utgöra betalningsmedelsbrott att framställa ett falskt betalningsmedel eller förfalska ett betalningsmedel i syfte att utföra ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. Dessutom ska det utgöra betalningsmedelsbrott att olagligt anskaffa, köpa, i landet införa, inneha, sälja, sprida, överföra, transportera, överlåta eller ur landet utföra ett olovligen tillgripet, falskt eller förfalskat betalningsmedel i syfte att utföra ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri.

För betalningsmedelsbrott ska också den dömas som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning, med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, överlåter ett betalningsmedel till någon annan. Motsvarande bestämmelse finns för närvarande i 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen, som gäller betalningsmedelsbedrägeri, från vilken formuleringen flyttas till den föreslagna bestämmelsen om betalningsmedelsbrott och samtidigt moderniseras. Enligt förslaget ändras inte området för straffbarhet.

Påföljden för betalningsmedelsbrott föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. Straffet för grovt betalningsmedelsbrott föreslås vara fängelse i minst fyra månader och högst fem år, för att skyldigheten enligt artikel 9.6 i direktivet ska uppfyllas. En gärning är enligt förslaget grov om brottet begås särskilt planmässigt eller om brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Av dessa baserar sig grunden att brottet begås särskilt planmässigt på nationell prövning.

Påföljden för lindrigt betalningsmedelsbrott föreslås vara böter. Lindrigt betalningsmedelsbrott införs enligt nationell prövning också för denna typ av brott för att följa det trestegssystem som infördes i samband med totalreformen av strafflagen. I flera andra EU-medlemsstater tillämpas administrativa påföljdsavgifter på ringa gärningar. Genom de skyldigheter i fråga om kriminalisering som följer av direktiv ingriper man i allmänhet inte i den nationella kontaktytan mellan straffrättsliga och administrativa påföljder. Med iakttagande av samma princip är det möjligt att nationellt gradera gärningarna enligt hur allvarliga eller ringa de är.

Artikel 5. *Brott med anknytning till bedräglig användning av icke-fysiska icke-kontanta betalningsinstrument*

Artikel 5 a förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga olovligt införskaffande av ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument, åtminstone när ett sådant införskaffande har innefattat begående av ett av de brott som avses i artiklarna 3–6 i direktiv 2013/40/EU, eller förskingring av ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument. Det direktiv det hänvisas till i artikeln är Europaparlamentets och rådets direktiv om angrepp mot informationssystem och om ersättande av rådets rambeslut 2005/222/RIF, nedan nätbrottsdirektivet.

Syftet med artikeln är att straffbelägga motsvarande gärningar när det gäller icke-fysiska betalningsinstrument som när det gäller fysiska betalningsinstrument i artikel 4.

Som ovan konstateras har man i Finland ända sedan 1990-talet betraktat också upptagningar som betalningsmedel i Finland, medan endast fysiska instrument betraktades som betalningsmedel enligt rambeslutet (RP 2/2003 rd, s. 4–5). Vilket medel som helst, med vilket man kan utföra betalningar, kontoöverföringar och uttag, kan utgöra ett sådant betalningsmedel som avses i bestämmelsen. Detta trots att de begrepp i 37 kap. i strafflagen som hänför sig till informationssystem delvis kan vara föråldrade.

Gällande bestämmelser om sådant olagligt intrång i informationssystem som avses i artikel 3 i nätbrottsdirektivet finns i Finland i 38 kap. 8 § i strafflagen, som gäller dataintrång. Bestämmelser om att allvarligt hindra eller avbryta driften av ett informationssystem enligt artikel 4 i nätbrottsdirektivet finns i 38 kap. 7 a § i strafflagen, som gäller systemstörning. Bestämmelser som motsvarar olaglig datastörning enligt artikel 5 i nätbrottsdirektivet finns i 35 kap. 3 a § i strafflagen, som gäller dataskadegörelse. Gällande bestämmelser om olaglig avlyssning enligt artikel 6 i nätbrottsdirektivet finns i 38 kap. 3 § i strafflagen, som gäller kränkning av kommunikationshemlighet, och bestämmelser om grova gärningsformer finns i 38 kap. 4 § och 8 § 2 mom.

Olovligt införskaffande av ett icke-fysiskt betalningsinstrument kan utgöra brott som motsvarar skyldigheterna enligt nätbrottsdirektivet, men motsvaras också av en särskild bestämmelse om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri. Enligt 37 kap. 11 § 2 punkten i strafflagen gör sig den skyldig till förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri som tillverkar, i landet inför, anskaffar, tar emot, innehar, säljer eller överlåter upptagningar, programvara, redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät.

Artikel 5 b förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga bedräglig hel- eller delförfalskning av ett icke-fysiskt betalningsinstrument. I dessa fall tillämpas bestämmelserna om förfalskningsbrott i 33 kap. 1–3 § i strafflagen. Enligt bestämmelserna ska den som framställer en falsk handling eller annat bevismedel eller som förfalskar ett dylikt bevismedel för att användas som vilseledande bevis, eller såsom sådant bevis använder ett falskt eller förfalskat bevismedel, dömas för förfalskning.

Enligt definitionen i 33 kap. 6 § i strafflagen anses som bevismedel upptagningar som lämpar sig för automatisk databehandling, om de används eller kan användas såsom rättsligt betydelsefulla bevis om rättigheter, förpliktelser eller fakta. Begreppet bevismedel är så vidsträckt att det vid sidan av handlingar även omfattar ljud- och bildupptagningar, upptagningar av registrerande mätinstrument och räkneapparater eller av annan motsvarande teknisk anordning samt upptagningar som lämpar sig för automatisk databehandling (RP 66/1988 rd, s. 114/I).

Artikel 5 c förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga innehav av ett olovligen införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för bedräglig användning, åtminstone när det olovliga ursprunget var känt vid tidpunkten för innehavet av instrumentet.

Enligt 32 kap. 1 § i strafflagen ska den som döljer, anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom stöld-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott eller som annars tar befattning med sådan egendom dömas för häleri. Egendomen kan utgöras av ett fysiskt eller icke-fysiskt betalningsmedel. Omhändertagande som ingår i bestämmelsen om häleri kan anses omfatta även innehav. Dessutom kan sådan annan befattning med egendom som nämns i bestämmelsen omfatta mycket varierande gärningar och torde exempelvis kunna utgöras av innehav av stulna eller förfalskade icke-fysiska betalningsmedel (RP 2/2003 rd, s. 6).

Innehav av förfalskade icke-fysiska betalningsmedel kan, liksom innehav av förfalskade fysiska betalningsmedel enligt artikel 4, utgöra innehav av förfalskningsmaterial enligt 33 kap. 4 § i strafflagen.

Artikel 5 d förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga anskaffande för egen eller annans räkning, inbegripet försäljning, överföring eller distribution, eller tillgängliggörande, av ett olovligen införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för bedräglig användning.

Enligt 32 kap. 1 § i strafflagen ska den som döljer, anskaffar, omhändertar eller förmedlar egendom som har frånhänts någon annan genom stöld-, förskingrings-, rån-, utpressnings-, bedrägeri-, ocker- eller betalningsmedelsbedrägeribrott eller som annars tar befattning med sådan egendom dömas för häleri. I fråga om stulna betalningsmedel omfattar bestämmelsen alltså direktivets omnämnande av anskaffande, och förmedling kan utgöra försäljning. Annan befattning med egendom kan å sin sida omfatta mycket varierande gärningar och utgöra exempelvis överföring eller distribution av ett icke-fysiskt betalningsinstrument.

Bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen kan tillämpas på bedräglig försäljning eller överföring av stulna, falska eller förfalskade icke-fysiska icke-kontanta betalningsinstrument (RP 2/2003 rd, s. 6–7). Enligt punkten ska den dömas till straff som, för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning, överlåter ett betalningsmedel till någon annan för att brukas utan laglig rätt. Bestämmelsen gör ingen skillnad mellan fysiska och icke-fysiska betalningsmedel.

Förpliktelserna i artikel 5 i direktivet omfattas således i stor utsträckning av de gällande bestämmelserna i strafflagen. Vid genomförandet av artikel 5 i direktivet ska skyldigheterna i artikeln emellertid bedömas mot bakgrund av artikel 9, som gäller påföljder för fysiska personer. Artikel 9.2 förutsätter att olovligt införskaffande av ett icke-fysiskt betalningsinstrument samt bedräglig hel- eller delförfalskning av ett fysiskt betalningsinstrument är belagda med ett maximistraff på minst två års fängelse. Enligt artikel 9.6 ska sådana handlingar som begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet vara belagda med ett maximistraff på minst fem års fängelse.

För att skyldigheterna enligt artikel 9.2 ska uppfyllas behöver straffen för många av de ovannämnda brotten i strafflagen skärpas i enlighet med direktivet. För en del föreskrivs redan nu det maximistraff på två år som krävs (förfalskning, systemstörning, dataskadegörelse), medan det nuvarande maximistraffet för en del är lägre (dataintrång, innehav av förfalskningsmaterial).

För ingen av de nämnda gärningarna föreskrivs i fråga om grova gärningsformer ett maximistraff på minst fem år. Vissa av de ovannämnda bestämmelserna är allmänt tillämpliga, och alla tillämpas i stor utsträckning även i andra sammanhang än bara i fråga om betalningsmedel.

Det är inte ändamålsenligt att på detta sätt skärpa maximistraffen endast för att uppfylla skyldigheterna enligt direktivet, om inte skärpningen på ett godtagbart sätt med hänvisning till kriminaliseringsprinciperna grundar sig på att brottsligheten eller gärningarnas klandervärdhet i fråga om dessa typer av brott har förändrats. För att fullgöra skyldigheterna enligt artikel 9 måste man således hitta ett regleringssätt där genomförandet av skyldigheterna enligt direktivet begränsas till den aktuella typen av brott, i det här fallet betalningsmedelsbrott.

För fullgörandet av skyldigheterna i artikel 5 föreslås det därför att det i 37 kap., som gäller betalningsmedelsbedrägeribrott, med anledning av skyldigheterna i artiklarna 5 och 9 tas in en ny särskild bestämmelse om betalningsmedelsbrott samt bestämmelser om en grov och en lindrig gärningsform, på det sätt som beskrivs ovan i samband med artikel 4. Dessutom kompletteras bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri med vissa nya gärningssätt.

Artikel 6. *Bedrägeri med anknytning till informationssystem*

Enligt artikel 6 i direktivet ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det är straffbart att genomföra eller orsaka en överföring av pengar, penningvärde eller virtuell valuta och därigenom orsaka en olovlig förlust av egendom för en annan person i syfte att uppnå en olovlig vinst för gärningsmannen eller en tredje part om denna handling begås uppsåtligen. Artikel 6 a gäller sådana handlingar som innebär att utan rätt hindra eller ingripa i ett informationssystems funktion och artikel 6 b gäller handlingar som innebär att utan rätt mata in, ändra, radera, överföra eller undertrycka datorbehandlingsbara uppgifter.

I artikel 3 i rambeslutet ingick under rubriken datorrelaterade brott en nästan likadan bestämmelse, med undantag för omnämnandet av virtuella valutor, som på behörigt sätt har genomförts nationellt (RP 2/2003 rd, s. 7).

Gärningarna i fråga kan utgöra bedrägeri enligt 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen. Enligt momentet döms för bedrägeri den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning eller för att skada någon annan matar in, ändrar, förstör eller undertrycker data eller på något annat sätt ingriper i ett informationssystems funktion så att resultatet av databehandlingen förvanskas och därigenom orsakar ekonomisk skada för någon annan.

Bestämmelsen i fråga kan redan i sin nuvarande form i princip anses täcka förpliktelserna i artikel 6 i direktivet. Av de handlingar som nämns i artikel 6 a nämns i bestämmelsen dock inte att utan rätt hindra ett informationssystems funktion. I bestämmelsen nämns inte heller vare sig att överföra eller undertrycka data, som nämns i artikel 6 b. Omnämnandet av att på något annat sätt ingripa i ett informationssystems funktion är dock ett så allmänt uttryck att det kan anses täcka de ovannämnda gärningarna enligt artikel 6 a och b, även om de inte uttryckligen nämns i bestämmelsen.

En del av de gärningar som nämns i artikeln kan också utgöra betalningsmedelsbedrägeri enligt 37 kap. 8 § i strafflagen. En överföring av pengar, penningvärde eller virtuell valuta genom att mata in datorbehandlingsbara uppgifter kan genomföras eller orsakas i enlighet med artikeln exempelvis genom att någon utan tillstånd använder en annans PIN-kod, kundnummer, signum eller lösenord (RP 2/2003 rd, s. 7).

Vid genomförandet av artikel 6 ska skyldigheterna i artikeln emellertid bedömas mot bakgrund av artikel 9, som gäller påföljder för fysiska personer. Enligt artikel 9.4 ska maximistraffet för det brott som avses i artikel 6 vara minst tre års fängelse. Enligt artikel 9.6 ska en sådan handling som begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet vara belagd med ett maximistraff på minst fem års fängelse.

För att skyldigheterna enligt artikel 9.2 ska uppfyllas bör maximistraffet för bedrägeri enligt 36 kap. 1 § höjas från nuvarande två års till tre års fängelse. Det nuvarande maximistraffet på fyra års fängelse för grovt bedrägeri (36 kap. 2 § i strafflagen) bör höjas till fem år. Vartdera maximistraffet utgör en atypisk straffskala för strafflagen. I fråga om grundformen av bedrägeri blir straffskalan dessutom mycket omfattande i och med att den sträcker sig från böter till tre års fängelse.

Med tanke på de etablerade kriminaliseringsprinciperna är det inte godtagbart att på detta sätt skärpa maximistraffen endast för att uppfylla skyldigheterna enligt direktivet, om inte skärpningen av straffen för bedrägeribrott enligt 36 kap. i strafflagen kan motiveras med brottslighetsläget eller med att gärningarnas klandervärdhet har förändrats. För att fullgöra skyldigheterna enligt artikel 9 måste man således hitta ett regleringssätt där genomförandet av skyldigheterna enligt direktivet begränsas till den aktuella typen av brott, i det här fallet betalningsmedelsbrott.

Av dessa orsaker föreslås det att bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 8 § i strafflagen ändras för fullgörande av skyldigheterna enligt artiklarna 6 och 9 i direktivet, så att ett nytt gärningssätt fogas till paragrafen i form av en specialbestämmelse om betalningsmedelsbedrägeri genom ingrepp i ett informationssystems funktion, vilket motsvarar vad som i det gällande 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen föreskrivs i fråga om bedrägeri. De skyldigheter enligt artikel 9 som gäller maximistraff uppfylls genom att maximistraffet för betalningsmedelsbedrägeri höjs till fem års fängelse. Kravet på ett maximistraff på minst tre år kräver inte att straffnivåerna i den nationella lagstiftningen höjs, eftersom maximistraffet för den grova gärningsformen av brottet överstiger det förutsatta maximistraffet på minst tre år (så även i RP 232/2014 rd, s. 22). Dessutom ska möjligheten att bestämma ett gemensamt straff på basis av en förhöjd straffskala beaktas i fall där samma gärning även utgör orsakande av fara för informationssystem enligt 34 kap. i strafflagen eller ett informations- och kommunikationsbrott enligt 38 kap. i strafflagen.

Artikel 7. *Verktyg som används för att begå brott*

Enligt artikel 7 i direktivet ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de i artikeln nämnda handlingarna, som berör verktyg som används för att begå brott, är straffbara. Med sådana verktyg avses en utrustning eller ett instrument, datorbehandlingsbara uppgifter eller varje annat medel som i första hand är utformat eller särskilt har anpassats i syfte att begå något av de brott som avses i artikel 4 a och b, artikel 5 a och b eller artikel 6. Det ska vara straffbart att framställa, anskaffa för egen eller annans räkning, importera, exportera, sälja, transportera, distribuera och tillgängliggöra de nämnda verktygen, åtminstone när brottet begås med avsikten att dessa medel ska användas.

De förpliktelser i artikeln som gäller straffbeläggande av handlingar är mer omfattande än förpliktelserna enligt rambeslutet. Förpliktelserna i rambeslutet gäller i regel endast betalningsinstrument i form av fysiska föremål, medan syftet i direktivet är att regleringen ska vara teknikneutral. Nytt i förhållande till rambeslutet är särskilt att straffbara ska vara också handlingar som berör verktyg som används för stöld eller annat olovligt tillgrepp av ett fysiskt icke-kontant betalningsinstrument (artikel 4 a), olovligt införskaffande eller förskingring av ett icke-fysiskt

icke-kontant betalningsinstrument (artikel 5 a) eller bedräglig hel- eller delförfalskning av ett icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument (artikel 5 b).

Direktivet medger nationell prövningsrätt att begränsa straffbarheten till handlingar som begås med avsikten att dessa medel ska användas.

På handlingar enligt artikeln kan tillämpas 33 kap. 4 § i strafflagen, som gäller innehav av förfalskningsmaterial. Enligt paragrafen ska den dömas som utan godtagbart skäl tar emot, anskaffar, transporterar eller innehar ett bevismedel som är falskt eller förfalskat, eller som tillverkar, tar emot, anskaffar, säljer, överlåter eller innehar ett redskap eller tillbehör som med fog kan misstänkas huvudsakligen bli använt för begående av förfalskningsbrott. Med tanke på tillämpningen av bestämmelsen är det inte av betydelse vem – gärningsmannen eller någon annan – som eventuellt skulle komma att använda nämnda utrustning eller redskap. I princip kan det i bestämmelsen om innehav av förfalskningsmaterial vara fråga om vilket slags redskap eller tillbehör som helst som används vid hel- eller delförfalskning av betalningsmedel, oberoende av redskapets eller tillbehörets art eller tekniska form. Redskap är ett allmänt begrepp som omfattar bland annat datorprogram (RP 2/2003 rd, s. 8).

En särskild bestämmelse om betalningsmedelsblanketter finns i 37 kap. 11 § i strafflagen, som gäller förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri. Enligt definitionsbestämmelsen i 37 kap. 12 § i strafflagen avses med betalningsmedelsblankett tryckta blanketter som är avsedda att ifyllas så att de blir betalningsmedel och som inte hålls fritt tillgängliga för allmänheten, eller sådana kort eller schablonkort som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedel. Denna särskilda bestämmelse infördes eftersom man tidigare hade ansett det vara oklart om sådana schablonkort som tillverkas med hjälp av modern teknik kan utgöra sådana bevismedel som avses i bestämmelsen om innehav av förfalskningsmaterial. För att avlägsna tolkningssvårigheterna straffbelade man således de ovannämnda gärningarna i anslutning till betalningsmedelsblanketter i form av förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri (RP 38/1997 rd), och på dem tillämpas inte bestämmelsen om innehav av förfalskningsmaterial.

Gärningar i anslutning till betalningsmedelsblanketter har dessutom fördelats på två olika bestämmelser i 37 kap. i strafflagen. Bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri omfattar endast tillverkning, införsel i landet, anskaffning, mottagande eller innehav av en betalningsmedelsblankett. Överlåtelse av en betalningsmedelsblankett är däremot straffbart i form av betalningsmedelsbedrägeri enligt 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen.

Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri utgörs också av tillverkning, införsel i landet, anskaffning, mottagande, innehav, försäljning och överlåtelse av upptagningar, programvara, redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät. Bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägerier uppfyller i hög grad den skyldighet i artikel 7 i direktivet som gäller redskap och tillbehör som lämpar sig för handlingar som hänför sig till artikel 6 (bedrägeri med anknytning till informationssystem).

Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri förutsätter att gärningarna begås för utförande av betalningsmedelsbedrägeribrott. Brottsrekvisitet omfattar situationer där gärningsmannen förbereder betalningsmedelsbedrägeri och i detta syfte gör sig skyldig till tillverkning, införsel i landet, anskaffning, innehav, försäljning eller överlåtelse av ovannämnda utrustning. Artikel 7 i direktivet tillåter att det föreskrivs om ett sådant syfte.

Strafflagen innehåller också andra bestämmelser om redskap vid brott som riktar sig mot informationssystem. Exempelvis ska enligt 38 kap. 8 b § i strafflagen, som gäller avkodnings-

systemsbrott, den bestraffas som i strid med förbudet i 269 § 2 mom. i informationssamhällsbalken (917/2014) i förvärvssyfte eller så att gärningen är ägnad att orsaka den som tillhandahåller skyddade tjänster betydande men eller skada, tillverkar, importerar, saluför, hyr ut eller distribuerar ett avkodningssystem eller gör reklam för, installerar eller underhåller ett sådant. I 34 kap. 9 b § i strafflagen finns bestämmelser om straff för innehav av hjälpmedel vid nätbrott. Den som innehar sådana apparater, datorprogram eller programinstruktioner som avses i 9 a § 1 a-punkten eller sådana lösenord, åtkomstkoder eller andra motsvarande uppgifter som avses i 9 a § 1 b-punkten gör sig skyldig till detta brott. Bestämmelsen förutsätter att syftet är att orsaka olägenhet eller skada för informationsbehandling eller för ett informations- eller kommunikationssystems funktion och har således inget direkt samband med förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri.

Vid genomförandet av artikel 7 ska skyldigheterna i artikeln bedömas mot bakgrund av artikel 9, som gäller påföljder för fysiska personer. Enligt artikel 9.5 ska maximistraffet för det brott som avses i artikel 7 vara minst två års fängelse.

För att skyldigheterna enligt artikel 9.5 ska uppfyllas bör maximistraffet för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri höjas från nuvarande ett års till två års fängelse. Dessutom bör det nuvarande maximistraffet på sex månaders fängelse för innehav av förfalskningsmaterial höjas till två års fängelse.

Med tanke på de etablerade kriminaliseringsprinciperna är det inte godtagbart att skärpa maximistraffen för innehav av förfalskningsmaterial för att uppfylla skyldigheterna enligt direktivet, om inte skärpningen av straffet grundar sig på att brottsligheten eller gärningarnas klandervärdhet har förändrats. För att fullgöra skyldigheterna enligt artikel 9 måste man således hitta ett regleringssätt där genomförandet av skyldigheterna enligt direktivet begränsas till den aktuella typen av brott, i det här fallet betalningsmedelsbrott.

För att fullgöra skyldigheterna i artiklarna 7 och 9 i direktivet föreslås det därför att bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri kompletteras så att det till bestämmelsen fogas ett omnämnande av gärningar som hänför sig till redskap eller tillbehör som lämpar sig för förfalskning av betalningsmedel. Bestämmelsen är en specialbestämmelse i förhållande till bestämmelsen om innehav av förfalskningsmaterial.

För uppfyllande av förpliktelserna i artikel 7 fogas till bestämmelsen också de nya gärningssätten utförsel ur landet, transport, spridning och tillhandahållande. Direktivet förutsätter också att verktygen anskaffas för egen eller annans räkning. Bestämmelsen ändras därför så att de gärningar som hänför sig till redskapen ska vidtas antingen för förberedelse till gärningsmannens eget brott eller för förberedelse till ett brott som begås av någon annan.

Samtidigt höjs maximistraffet för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri till fängelse i två år.

Artikel 8. *Anstiftan, medhjälp och försök*

Enligt artikel 8.1 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att anstiftan och medhjälp till ett brott som avses i artiklarna 3–7 är straffbart.

Enligt 5 kap. 5 § i strafflagen döms den, som uppsåtligen förmår någon till ett uppsåtligt brott eller ett straffbart försök till brottet i fråga, för anstiftan till brott såsom gärningsman. Anstiftan till straffbar medhjälp bestraffas med stöd av 5 kap. 6 § såsom medhjälp. Betalningsmedelsbrott enligt 37 kap. i strafflagen är straffbara när gärningen begåtts uppsåtligen. Eftersom anstiftan är

straffbar i fråga om alla uppsåtliga brott, förutsätter direktivet till denna del inga ändringar i lagstiftningen.

Den som före eller under ett uppsåtligt brott med råd, dåd eller på annat sätt uppsåtligen hjälper någon att begå brottet eller ett straffbart försök till det döms med stöd av 5 kap. 6 § i strafflagen för medhjälp till brott. Straffet för medhjälp bestäms enligt en lindrigare straffskala med iakttagande av strafflagens 6 kap. 8 § 1 mom. 3 punkten samt 2 och 4 mom. Eftersom medhjälp redan är straffbar i fråga om alla uppsåtliga brott, förutsätter direktivet inga ändringar i lagstiftningen till denna del.

Enligt artikel 8.2 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att försök till ett brott som avses i artikel 3, artikel 4 a, b eller d, artikel 5 a eller b eller artikel 6 är straffbart. Vad gäller artikel 5 d ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att åtminstone försök till bedrägligt anskaffande av ett olovligen införskaffat eller helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt icke-kontant betalningsinstrument för egen eller annans räkning är straffbart.

Enligt 5 kap. 1 § i strafflagen bestraffas försök till ett brott endast om försöket är straffbart enligt de bestämmelser som gäller det uppsåtliga brottet. En gärning har framskridit till ett försök till brott när gärningsmannen har börjat begå brottet och då åstadkommit fara för att brottet fullbordas. Försök till brott föreligger också när en sådan fara inte orsakas, om faran har uteblivit endast av tillfälliga orsaker.

Straffbarhet för försök kan genomföras nationellt på två sätt. Försök kan straffbeläggas särskilt, eller också kan det jämställas med en fullbordad gärning. Försök till brott bestraffas i regel lindrigare än fullbordade gärningar genom tillämpning av en lindrigare straffskala i enlighet med 6 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen (5 kap. 1 § 3 mom. i strafflagen). Att försök bestraffas lindrigare kan motiveras med att det är ett uttryck för mindre skuld och brottslig vilja eller med att försök till brott orsakar en mindre fara än en fullbordad gärning eller med bådadera (se RP 44/2002 rd, s. 133–135). Om försök till brott jämställs med en fullbordad gärning, påförs också motsvarande straff som för en fullbordad gärning. Försök till brott jämställs i strafflagen med en fullbordad gärning betydligt mer sällan, och för att försök ska jämställas med en fullbordad gärning krävs särskilda kriminalpolitiska grunder.

Definitionen av försök till brott, det vill säga vad som betraktas som försök, är en fråga som hör till straffrättens allmänna läror. Den harmoniseras inte i medlemsstaternas lagstiftning genom direktiv, och medlemsstaterna har prövningsrätt. Enligt vedertagen tolkningspraxis avser direktiven dock med straffbarhet för försök den lindrigare regleringsmodellen av de ovannämnda nationella regleringssätten, det vill säga att försök bestraffas enligt en lindrigare straffskala. Ett exempel på detta är att direktivens bestämmelser om minsta maximistraff av hävd inte har utvidgats till att gälla påföljder för försök. Detta gäller även det aktuella direktivet.

Hänvisningen till artikel 3 gäller användning av betalningsinstrument. Vid genomförandet av rambeslutet stödde man sig på förarbetena till bestämmelsen, enligt vilka rekvisitet för betalningsmedelsbedrägeri uppfylls i ett så tidigt skede att det inte finns något behov av att straffbelägga försök. När det gäller användning av betalningsmedel uppfylls rekvisitet för brottet tidigare än i fråga om bedrägeri, eftersom det inte krävs bevis för att skada orsakats. Rekvisitet uppfylls redan genast när ett betalningsmedel används utan tillstånd. Det gäller inte bara när betalningsmedlet företes en person, utan också när det exempelvis används i en automat. För att brottet ska fullbordas krävs det inte att transaktionen lyckas eller att någon har misstagit sig eller

blivit vilseledd (RP 66/1988 rd, s. 41, 144 och 146). Skyldigheten enligt artikel 3 att straffbelägga försök att använda ett betalningsinstrument förutsätter till denna del inga ändringar i lagstiftningen.

I artikel 8.2 hänvisas det också till straffbarheten för försök till handlingar enligt artikel 6. Med anledning av skyldigheten enligt artikel 6 i direktivet föreslås det att det till paragrafen om betalningsmedelsbedrägeri fogas en ny bestämmelse enligt vilken betalningsmedelsbedrägeri begås av den som matar in, ändrar, förstör eller raderar data i anslutning till ett betalningsmedel eller på något annat sätt ingriper i ett informationssystems funktion så att resultatet av överföring av pengar eller penningvärde förvanskas. På dessa fall tillämpas för närvarande 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen, som gäller bedrägeri i fråga om informationssystem. Försök är straffbart. För fullgörande av skyldigheterna enligt direktivet och bevarande av det nuvarande läget ska detta sätt att använda betalningsmedel i fortsättningen vara straffbart enligt den ändrade bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri. Försök till grovt betalningsmedelsbedrägeri ska vara straffbart i samma omfattning som när det gäller grundformen av betalningsmedelsbedrägeri.

När det gäller möjligheten att bestraffa försök till bedrägeri i fråga om informationssystem har man också bedömt alternativet att föreskriva att den ska dömas som genom att mata in, ändra, förstöra, skada, överföra eller radera data i anslutning till ett betalningsmedel eller på något annat sätt ingripa i ett informationssystems funktion förvanskar eller försöker förvanska resultatet av överföring av pengar eller penningvärde, och därigenom orsakar ekonomisk skada för någon annan. Försök skulle då jämställas med en fullbordad gärning när straffet bestäms (förvanskar eller försöker förvanska).

Detta skulle göra straffbarheten för försök mer omfattande än vad direktivet kräver. Det ovannämnda sättet att föreskriva om straffbarhet för försök skulle inte heller gälla försök till de gärningar som nämns i bestämmelsen, det vill säga att mata in, ändra eller förstöra data, utan straffbarheten skulle gälla försök till resultatet av dessa gärningar, det vill säga försök att förvanska resultatet av överföring av pengar eller penningvärde. Försök har i vissa bestämmelser i strafflagen jämställts med en fullbordad gärning (till exempel narkotikabrott enligt 50 kap. 1 §). Exempelvis i fråga om skattebedrägeri enligt 29 kap. 1 § i strafflagen gäller bestämmelsen om försök som kan jämställas med en fullbordad gärning följderna av gärningen (får till stånd eller försöker få till stånd att ingen eller alltför låg skatt bestäms). Ett regleringssätt där försök på det sätt som beskrivs ovan jämställs med en fullbordad gärning kan dock anses vara exceptionellt i strafflagen, och av de ovannämnda orsakerna föreslås inte denna lösning.

Direktivet förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga försök till olovligt tillgrepp/olovligt införskaffande av fysiska och icke-fysiska betalningsinstrument (de handlingar som nämns i artiklarna 4 a och 5 a). Försök till stöld är för närvarande straffbart. I propositionen föreslås det att det i lagen tas in en specialbestämmelse om detta i form av ett nytt betalningsmedelsbrott. Det föreslås att försök till sådana gärningar straffbeläggs för att bevara nuläget och genomföra förpliktelserna i direktivet.

Direktivet förpliktar medlemsstaterna att straffbelägga försök till hel- eller delförfalskning av ett fysiskt eller icke-fysiskt betalningsinstrument (artiklarna 4 b och 5 b). Enligt strafflagen är också försök till förfalskning straffbart. I propositionen föreslås det dock att det till den nya bestämmelsen om betalningsmedelsbrott fogas en sådan specialbestämmelse om förfalskning av betalningsmedel som åsidosätter den allmänna bestämmelsen om förfalskning. Det föreslås att försök till gärningen straffbeläggs för att bevara nuläget och genomföra förpliktelserna i direktivet.

I artikel 8.2 hänvisas det dessutom till straffbarheten för försök till anskaffande av ett stulet eller ett helt eller delvis förfalskat fysiskt betalningsinstrument enligt artikel 4 d, inbegripet mottagande, tillgrepp, inköp, överföring, import, export, försäljning, transport eller distribution. När det gäller straffbarhet för försök till anskaffande av ett stulet eller ett helt eller delvis förfalskat icke-fysiskt betalningsinstrument (artikel 5 d) medger direktivet en möjlighet att begränsa straffbarheten för försök till bedrägligt anskaffande. Omnämnandet av bedräglighet är ologiskt med tanke på att artikel 5 i sig gäller bara bedrägliga handlingar.

Direktivet förpliktar inte medlemsstaterna att straffbelägga försök till brott enligt artiklarna 4 c och 5 c, det vill säga försök till innehav av ett stulet eller av ett helt eller delvis förfalskat (fysiskt eller icke-fysiskt) betalningsinstrument. Kriminalisering av försök till innehav anses ofta utsträcka straffbarheten för långt i förhållande till gärningens klandervärdhet och med tanke på proportionaliteten. Försök till innehav är också förenat med praktiska bevisningsproblem.

Gärningarna i artiklarna 4 d och 5 d blir straffbara enligt den nya bestämmelsen om betalningsmedelsbrott. Straffbarheten för försök till anskaffning av ett betalningsinstrument är dock förknippad med samma principiella aspekter som anförts ovan när det gäller straffbeläggande av försök till innehav. Det är svårt att skilja försök till anskaffande från försök till innehav, eftersom det i allmänhet är fråga om olika steg i samma serie av gärningar. Dessutom uppfylls flera av de sätt att anskaffa ett betalningsinstrument som nämns i artiklarna 4 d och 5 d i ett mycket tidigt skede. Exempelvis kan det i vissa fall anses vara fråga om införsel i landet (eller utförsel ur landet) när en vara eller ett redskap har anlänt till (eller lämnat) finskt territorium på land eller till havs, även om försändelsen inte klarar tullmyndigheternas kontroll och inte överlåts till mottagaren (exempelvis HD:2007:45). Försäljning kan å sin sida innebära att en produkt tillhandahålls utan att affären eller utbytet ännu ägt rum. På dessa grunder bedöms det att propositionen uppfyller skyldigheten enligt direktivet att straffbelägga försök till anskaffning, utan att försök till anskaffning och till dess olika delgärningar uttryckligen straffbeläggs i den nya bestämmelsen om betalningsmedelsbrott.

Efter de föreslagna ändringarna uppfyller lagstiftningen skyldigheterna enligt artikel 8 i direktivet.

Artikel 9. *Påföljder för fysiska personer*

Enligt artikel 9.1 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artiklarna 3–8 är belagda med effektiva, proportionella och avskräckande straffrättsliga påföljder. Enligt artikel 9.2 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artikel 3, artikel 4 a och b samt artikel 5 a och b är belagda med ett maximistraff på minst två års fängelse.

Skyldigheten i artikel 9.1 kräver inga ändringar i lagstiftningen. I artikel 9.2 hänvisas det till artikel 3, som gäller användning av olovligen tillgripna eller förfalskade betalningsinstrument. På handlingar enligt artikeln kan tillämpas bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri (37 kap. 8 § i strafflagen) eller bestämmelsen om förfalskning (33 kap. 1 § i strafflagen), i vilka det föreskrivs att påföljden är fängelse i högst två år.

Hänvisningen till artikel 4 a avser olovligt tillgrepp av fysiska betalningsinstrument och artikel 4 b förfalskning av betalningsinstrument. Hänvisningen till artikel 5 a och b gäller motsvarande handlingar i fråga om icke-fysiska betalningsinstrument. I fråga om tillgrepp är maximistraffet för stöld (28 kap. 1 § i strafflagen) för närvarande fängelse i ett år och sex månader. Det föreskrivna maximistraffet för förfalskning är två år, vilket motsvarar kraven i direktivet. Maximistraffet för stöld uppfyller däremot inte förpliktelserna i direktivet.

Enligt artikel 9.3 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artikel 4 c och d och artikel 5 c och d är belagda med ett maximistraff på minst ett års fängelse. Artiklarna 4 c och 5 c gäller innehav av stulna eller helt eller delvis förfalskade fysiska eller icke-fysiska betalningsinstrument, och artiklarna 4 d och 5 d gäller andra gärningar som riktar sig mot dem, såsom överföring, överlåtelse och försäljning. Bestämmelserna om penningtvätt (32 kap. 6 § i strafflagen) och häleri (32 kap. 1 § i strafflagen) är tillämpliga på gärningarna. I bestämmelserna föreskrivs ett fängelsestraff på högst två år för penningtvätt och ett fängelsestraff på högst ett år och sex månader för häleri. Bestämmelsen om fängelse i högst sex månader för innehav av förfalskningsmaterial (33 kap. 4 § 1 punkten i strafflagen), som är tillämplig på innehav, anskaffande, transport och mottagande av ett helt eller delvis förfalskat betalningsinstrument, uppfyller däremot inte kraven i direktivet.

Enligt artikel 9.4 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det brott som avses i artikel 6 är belagt med ett maximistraff på minst tre års fängelse. Som det konstateras ovan i samband med artikel 6 är maximistraffet för bedrägeri (36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen) fängelse i två år. Den nuvarande bestämmelsen uppfyller således inte skyldigheten i artikel 9.4.

Enligt artikel 9.5 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det brott som avses i artikel 7 är belagt med ett maximistraff på minst två års fängelse. Bestämmelsen gäller verktyg som används för att begå betalningsmedelsbedrägeri. I samband med artikel 7 ovan konstateras det att det föreskrivna fängelsestraffet på högst sex månader för innehav av förfalskningsmaterial och det föreskrivna fängelsestraffet på högst ett år för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri (37 kap. 11 § 2 punkten i strafflagen) inte uppfyller kraven i direktivet.

Enligt artikel 9.6 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de brott som avses i artiklarna 3–6 är belagda med ett maximistraff på minst fem års fängelse om de begås inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i rambeslut 2008/841/RIF, oberoende av den påföljd som föreskrivs i det beslutet.

Det är möjligt att tolka artikel 9.6 så att en gärning ska beläggas med ett maximistraff på minst fem år bara om gärningen på nationell nivå är belagd med strängare straff som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. I skäl 19 i direktivet konstateras dock att det är lämpligt att föreskriva strängare påföljder för fall då ett brott begåtts inom ramen för en organiserad kriminell organisation. Mot bakgrund av andra skäl i direktivet är det uppenbart att direktivet syftar till att förebygga och bekämpa organiserad brottslighet som gäller betalningsmedelsbedrägerier (skäl 1, 4 och 7). Med tanke på direktivets syfte och mål kan det således vara motiverat att tolka artikel 9.6 så att den förpliktar medlemsstaterna att utfärda bestämmelser om saken.

Skyldigheten i artikel 9.6 leder dock nationellt till att det för alla brott enligt artiklarna 3–6 bör föreskrivas om en grov gärningsform, om det inte redan finns en sådan. Som kvalificeringsgrund för både nya och gamla grova gärningsformer bör det dessutom föreskrivas att gärningen begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Alla grova gärningsformer i fråga bör beläggas med ett fängelsestraff på högst fem år i stället för de i strafflagen etablerade maximistraffen på fyra år för grova brott. Eftersom de bestämmelser i strafflagen som är tillämpliga på brott enligt artiklarna 3–6 i direktivet i stor utsträckning är tillämpliga också i andra fall än de som gäller betalningsmedel, skulle direktivet vid det nationella genomförandet i stor utsträckning få konsekvenser utanför direktivets tillämpningsområde.

Det är således motiverat att nationellt genomföra skyldigheten i artikel 9.6 på så sätt att det i enlighet med direktivets mål beaktas att betalningsmedelsbrott kan begås som ett led i gränsöverskridande organiserad brottslighet. Samtidigt begränsas också direktivets konsekvenser i fråga om de olika brottstyperna till betalningsmedel, så att det även nationellt med beaktande av de allmänna kriminaliseringsprinciperna finns godtagbara grunder för kvalificeringsgrunden.

De förslag i propositionen genom vilka skyldigheterna i fråga om påföljderna enligt artikel 9 uppfylls har beskrivits i samband med artiklarna 3–6, som det hänvisas till i artikel 9.

Artikel 10. *Juridiska personers ansvar*

Artikeln förpliktar medlemsstaterna att hålla juridiska personer ansvariga för brott enligt direktivet. Bestämmelsen avviker inte i sak från bestämmelserna om juridiska personers ansvar i tidigare EU-rättsakter som gäller straffrätt.

Enligt artikel 10.1 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att juridiska personer kan hållas ansvariga för de brott som avses i artiklarna 3–8 och som begås till deras förmån av en person som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och som har en ledande ställning inom den juridiska personen, grundad på något av följande: a) behörighet att företräda den juridiska personen, b) befogenhet att fatta beslut på den juridiska personens vägnar, c) befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.

Enligt artikel 10.2 ska medlemsstaterna dessutom vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att juridiska personer kan hållas ansvariga när brister i övervakning eller kontroll som ska utföras av en person som avses i punkt 1 har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att till förmån för denna juridiska person begå något av de brott som avses i artiklarna 3–8.

I artikel 10.3 konstateras det att juridiska personers ansvar enligt punkterna 1 och 2 inte ska utesluta straffrättsliga förfaranden mot fysiska personer som är gärningsmän eller anstiftare eller medhjälpare till något av de brott som avses i artiklarna 3–8.

Enligt 9 kap. 2 § 1 mom. i strafflagen döms en juridisk person till samfundsbot, om någon som hör till ett av dess lagstadgade organ eller annars hör till dess ledning eller utövar faktisk beslutanderätt inom den juridiska personen har varit delaktig i brottet eller tillåtit att brottet har begåtts eller om i den juridiska personens verksamhet inte har iakttagits den omsorg och försiktighet som krävs för att förebygga brottet.

Enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen anses ett brott begånget i en juridisk persons verksamhet, om gärningsmannen har handlat på den juridiska personens vägnar eller till dess förmån och gärningsmannen hör till den juridiska personens ledning eller står i tjänste- eller arbetsförhållande till denna eller gärningsmannen har handlat på uppdrag av en representant för den juridiska personen.

I finsk strafflagstiftning föreskrivs det inte i enlighet med artikel 10.3 uttryckligen om separat straffrättsligt ansvar för juridiska personer och fysiska personer som gjort sig skyldiga till brott. Det är klart att ansvaret är separat, även om en uttrycklig bestämmelse saknas. Dessutom framgår detta indirekt av vissa bestämmelser. I 5 kap. 8 § i strafflagen föreskrivs att vissa personer kan dömas för ett brott som har begåtts i den juridiska personens verksamhet trots att han eller hon inte uppfyller de särskilda brottsbeskrivningsenliga villkor som gäller för gärningsmän, om den juridiska personen uppfyller dem. Åtskillnaden i straffansvar mellan juridiska personer och dem som gjort sig skyldiga till brott i deras verksamhet framgår också av 9 kap. 2 § 2 mom. i

strafflagen, enligt vilket samfundsbot döms ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff.

Straffansvar för juridiska personer har vid verkställigheten av rambeslutet i 37 kap. 14 § i strafflagen utsträckts till betalningsmedelsbedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri och förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri samt i 36 kap. 9 § i strafflagen till bedrägeri i fråga om informationssystem, det vill säga till brott enligt 36 kap. 1 § 2 mom. och dess grova gärningsform. Dessutom föreskrevs det vid verkställigheten av rambeslutet i 33 kap. 7 § i strafflagen att förfalskning, grov förfalskning och innehav av förfalskningsmaterial omfattas av straffansvaret för juridiska personer. På stöld, som är ett straffbart brott enligt 28 kap. 1 § i strafflagen, tillämpas däremot inte straffansvar för juridiska personer, och rambeslutet förpliktade heller inte till det (RP 2/2003 rd, s. 11–12). Artikel 10 förutsätter också att straffansvar för juridiska personer tillämpas på olovligt tillgrepp av betalningsinstrument.

Förpliktelserna i artikel 10 uppfylls redan nu i fråga om betalningsmedelsbedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri och förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri. I enlighet med vad som anges ovan föreslås det dessutom att bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 8 § i strafflagen ändras för fullgörande av skyldigheterna enligt artiklarna 6 och 9 i direktivet, så att ett nytt gärningssätt läggs till i en specialbestämmelse om betalningsmedelsbedrägeri genom ingrepp i ett informationssystems funktion, vilket motsvarar det gällande 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen, som gäller bedrägeri. Också detta nya gärningssätt i fråga om betalningsmedelsbedrägeri ska i enlighet med skyldigheterna i direktivet och liksom i nuläget omfattas av straffansvar för juridiska personer.

I propositionen föreslås också, i enlighet med vad som anges ovan, att det i 37 kap. i strafflagen tas in en ny bestämmelse om betalningsmedelsbrott, som omfattar olovligt tillgrepp av betalningsmedel och framställning av ett falskt betalningsmedel eller förfalskning av ett betalningsmedel. Det föreslås att straffansvar för juridiska personer ska tillämpas också på betalningsmedelsbrott och dess grova gärningsform. Jämfört med nuläget kommer således också tillgrepp av betalningsmedel att omfattas av samfundsansvar på det sätt som direktivet förutsätter.

Bestämmelserna om innehav av förfalskningsmaterial motsvarar å sin sida den föreslagna nya bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri, som gäller redskap och tillbehör för förfalskning av betalningsmedel. Eftersom förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri omfattas av straffansvar för juridiska personer, uppfylls skyldigheterna enligt direktivet.

Enligt de allmänna principerna om straffansvar för juridiska personer har juridiska personers straffansvar av hävd inte utsträckts till ringa brott eller förseelser. Inte heller när rambeslutet verkställdes utsträcktes straffansvaret för juridiska personer till lindrigt betalningsmedelsbedrägeri (RP 2/2003 rd, s. 12/I). På motsvarande sätt ska samfundsansvaret inte heller utsträckas till det föreslagna nya lindriga betalningsmedelsbrottet.

Efter de ovannämnda ändringarna uppfyller bestämmelserna i strafflagen förpliktelserna i artikeln.

Artikel 11. *Sanktioner för juridiska personer*

Skyldigheterna enligt artikeln motsvarar i sak bestämmelserna om sanktioner för juridiska personer i tidigare EU-rättsakter som gäller straffrätt.

Enligt artikeln ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att en juridisk person som hålls ansvarig enligt artikel 10.1 eller 10.2 är föremål för effektiva, proportionella

och avskräckande sanktioner, som ska innefatta bötesstraff eller administrativa avgifter och som får innefatta andra sanktioner, såsom a) uteslutning från rätt till offentliga förmåner eller stöd, b) tillfällig uteslutning från tillgång till offentlig finansiering, inklusive anbudsförfaranden, bidrag och koncessioner, c) tillfälligt eller permanent näringsförbud, d) rättslig övervakning, e) rättsligt beslut om upplösning av verksamheten, f) tillfällig eller permanent stängning av inrättningar som har använts för att begå brottet.

Enligt 9 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen ska för brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet på yrkande av åklagaren dömas till samfundsbot, om en sådan påföljd föreskrivs för brottet i strafflagen. I paragrafens 2 mom. konstateras på motsvarande sätt som i definitionen av ”juridisk person” i artikel 2 i direktivet att bestämmelserna i 9 kap. i strafflagen inte tillämpas på brott som begåtts vid utövning av offentlig makt.

Enligt 9 kap. 5 § i strafflagen döms samfundsbot ut till ett belopp av minst 850 och högst 850 000 euro. I 9 kap. 6 § föreskrivs det om grunder för fastställande av samfundsbot. Enligt paragrafens 1 mom. fastställs storleken av en samfundsbot enligt arten och omfattningen av den juridiska personens underlåtelse eller ledningens andel, om vilka det föreskrivs i 2 §, samt enligt den juridiska personens ekonomiska ställning. Enligt 9 kap. 6 § 2 mom. beaktas vid bedömningen av betydelsen av underlåtelsen och ledningens andel brottets art och svårhet, den brottsliga verksamhetens omfattning, gärningsmannens ställning i den juridiska personens organ, i vilken mån åsidosättandet av den juridiska personens skyldigheter utvisar likgiltighet för bestämmelser i lag eller myndigheternas föreskrifter, samt övriga lagstadgade straffmätningsgrunder. Enligt 9 kap. 6 § 3 mom. beaktas vid bedömningen av den juridiska personens ekonomiska ställning dess storlek och soliditet, verksamhetens ekonomiska resultat samt övriga omständigheter som väsentligt påverkar bedömningen av den juridiska personens ekonomi.

Den sista delen av artikeln är formulerad så att den inte är förpliktande, och det är alltså upp till medlemsstaten att avgöra om den ska genomföras. Sanktionerna omfattar flera straffrättsliga påföljder som är främmande för Finlands rättssystem, och ett eventuellt införande av dem skulle förutsätta en omfattande översyn som inte begränsas till någon viss typ av brott. De ovannämnda bestämmelserna uppfyller förpliktelserna i artikeln, och artikeln förutsätter därför inga ändringar i lagstiftningen.

Avdelning III. **Behörighet och utredning**

Artikel 12. *Behörighet*

Enligt artikel 12.1 ska varje medlemsstat vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa sin behörighet beträffande de brott som avses i artiklarna 3–8 om minst en av följande omständigheter föreligger: a) brottet har begåtts helt eller delvis på dess territorium, b) gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten.

Enligt 1 kap. 1 § i strafflagen tillämpas finsk lag på brott som har begåtts i Finland. Enligt 1 kap. 6 § tillämpas finsk lag på brott som en finsk medborgare har begått utanför Finland. Om brottet har begåtts inom ett område som inte tillhör någon stat, är en förutsättning för straffbarheten att på brottet enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader. Som finsk medborgare anses den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är finsk medborgare. Bestämmelserna uppfyller förpliktelserna i artikel 12.1.

I artikel 12.2 konstateras att vid tillämpningen av punkt 1 a ska ett brott anses ha begåtts helt eller delvis på en medlemsstats territorium i fall där gärningsmannen är fysiskt närvarande på

det territoriet när brottet begås och oavsett om brottet begås med användning av ett informationssystem på denna medlemsstats territorium eller inte. Strafflagens 1 kap. 1 §, som gäller brott som begåtts i Finland, tillämpas på artikel 12.2. I enlighet med paragrafen är det tillräckligt att gärningsmannen fysiskt befinner sig på finskt territorium. Enligt 1 kap. 10 § i strafflagen anses ett brott vara begånget såväl där den brottsliga handlingen företogs som där den rekvisitsenliga följden av brottet framträdde. Vidare föreskrivs det i 1 kap. 10 § i strafflagen att om gärningsorten inte med säkerhet kan fastställas, men det finns grundad anledning att anta att brottet har begåtts inom finskt område, ska det anses vara begånget i Finland. Artikel 12.2 förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Enligt artikel 12.3 ska en medlemsstat underrätta kommissionen om den beslutar att fastställa sin behörighet över ett brott som avses i artiklarna 3–8 vilket har begåtts utanför dess territorium, inbegripet i fall där a) gärningsmannen har hemvist på dess territorium, b) brottet har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad på dess territorium, c) brottet har begåtts mot en av dess medborgare eller mot en person som har hemvist på dess territorium.

Enligt 1 kap. 6 § 3 mom. i strafflagen jämställs med finska medborgare den som vid gärningstidpunkten eller när rättegången inleds är varaktigt bosatt i Finland, samt den som påträffas i Finland och som när rättegången inleds är medborgare eller varaktigt bosatt i Danmark, Island, Norge eller Sverige. På brott som en sådan person begått utanför Finland tillämpas finsk lag på det sätt som avses i artikel 12.3 a.

Enligt 1 kap. 5 § i strafflagen tillämpas finsk lag på brott som riktar sig mot finländska personer. Detta avser bland annat brott som har begåtts utanför Finland och som riktar sig mot en finsk medborgare, ett finskt samfund, en finsk stiftelse eller någon annan finsk juridisk person eller en i Finland varaktigt bosatt utlänning, om på gärningen enligt finsk lag kan följa fängelse i över sex månader. Artikel 12.3 c är tillämplig på lagstiftningen i fråga om brott som riktar sig mot finska medborgare, personer som är varaktigt bosatta i Finland eller medborgare i andra nordiska länder.

Enligt 1 kap. 9 § i strafflagen bestäms juridiska personers straffansvar enligt finsk lag, om finsk lag tillämpas på ett brott. Det är möjligt att en gärningsman, vars gärning omfattas av finsk lag, i ovannämnda fall har begått sitt brott till förmån för en juridisk person som är etablerad på finskt territorium på det sätt som avses i artikel 12.3 b. Då tillämpas också finsk lag på straffansvaret för den juridiska personen.

Artikeln förutsätter inga ändringar i lagstiftningen. Finland ska dock i enlighet med artikel 12.3 underrätta kommissionen om att finsk lag tillämpas på brott som begåtts utanför landets territorium.

Artikel 13. *Effektiva utredningar och samarbete*

Enligt artikeln ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att utredningsverktyg, såsom de som används vid bekämpning av organiserad brottslighet eller andra allvarliga brott, är effektiva, står i proportion till det begångna brottet och är tillgängliga för de personer, enheter eller avdelningar som har ansvaret för att utreda eller lagföra de brott som avses i artiklarna 3–8.

Bestämmelsen är allmän och innehåller inga skyldigheter i fråga om användningen av vissa utredningsverktyg. I skäl 22 i ingressen till direktivet konstateras det att utredningsverktyg som används i ärenden som involverar organiserad brottslighet eller annan allvarlig brottslighet ska

vara tillgängliga ”om och i den utsträckning som användningen av dessa verktyg är lämplig och står i proportion till arten av och allvaret i brotten enligt definitionen i nationell rätt”.

Bestämmelser om tvångsmedel som används för utredning av brott finns i tvångsmedelslagen (806/2011). Artikeln förutsätter att effektiva utredningsverktyg finns tillgängliga. Detta kan anses avse i tvångsmedelslagen avsedda tvångsmedel som används för utredning av brott. Enligt tvångsmedelslagen är en förutsättning för användning av tvångsmedel i allmänhet att ett visst brott ska utredas (det brott som ligger till grund för tvångsmedlet). Möjligheten att använda ett tvångsmedel för utredning av ett brott bestäms då på basis av det föreskrivna maximistraffet för brottet eller på den grunden att brottsbenämningen särskilt nämns i bestämmelsen om tvångsmedlet i fråga. I fråga om vissa tvångsmedel (exempelvis beslag) är det dock inte en förutsättning för användning av tvångsmedlet att utredningen gäller ett brott av en viss allvarlighetsgrad eller med en viss benämning, utan tvångsmedlet kan användas för utredning av alla brott.

En allmän förutsättning för användning av tvångsmedel är proportionalitetsprincipen enligt 1 kap. 2 §. Enligt bestämmelsen får tvångsmedel användas endast om det kan anses försvarligt med beaktande av hur grovt det undersökta brottet är, hur viktigt det är att brottet utreds och av att den misstänktes eller någon annans rättigheter kränks när tvångsmedel används samt övriga omständigheter som inverkar på saken. Proportionalitetsprincipen och andra allmänna villkor för begränsning av de grundläggande fri- och rättigheterna (GrUB 25/1994 rd, s. 5) ska beaktas också när man överväger att ändra tvångsmedelslagstiftningen.

För utredning av betalningsmedelsbedrägeri kan man för närvarande med stöd av maximistraffet för dessa brott (fängelse i två år) använda följande tvångsmedel när de övriga förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls:

– kroppsvisitation (8 kap. 31 § 1 mom.)

– bestämning av DNA-profiler (9 kap. 4 § 1 mom.)

– husrannsakan (8 kap. 2 § 1 mom. 1 punkten)

– genomsökning av utrustning (8 kap. 21 § 1 mom. 1 punkten)

– kroppsbesiktning för att söka efter föremål, egendom, handlingar, information eller omständigheter (8 kap. 32 § 1 mom.)

– upptagande av signalement av den som inte är misstänkt för brott (9 kap. 3 § 2 mom.)

– reseförbud (5 kap. 1 §)

– förstärkt reseförbud (5 kap. 1 a §)

– beslag och kopiering av försändelser (7 kap. 5 § 1 mom.)

– anhållande, när det finns risk att personen flyr, försvårar utredningen eller fortsätter sin brottsliga verksamhet (2 kap. 5 § 1 mom. 2 punkten)

– optisk observation (10 kap. 19 § 4 mom.)

– teknisk spårning av föremål (10 kap. 21 § 2 mom.)

– identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning (10 kap. 25 § 1 mom.)

– teleövervakning med samtycke av innehavaren (10 kap. 7 § 1 mom.)

– teleövervakning, när ett brott har begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning (10 kap. 6 § 2 mom. 2 punkten)

– systematisk observation (10 kap. 12 § 3 mom.)

– datanätsbaserad täckoperation (10 kap. 27 § 3 mom.)

– bevisprovokation genom köp (10 kap. 34 § 2 mom.)

För utredning av grovt betalningsmedelsbedrägeri kan dessutom följande tvångsmedel användas när de övriga förutsättningarna enligt tvångsmedelslagen uppfylls:

– bestämning av DNA-profilen för en fånge (9 kap. 4 § 2 mom.)

– teleövervakning (10 kap. 6 § 2 mom.)

– inhämtande av lägesuppgifter för att nå misstänkta och dömda (10 kap. 8 §)

– inhämtande av basstationsuppgifter (10 kap. 10 § 2 mom.)

– förtäckt inhämtande av information (10 kap. 14 § 2–3 mom.)

– teknisk avlyssning (10 kap. 16 § 3 mom.)

– optisk observation av hemfridsskyddade platser (10 kap. 19 § 4 mom.)

– teknisk spårning av en misstänkt (10 kap. 21 § 3 mom.)

– teknisk observation av utrustning (10 kap. 23 § 3 mom.)

– kontrollerade leveranser (10 kap. 41 § 2 mom.)

– kroppsbesiktning för att bestämma DNA-profilen (8 kap. 32 § 2 mom.)

För utredning av betalningsmedelsbedrägerier finns det således omfattande och effektiva utredningsverktyg, i den nationella lagstiftningen kallade undersökningsmetoder, som tas i bruk med hänvisning till ett visst brott och som kräver att proportionalitetsprincipen iakttas.

Enligt artikel 13.2 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att information som fysiska och juridiska personer enligt nationell rätt är skyldiga att lämna om brott som avses i artiklarna 3–8 når de myndigheter som utreder eller lagför dessa brott utan onödigt dröjsmål.

Skyldigheten att utan dröjsmål anmäla dessa brott är alltså förpliktande i medlemsstaterna bara i den omfattning de har nationella bestämmelser om en sådan anmälningsskyldighet. I finsk lagstiftning finns ingen skyldighet för fysiska personer att anmäla betalningsmedelsbedrägerier.

Enligt 3 c § i lagen om Finansinspektionen (878/2008) samarbetar Finansinspektionen med centralen för utredning av penningtvätt, polisen, Enheten för utredning av grå ekonomi, Skatteförvaltningen och andra behöriga myndigheter för att förebygga och bekämpa brottslighet. Finansinspektionen är enligt lagen skyldig att utan dröjsmål underrätta en behörig myndighet om Finansinspektionen i sin tillsynsverksamhet eller när den sköter andra lagstadgade uppgifter upptäcker eller misstänker att finansiella tjänster eller det finansiella systemet utnyttjas eller planeras bli utnyttjade för brottsliga ändamål.

Andra myndigheter handlar under tjänsteansvar när det gäller att anmäla brott, och artikel 13.2 förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Avdelning IV. **Informationsutbyte och rapportering av brott**

Artikel 14. *Informationsutbyte*

Enligt artikel 14.1 ska medlemsstaterna för utbyte av information om de brott som avses i artiklarna 3–8 säkerställa att de har en operativ nationell kontaktpunkt som kan nås dygnet runt, alla dagar i veckan. Medlemsstaterna ska också säkerställa att de har förfaranden som gör att brådskande förfrågningar om bistånd hanteras skyndsamt, och att behörig myndighet svarar inom åtta timmar från mottagandet genom att åtminstone ange huruvida förfrågan kommer att besvaras, formen för ett sådant svar och den beräknade tid inom vilken svaret kommer att skickas. Medlemsstaterna får besluta att använda befintliga nät av operativa kontaktpunkter.

Enligt artikel 14.2 ska medlemsstaterna underrätta kommissionen, Europol och Eurojust om den kontaktpunkt som avses i punkt 1 som de har utsett. De ska uppdatera denna information vid behov. Kommissionen ska vidarebefordra denna information till övriga medlemsstater.

Centralkriminalpolisen är Finlands nationella kontaktpunkt.

Artikel 15. *Rapportering av brott*

Enligt artikel 15.1 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att lämpliga rapporteringskanaler görs tillgängliga för att underlätta att de brott som avses i artiklarna 3–8 rapporteras till brottsbekämpande myndigheter och andra behöriga nationella myndigheter utan onödigt dröjsmål.

Enligt 71 a § i lagen om Finansinspektionen är Finansinspektionen skyldig att upprätthålla ett system genom vilket den kan ta emot rapporter om misstänkta missbruk som har samband med bestämmelserna om finansmarknaden. Via systemet för rapportering av överträdelser kan personer lämna Finansinspektionen information för att upptäcka och utreda missbruk som gäller finansmarknaden. Misstänkta missbruk avser inte enbart brott, utan också i vidare bemärkelse olika misstankar om överträdelser av de bestämmelser som Finansinspektionen utövar tillsyn över. Artikel 15.1 förutsätter inga ändringar i lagstiftningen eller nya åtgärder.

Enligt artikel 15.2 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att uppmuntra finansinstitut och andra juridiska personer som är verksamma på deras territorium att rapportera misstänkt bedrägeri till brottsbekämpande myndigheter och andra behöriga myndigheter utan onödigt dröjsmål i syfte att de brott som avses i artiklarna 3–8 ska kunna upptäckas, förebyggas, förhindras, utredas eller lagföras.

I fråga om finansinstituten har Finansinspektionen utfärdat föreskrifter och anvisningar (8/2014) om hantering av operativa risker i företag under tillsyn inom finanssektorn. Dessa föreskrifter

och anvisningar gäller bland annat rapportering av avvikelser i fråga om kränkningar av nätverks- och informationssäkerheten och rapportering av svikliga förfaranden i anslutning till betaltjänster. Inom finanssektorn har denna rapportering centraliserats hos Finansinspektionen, som i sin tur har ålagts en skyldighet att vid behov anmäla upptäckt missbruk också till andra behöriga myndigheter. Artikel 15.2 kräver till denna del inga genomförandeåtgärder.

Artikel 16. *Hjälp och stöd till brottsoffer*

Enligt artikel 16.1 ska medlemsstaterna säkerställa att fysiska och juridiska personer som lidit skada till följd av något av de brott som avses i artiklarna 3–8 och som begåtts genom missbruk av personuppgifter a) erbjuds särskild information och rådgivning om hur de kan skydda sig själva mot de negativa följderna av brotten, såsom renomméskada, och b) får en förteckning över särskilda institutioner som arbetar med olika aspekter av identitetsrelaterad brottslighet och stöd till brottsoffer.

När det gäller artikel 16.1 ska förundersökningsmyndigheten enligt 4 kap. 10 § i förundersökningslagen (805/2011), om brottets beskaffenhet eller målsägandens personliga omständigheter förutsätter det, fråga målsäganden om denne samtycker till att hans eller hennes kontaktuppgifter ges till en organisation som tillhandahåller stödtjänster och, om målsäganden ger sitt samtycke, förmedla uppgifterna utan ogrundat dröjsmål. Förundersökningslagens 4 kap. 18 § gäller underrättelse om målsägandens rättigheter, vilket även omfattar rådgivning om tillgängliga stödtjänster.

På polisens webbplats finns omfattande anvisningar till brottsoffer: https://poliisi.fi/sv/har-du-blivit-utsatt-for-ett-brott. På webbplatsen finns också information om bedrägeribrott: https://poliisi.fi/sv/blev-du-bedragen och cyberbrott: https://poliisi.fi/sv/cyberbrott. Också brottsofferjouren ger stöd och rådgivning till brottsoffer.

Artikel 16.1 förutsätter inga ytterligare åtgärder.

Enligt artikel 16.2 uppmanas varje medlemsstat att inrätta ett gemensamt nationellt onlineinformationsverktyg för att underlätta tillgången till hjälp och stöd för fysiska och juridiska personer som lidit skada till följd av de brott som avses i artiklarna 3–8 och som begåtts genom missbruk av personuppgifter. Punkten är inte förpliktande och förutsätter inga ändringar i lagstiftningen, och de åtgärder som nämns i de övriga punkterna bör bedömas vara tillämpliga till denna del.

Enligt artikel 16.3 ska medlemsstaterna säkerställa att juridiska personer som är offer för brott som avses i artiklarna 3–8 i direktivet utan onödigt dröjsmål efter sin första kontakt med en behörig myndighet erbjuds information om följande: a) förfarandena för brottsanmälan och brottsoffrets roll i sådana förfaranden, b) rätten att få information om ärendet i enlighet med nationell rätt, c) tillgängliga förfaranden för att inge klagomål om den behöriga myndigheten inte respekterar brottsoffrets rättigheter under ett straffrättsligt förfarande, d) kontaktuppgifter för information om det egna ärendet.

Bestämmelser om brottsoffers rättigheter och ställning finns i brottsofferdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF), som har genomförts nationellt bland annat genom bestämmelser i förundersökningslagen.

Även om skyldigheterna enligt brottsofferdirektivet inte gäller juridiska personer, gäller målsägandens rättigheter enligt nationell lagstiftning också juridiska personer (se RP 66/2015 rd, s. 13).

Artikel 16.3 a, c och d motsvarar artikel 4.1 b, h och i i brottsofferdirektivet. Relevanta bestämmelser i fråga om artikel 16.3 a är 4 kap. 9 §, 7 kap. 10 § och 11 kap. 9 § i förundersökningslagen.

Förundersökningslagens 4 kap. 9 § gäller underrättelse om en persons ställning vid förundersökning. Bestämmelser om skyldigheten att lämna underrättelse i samband med förhör finns i 7 kap. 10 § i förundersökningslagen. Dessutom finns bestämmelser om underrättelser till målsäganden i förundersökningslagens 11 kap. 9 §, enligt vilken målsäganden ska underrättas bland annat om rätten att få ersättning av statens medel med stöd av brottsskadelagen (1204/2005). I förhörsprotokollet ska göras en anteckning om de ovannämnda omständigheter och underrättelser som ska delges målsäganden i samband med förhöret. En central bestämmelse är 4 kap. 18 §, som gäller underrättelse om målsägandens rättigheter.

Artikel 4.1 h och i i brottsofferdirektivet (artikel 16.3 c och d i direktivet om betalningsmedelsbedrägerier) har genomförts genom broschyren Information om brottsoffers rättigheter, som beretts vid justitieministeriet. Broschyren ges till målsäganden i samband med förhöret. Enligt Polisstyrelsens anvisningar ska polisen ge broschyren Information om brottsoffers rättigheter till dem som fallit offer för brott.

Artikel 6 i brottsofferdirektivet gäller offrets rätt att få information om behandlingen av ärendet enligt artikel 16.3 b i direktivet om betalningsmedelsbedrägerier. Vid genomförandet av brottsofferdirektivet nämndes i fråga om artikel 6.1–6.4 följande bestämmelser: förundersökningslagens 4 kap. 15 §, som gäller partsoffentlighet vid förundersökning, 4 kap. 18 §, som gäller målsägandens rättigheter, 11 kap. 1 §, som gäller beslut som fattas vid förundersökning, och 11 kap. 9 §, enligt vilken målsäganden bland annat i möjligaste mån ska underrättas om vilka åtgärder som kommer att vidtas med anledning av ett anmält brott. Tillämpliga är även följande bestämmelser i lagen om rättegång i brottmål: 1 kap. 9 § (beslut om åtalseftergift), 5 kap. 15 § 4 mom. (uppgift om tid och plats för huvudförhandlingen) och 11 kap. 12 § (meddelande av domen). I 12 § i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007) föreskrivs det om en parts rätt att ta del av en handling.

Artikeln förutsätter inga ändringar i lagstiftningen eller andra åtgärder.

Artikel 17. *Förebyggande åtgärder*

Enligt artikeln ska medlemsstaterna vidta lämpliga åtgärder, inbegripet via internet, såsom kampanjer för information och medvetandegörande och forsknings- och utbildningsprogram som syftar till att minska omfattningen av bedrägerier, öka medvetenheten om problemet och minska risken för att bli offer för bedrägeri. Om så är lämpligt ska medlemsstaterna agera i samarbete med berörda aktörer.

Artikeln förutsätter inga ändringar i lagstiftningen, eftersom många myndigheter redan inom ramen för sina nuvarande uppgifter strävar efter att öka medvetenheten om bedrägerier och minska risken för att bli offer för bedrägerier.

Enligt 3 § i lagen om Finansinspektionen har Finansinspektionen till uppgift att utöva tillsyn över finansmarknadsaktörernas verksamhet. Dessutom främjar Finansinspektionen goda förfaranden på finansmarknaden och allmänhetens kunskaper om finansmarknaden. Finansinspekt-

ionens mål är bland annat att se till att tillsynsobjektens förfaranden är korrekta och att informationen till kunderna är av god kvalitet. Finansinspektionens tillsynsåtgärder är i första hand proaktiva, exempelvis sådana anvisningar och föreskrifter till tillsynsobjekten som styr tillsynsobjektens verksamhet och förfaranden. Dessutom sammanställer Finansinspektionen på sin webbplats frågor och svar om bland annat säker kommunikation, olika slags bedrägerier och säker användning av betalningsmedel (https://www.finanssivalvonta.fi/sv/kund/fragor-och-svar/), vilka bidrar till att främja allmänhetens medvetenhet om olika slags bedrägerier.

Med tanke på förebyggandet av bedrägerier är också Konkurrens- och konsumentverkets konsumentupplysning och konsumentundervisning av betydelse. Också Konkurrens- och konsumentverket publicerar på sin webbplats information och anvisningar om olika teman, såsom betalning (https://www.kkv.fi/sv/information-och-anvisningar/betalning-rakningar-och-indrivning/).

Utöver myndighetsåtgärderna är också finansmarknadsaktörernas egna åtgärder viktiga när det gäller att öka medvetenheten. Betaltjänstleverantörerna har ålagts en skyldighet att ge sina kunder behövliga anvisningar om omsorgsfull hantering av betalningsmedel och tillhörande sifferkoder. Dessutom ger Försäkrings- och finansrådgivningen vid Finansbranschens avtalsbaserade kundorganisation (FINE) råd och hjälp till konsumenter, småföretagare och liknande kunder i problemsituationer som gäller deras försäkrings-, bank- och placeringsverksamhet. FINE utarbetar också informationsmaterial för att öka det finansiella kunnandet, deltar i samarbetsprojekt som gäller det finansiella kunnandet, strävar efter att förbättra en säker användning av betalkort och främjar det ekonomiska kunnandet.

Artikel 18. *Övervakning och statistik*

Enligt artikel 18.1 ska kommissionen senast den 31 augusti 2019 fastställa ett detaljerat program för övervakning av direktivets utfall, resultat och effekter. I övervakningsprogrammet ska det anges vilka metoder som kommer att användas för att samla in nödvändiga uppgifter och andra nödvändiga bevis och med vilka intervaller detta kommer att ske. Det ska närmare anges vilka åtgärder som kommissionen respektive medlemsstaterna ska vidta när det gäller att samla in, dela och analysera uppgifterna och de andra bevisen.

Enligt artikel 18.2 ska medlemsstaterna säkerställa att det finns ett system för registrering, framtagande och tillhandahållande av anonymiserade statistiska uppgifter om rapporterings-, utrednings- och rättegångsfaserna rörande de brott som avses i artiklarna 3–8.

De statistiska uppgifter som avses i artikel 18.2 ska åtminstone omfatta befintliga uppgifter om antalet i artiklarna 3–8 avsedda brott som registrerats av medlemsstaterna samt antalet personer som åtalas och dömts för i artiklarna 3–7 avsedda brott.

Enligt artikel 18.4 ska medlemsstaterna årligen översända de uppgifter som samlats in enligt punkterna 1, 2 och 3 till kommissionen. Kommissionen ska säkerställa att en samlad översyn över dessa statistiska rapporter offentliggörs varje år och översänds till behöriga specialiserade unionsbyråer och unionsorgan.

Nödvändiga uppgifter om brotten fås ur Statistikcentralens rättsstatistik (antalet brott som kommit till polisens kännedom samt domstolsstatistik). Statistiska uppgifter om de betalningsmedelsbedrägerier som kommit till polisens kännedom finns tillgängliga också via Polisstyrelsens analysverksamhet. Uppgifterna baserar sig på polisens informationssystem för polisärenden Patja, som innehåller uppgifter om brott.

Artikel 19. *Ersättande av rambeslut 2001/413/RIF*

Artikel 20. *Införlivande*

Artikel 21. *Utvärdering och rapportering*

Artikel 22. *Ikraftträdande*

Artiklarna innehåller sedvanliga slutbestämmelser om upphävande av rambeslut 2001/413/RIF (artikel 19), införlivande av direktivet (artikel 20), utvärdering och rapportering (artikel 21) och ikraftträdande (artikel 22) för medlemsstaterna.

Enligt artikel 20 ska medlemsstaterna sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 31 maj 2021. De ska genast underrätta kommissionen om detta.

I avsnitt 9 Verkställighet och uppföljning redogörs det för kommissionens utvärdering och rapportering, som det föreskrivs om i artikel 21. Artiklarna kräver inga ändringar i lagstiftningen.

3 Nuläge och bedömning av nuläget

3.1 Gärningssätten i fråga om betalningsmedelsbedrägerier

De flesta betalkort som används som betalningsmedel har minst två parallella tekniska tillämpningar som förmedlar det kortspecifika datainnehåll som behövs för betalningstransaktionen, nämligen en magnetremsa på baksidan av kortet, ett chipp på framsidan av kortet samt kortets nummer, tryckt i relief på kortets framsida (finns inte längre på de nyaste korten). Magnetremsan är gammal teknik och därför rätt sårbar, medan det hittills inte har lyckats att kopiera chippet. Det vanligaste sättet att missbruka betalkort har varit att på ett eller annat sätt få reda på PIN-koden, till exempel vid kassan eller en automat, för att därefter fysiskt tillägna sig betalkortet och använda det till ta ut kontanter.

Betalkortens magnetremsor kan också kopieras vid automater för betalkort med hjälp av redskap som är särskilt byggda för detta ändamål, vilket kallas skimning. Skimning kommer från det engelska ordet skimming, som syftar på att magnetremsan på ett kreditkort kopieras och på att magnetremsan glider längs kortläsaren medan den avläser informationen på remsan. Brottslingar installerar skimningsutrustning i synnerhet i kontantautomater på livliga platser och i betalautomater på obemannade bränsledistributionsställen. Med hjälp av de uppgifter som lagras i skimningsutrustningen kan gärningsmännen tillverka falska kortkopior, med vilka de sedan tar ut kontanter utomlands, främst utanför EU. Planeringen och tillverkningen av skimningsutrustning är yrkesmässig brottslig verksamhet. I stor utsträckning håller skimningen på att minska inom Europeiska unionen. Detta beror huvudsakligen på den förbättrade säkerheten för de kort och automater som fungerar med chipp som tagits i bruk i Europa.

Betalkortens nummer och andra identifieringsuppgifter kan också kopieras via sabotageprogram på internet. Största delen av betalkortsuppgifterna hamnar i fel händer genom sabotageprogram i datanät eller genom direkt intrång (hackning) i en server som innehåller data. I synnerhet kassareservrar och olika användarkonton i webbtjänster har under de senaste åren varit föremål för brott. Gärningsmännen använder identifieringsuppgifterna för att i webbutiker köpa varor som de sedan lätt kan sälja vidare, eller exempelvis flygbiljetter. Det har också blivit vanligare att brottslingar vill komma åt uppgifter på SIM-kort i mobila enheter, i och med att banktjänsterna i allt större utsträckning fungerar via mobila förbindelser.

För att förebygga att data hamnar i fel händer har det införts en ny datasäkerhetsstandard, PCI DSS (Payment Card Industry Data Security Standard), som omöjliggör de tidigare sätten att begå brott. Standarden definierar noga var och i vilken form betalkortsuppgifter får lagras. I praktiken är dessa data krypterade, vilket gör att de inte kan användas om de hamnar i fel händer.

Information om gärningssätten i fråga om betalningsmedelsbedrägerier finns i Europols rapporter (Europol, Internet organised crime threat assesment (IOCTA), European Union Agency for Law Enforcement Cooperation 2020).

Oberoende av den tekniska utvecklingen är vilseledning vid mänskliga kontakter fortfarande ett centralt sätt att begå eller förbereda betalningsmedelsbedrägerier. Syftet med manipulationen (på engelska social engineering) är att få den som använder betalningsmedel att röja konfidentiella uppgifter, såsom användarnamn eller lösenord, som kan användas för betalningsmedelsbedrägeri. Detta kallas nätfiske (på engelska phishing). Gärningsmannen kan utge sig för att vara en tillförlitlig aktör, såsom en statlig tjänst eller en bank, för att uppnå sitt mål att få tillgång till användarnamn eller lösenord.

Det är inte enbart enskilda personer som drabbas. Enligt Europols rapport är betalningsmedelsbedrägerier som riktar sig mot företag en växande trend. Anställda vid ett företag kan få förfrågningar om användarnamn från vad som ser ut att vara företagets tekniska support eller få e-post från ID-konton som förfalskats i ledningens namn, där den anställda ombes göra en brådskande betalning (business email compromise, BEC). Exempelvis genom att uppträda som teknisk support kan gärningsmannen få arbetstagaren att på sin dator installerar ett program som gör det möjligt att komma åt användarnamn och lösenord. Betalningsmedelsbedrägerier i samband med e-handel kan orsaka konsumenterna, näringsidkarna och kreditbolagen skada av olika slag.

3.2 Antalet betalningsmedelsbedrägerier

Under 2018–2019 fick myndigheterna kännedom om något över 6 000 betalningsmedelsbedrägerier. År 2019 fick myndigheterna kännedom om 4 468 fall av betalningsmedelsbedrägeri, 219 fall av grovt betalningsmedelsbedrägeri, 1 649 fall av lindrigt betalningsmedelsbedrägeri och 14 fall av förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri (informationssystemet för polisärenden Patja).

Antalet betalningsmedelsbedrägerier som årligen kommit till myndigheternas kännedom har varierat stort under de senaste tio åren. År 2015 (11 000) och 2016 (15 143) ökade antalet brott som anmäldes till polisen avsevärt, men 2017 minskade det med 56 procent jämfört med året innan (6 793). De betalningsmedelsbedrägerier som begåtts utomlands utgjorde då en betydande andel: 2016 begicks 42 procent av betalningsmedelsbedrägerierna utomlands. Betalningsmedelsbedrägerier som begås utomlands kan vara exempelvis kopiering av kreditkortsuppgifter eller användning av kortuppgifter som hamnat på villovägar efter dataintrång (Rikollisuustilanne 2018, Katsauksia 36/2019; informationssystemet för polisärenden Patja).

Enligt Europols bedömning 2010 orsakar betalkortsbrottsligheten förluster på cirka 1,5 miljarder euro per år inom Europeiska unionen. Det är svårt att exakt avgöra hur stora de totala förlusterna för EU-medborgare och finansinstitut är, eftersom en betydande del av betalkortsbrottsligheten är dold brottslighet. EAST (European ATM Security Team), en organisation som grundats av dem som förvaltar kontantautomater, uppger att förlusten till följd av organiserad brottslighet som riktar sig mot kontantautomater uppgår till cirka 425 miljoner euro per år. I beloppet ingår inte exempelvis kostnader för nya kort.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Genomförandet av direktiv

Finlands lagstiftning motsvarar i nuläget till stora delar skyldigheterna i direktivet när det gäller området för straffbarhet. Bestämmelserna i strafflagen är teknikneutrala och omfattar således redan nu i regel de förpliktelser i anslutning till icke-fysiska betalningsinstrument som är nya i direktivet i jämförelse med rambeslutet.

I propositionen föreslås i princip endast sådana ändringar som är nödvändiga för genomförandet av direktivet. Detta tillvägagångssätt motsvarar det som tidigare tillämpats vid det nationella genomförandet av rambeslut och direktiv om tillnärmning av materiell straffrätt. Lagutskottet har ansett att det inte är motiverat att till följd av ett enskilt unionsinstrument genomföra till område och konsekvenser omfattande ändringar i den straffrättsliga lagstiftningen (LaUB 13/2020 rd, s. 3, LaUB 21/2018 rd, s. 4). Dessa synpunkter är relevanta också i den aktuella propositionen.

I synnerhet de skyldigheter i fråga om det lägsta maximistraffet som följer av artikel 9 i direktivet skulle för ett flertal brott medföra en skärpning av de maximistraff som allmänt och i stor utsträckning tillämpas i strafflagen. Därför föreslås det i propositionen att det i stället för vissa av de allmänna bestämmelser i strafflagen som för närvarande tillämpas på betalningsmedel (stöld, förfalskning) införs sådana särskilda bestämmelser i 37 kap. i strafflagen om motsvarande gärningar som ska tillämpas på betalningsmedel.

När det handlar om att införa ny straffrättslig reglering måste man kunna påvisa ett vägande samhälleligt behov som också är godtagbart med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna (se exempelvis GrUU 23/1997 rd, GrUU 61/2014 rd, GrUU 9/2016 rd och GrUU 48/2017 rd). De gärningar som nu föreslås bli straffbara är det ändå i huvudsak redan, och i fråga om dem handlar det om att bedöma om grunderna för de nuvarande bestämmelsernas godtagbarhet sträcker sig också till de nya specialbestämmelserna.

Trots de ovannämnda principiella utgångspunkterna vid genomförandet av direktiv har den nationella lagstiftningen i propositionen på vissa punkter utsträckts längre än vad direktivet förpliktar till. Den huvudsakliga orsaken till detta är strävan efter tydlighet i strafflagens bestämmelser och efter att undvika onödigt detaljerade bestämmelser som gäller endast ett gärningssätt. Det har dessutom bedömts att de lösningar som går utöver skyldigheterna i direktivet har kriminalpolitiskt godtagbara skäl med tanke på gärningarnas klandervärdhet och skyddsintresset, det vill säga tryggandet av betalningssystemets tillförlitlighet. Säkerhetsaspekter i anslutning till olika skyddsintressen har i grundlagsutskottets praxis utgjort godtagbara grunder för att överväga kriminalisering (se exempelvis GrUU 26/2014 rd, s. 2, GrUU 20/2002 rd, s. 6).

Liksom för närvarande ska olovlig användning av betalningsmedel utgöra betalningsmedelsbedrägeri. I den nya bestämmelsen om betalningsmedelsbrott samlas alla andra gärningssätt som gäller betalningsmedel. Gärningssätten överförs delvis från redan befintliga bestämmelser och kompletteras i enlighet med förpliktelserna i direktivet. På redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för förfalskning av betalningsmedelsblanketter eller betalningsmedel ska tillämpas bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri. De föreslagna nya bestämmelserna om betalningsmedelsbrott är specialbestämmelser i förhållande till andra motsvarande be-

stämmelser i strafflagen. Propositionen syftar till en enhetlig reglering av betalningsmedelsmissbruk, vilket också var syftet med specialbestämmelserna om betalningsmedelsbedrägerier i det första skedet av totalrevideringen av strafflagen (RP 66/1988 rd, s. 143).

4.1.2 Betalningsmedelsbedrägeri

För fullgörandet av skyldigheterna enligt direktivet föreslås det att bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 8 § i strafflagen ändras så att det i 1 mom. 2 punkten föreskrivs att användning av ett falskt eller förfalskat betalningsmedel utgör betalningsmedelsbedrägeri. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska den, som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning använder ett falskt eller förfalskat betalningsmedel, för betalningsmedelsbedrägeri dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Redan i nuläget har 37 kap. 8 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen i ljuset av förarbetena till lagen ansetts omfatta också användning av falska och förfalskade betalningsmedel. I fråga om detta hänvisas det i avsnitt 2.2 i denna proposition till högsta domstolens beslut HD:2019:44 (Omröstn.). Högsta domstolen konstaterade att uttrycket ”utan laglig rätt” i lagen utgör en omfattande hänvisning till olika former av missbruk av betalningsmedel samt att användning och överlåtelse av falska och förfalskade betalningsmedel omfattas av ordalydelsen i bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri och att förfarandet skulle betraktas som betalningsmedelsbedrägeri. Det faktum att tolkningen av bestämmelsen till denna del har krävt ett prejudikat av högsta domstolen tyder dock på att det är motiverat att förtydliga bestämmelsen på det sätt som föreslås.

Den bestämmelse om överlåtelse av ett betalningsmedel för att brukas utan laglig rätt som för närvarande finns i 2 punkten flyttas till den nya bestämmelse om betalningsmedelsbrott som föreslås i den ändrade 12 §, dels till 1 mom. 3 punkten, dels till 2 mom.

Enligt den föreslagna 8 § 1 mom. 3 punkten döms för betalningsmedelsbedrägeri den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning matar in, ändrar, förstör, skadar eller raderar data i anslutning till ett betalningsmedel eller på något annat sätt ingriper i ett informationssystems funktion så att resultatet av överföring av pengar eller penningvärde förvanskas, och därigenom orsakar någon annan en ekonomisk skada.

Den föreslagna ändringen hänför sig till skyldigheterna i artikel 6 (bedrägeri med anknytning till informationssystem) och artikel 9 (påföljder). En del av de gärningar som nämns i artikel 6 kan redan i nuläget utgöra betalningsmedelsbedrägeri enligt 37 kap. 8 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. Det kan exempelvis handla om en överföring av penningvärde som genomförs eller orsakas genom att någon utan tillstånd använder någon annans PIN-kod, kundnummer, signum eller lösenord (RP 2/2003 rd, s. 7).

En del av de ovannämnda gärningarna med anknytning till informationssystem enligt artikel 6 i direktivet omfattas i nuläget av 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen, som gäller bedrägeri i fråga om informationssystem. Artikel 9 i direktivet, som gäller påföljder för fysiska personer, skulle dock förutsätta att maximistraffen i den allmänna bedrägeribestämmelsen höjs till fängelse i tre år och i bestämmelsen om grovt bedrägeri till fängelse i fem år. Dessa maximistraff är exceptionella i förhållande till de vedertagna straffskalorna i strafflagen. Det är inte motiverat att i strid med det nationellt vedertagna regleringssättet skärpa straffskalorna i de allmänna bestämmelserna i strafflagen med anledning av förpliktelserna i direktivet, som gäller bara en viss typ av bedrägeri. Med tanke på de allmänna kriminaliseringsprinciperna finns det inga godtagbara grunder för en höjning av skalorna. Man bör beakta lagutskottets riktlinjer enligt vilka genomförandet av ett direktiv ska begränsas till genomförandet av förpliktelserna i direktivet.

Av dessa orsaker föreslås det i propositionen att det i 1 mom. 3 punkten i paragrafen om betalningsmedelsbedrägeri tas in en särskild bestämmelse som gäller betalningsmedel i samband med bedrägerier i informationssystem. Denna nya specialbestämmelse åsidosätter den allmänna bestämmelsen om bedrägerier i informationssystem i 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen. Förhållandet mellan dessa bestämmelser är således detsamma som förhållandet mellan de nuvarande bestämmelserna om bedrägeri enligt 36 kap. 1 § och betalningsmedelsbedrägeri enligt 37 kap. 8 § i strafflagen.

På samma gärning kan utöver den föreslagna bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri i informationssystem också tillämpas bestämmelserna om brott som gäller angrepp mot informationssystem enligt 38 kap. i strafflagen eller dataskadegörelse enligt 35 kap. 3 a–3 c § i strafflagen. Tillämpningssituationerna för dessa bestämmelser ska med beaktande av förhållandena i varje enskilt fall avgöras i enlighet med de allmänna principerna för lagkonkurrens.

Liksom för närvarande ska straffet för betalningsmedelsbedrägeri vara böter eller fängelse i högst två år. Skyldigheten enligt artikel 9.4 att föreskriva om ett maximistraff på minst tre år för betalningsmedelsbedrägeri i fråga om informationssystem beaktas nationellt i tillräcklig utsträckning genom att det beroende på situationen kan bestämmas ett gemensamt straff för betalningsmedelsbedrägeri och för systemstörning enligt 38 kap. 7 a § i strafflagen eller dataskadegörelse enligt 35 kap. 3 a § i strafflagen. Det skyddsintresse som skyddas genom bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri är betalningssystemens och transaktionernas tillförlitlighet, medan skyddsintresset i fråga om de övriga nämnda bestämmelserna är att informationssystemen fungerar utan störningar. Det gemensamma maximistraffet för betalningsmedelsbedrägeri som begåtts genom manipulation av informationssystem och för bestämmelserna i fråga är i enlighet med 7 kap. 2 § i strafflagen fängelse i fyra år. Också maximistraffet för grovt betalningsmedelsbedrägeri uppfyller förpliktelsen enligt direktivet.

För bevarande av nuläget och fullgörande av skyldigheterna enligt direktivet ska försök till brott enligt den nya 8 § 1 mom. 3 punkten om betalningsmedelsbedrägeri vara straffbart. I avsnitt 2.2 redogörs det i samband med artikel 8 för en alternativ regleringsmodell där försök till brott jämställs med en fullbordad gärning.

Det föreslås att strafflagens 37 kap. 9 §, som gäller grovt betalningsmedelsbedrägeri, ändras både på grund av förpliktelserna i direktivet och i enlighet med vad som bedömts vara nationellt motiverat. I 37 kap. 9 § 2 punkten i strafflagen föreskrivs det för närvarande att gärningsmannen ska dömas för grovt betalningsmedelsbedrägeri, om gärningsmannen för att begå betalningsmedelsbedrägeri har gjort eller låtit göra betalningsmedelsblanketter som det använda betalningsmedlet har framställts av, eller brottet annars begås särskilt planmässigt.

Betalningsmedelsblanketter är bland annat checkblanketter, som fortfarande används internationellt, i vissa länder till och med i stor utsträckning. I Finland och i jämförbara EU-medlemsstater används checkar för närvarande dock i mycket liten utsträckning. Betalningsmedelsblanketternas betydelse kan bedömas ha minskat så pass mycket att det inte längre är motiverat att särskilt föreskriva att gärningar som hänför sig till dem utgör en grund för grovt brott. Det föreslås att omnämnandet av dem stryks, varvid omnämnandet av att brottet begås särskilt planmässigt kvarstår som enda straffskärpningsgrund i den ändrade 2 punkten.

En ny straffskärpningsgrund för grovt betalningsmedelsbedrägeri enligt 3 punkten föreslås vara att brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Ändringen uppfyller målen enligt artikel 9.6 och skäl 19 i direktivet.

Artikel 9.6 förpliktar medlemsstaterna att belägga brott som begås som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet med ett maximistraff på minst fem år. Därför föreslås det att maximistraffet för grovt betalningsmedelsbedrägeri höjs från fängelse i fyra år till fängelse i fem år.

I grundlagsutskottets och lagutskottets praxis har det betonats att man vid bedömningen av straffskalan och vid fastställandet av en ny straffskala ska beakta den klandervärdhet, skadlighet och farlighet som de tänkbara yttringarna av brottet i fråga ger uttryck för samt gärningsmannens skuld, sådan den framgår av gärningstypen. Brottets straffvärde ska alltså beaktas. Straffpåföljdens stränghet måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet, och straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (exempelvis GrUU 26/2014 rd, s. 2/II). Straffskalan måste vara tillräckligt bred för att täcka gärningar av olika allvarlighetsgrad. Straffskalan ska i mån av möjlighet ställas i proportion till straffskalorna för andra motsvarande brott (LaUB 6/2018 rd, s. 4).

Betalningsmedelsbedrägerier är i regel en del av organiserad brottslighet och en av de inkomstkällor som finansierar annan allvarlig brottslighet (skäl 1 i ingressen till direktivet). Organiserade kriminella sammanslutningar letar ständigt efter svagheter i informationssystem och tar i bruk nya tekniska metoder för att begå bedrägerier. Den organiserade brottsligheten orsakar stora skador för såväl enskilda brottsoffer som företag (se Europols rapport Internet Organised Crime Threat Assesment (IOCTA), European Union Agency for Law Enforcement Cooperation 2020, som nämns i avsnitt 3.1).

Det har således bedömts att den föreslagna nya straffskärpningsgrunden deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och den föreslagna höjningen av maximistraffet för grovt betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 9 § i strafflagen inte bara uppfyller skyldigheterna enligt direktivet, utan också har objektivt och kriminalpolitiskt godtagbara grunder.

På försök till grovt betalningsmedelsbedrägeri ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 8 § föreskrivs om försök till betalningsmedelsbedrägeri.

4.1.3 Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri

I propositionen föreslås det att bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. 11 § i strafflagen ändras. Paragrafens 1 punkt gäller i nuläget tillverkning, införsel i landet, anskaffning, mottagande och innehav av en betalningsmedelsblankett för utförande av betalningsmedelsbedrägeri. Till gärningssätten i punkten fogas, för uppfyllelse av skyldigheterna i artikel 7 i direktivet, försäljning, transport, spridning och tillhandahållande. Till punkten flyttas dessutom från 2 punkten gärningar som hänför sig till redskap eller tillbehör som lämpar sig för tillverkning av betalningsmedelsblanketter. Därmed finns alla gärningar som hänför sig till förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri som begås med hjälp av eller annars anknyter till en betalningsmedelsblankett i samma punkt.

I paragrafens 2 punkt föreskrivs det för närvarande också om sådana gärningar för utförande av betalningsmedelsbedrägeribrott som gäller upptagningar, programvara, redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät. Termerna i punkten uppdateras så att det i punkten föreskrivs om redskap, tillbehör, apparater, upptagningar, datorprogram eller programinstruktioner som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät.

Det föreslås också att det, för uppfyllande av skyldigheterna enligt direktivet, till punkten fogas omnämnanden av redskap eller tillbehör som lämpar sig för förfalskning av betalningsmedel. På redskap och tillbehör som lämpar sig för förfalskning av betalningsmedel ska således inte

längre tillämpas bestämmelsen om innehav av förfalskningsmaterial, utan i stället den föreslagna ändrade bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri i 2 punkten. För att förpliktelserna i direktivet ska uppfyllas kompletteras förteckningen över gärningssätt i punkten med transport, spridning och tillhandahållande.

Direktivets artikel 7, som gäller verktyg som används för att begå brott, förutsätter att verktygen anskaffas för egen eller annans räkning. Därför ändras bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri så att den gäller gärningar genom vilka någon förbereder antingen ett eget framtida brott (för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri) eller ett betalningsmedelsbedrägeri som begås av någon annan (med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri). Det sistnämnda har i strafflagen i allmänhet karakteriserats som främjande av ett brott som begås av någon annan (exempelvis 50 kap. 4 § i strafflagen, som gäller främjande av narkotikabrott, och 34 a kap. 4 § i strafflagen, som gäller främjande av en terroristgrupps verksamhet). Eftersom åtgärderna för förberedelse till brott ändå är desamma, har det bedömts att det med tanke på strafflagens systematik inte finns några hinder för att gärningar i båda syftena inkluderas i bestämmelsen om förberedelse.

Direktivet (artikel 9.5) förutsätter att handlingar som gäller verktyg som används för att begå brott beläggs med ett maximistraff på minst två år. I propositionen föreslås det således att maximistraffet för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri skärps från fängelse i ett år till fängelse i två år.

Enligt grundlagsutskottets praxis står straffpåföljdens stränghet i samband med proportionalitetskravet (GrUU 23/1997 rd, s. 2/II). Straffpåföljdens stränghet måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet, och straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (GrUU 16/2013 rd, s. 2/I).

Ett maximistraff på två år är ett rätt strängt straff för förberedelse som gäller redskap som särskilt lämpar sig för att begå brott. Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri kan också utgöras av innehav av sådana redskap och tillbehör, vilket sällan är belagt med ett så strängt straff. Straffet för innehav av förfalskningsmaterial är för närvarande fängelse i högst sex månader.

Den föreslagna skärpningen av maximistraffet för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri kan objektivt motiveras med att det i bestämmelsen förutsätts att tillverkningen av redskap och tillbehör, förfalskningen och de andra därmed sammanhängande gärningarna syftar till utförande av betalningsmedelsbedrägeri eller främjande av någon annans betalningsmedelsbedrägeri. Brott som gäller redskap, tillbehör eller upptagningar som lämpar sig för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri kan ofta handla om synnerligen professionell eller organiserad verksamhet. Till exempel tillverkning, transport och införsel av sådana redskap för sifferkodsfiske som installeras i uttagsautomater utförs i praktiken yrkesmässigt och kan vara ett led i organiserad brottslighet. Om en person innehar ett stort antal schablonkort, upptagningar eller program som lämpar sig för tillverkning av betalkort, är det dessutom svårt att hitta någon annan orsak till innehav än omfattande förberedelse till eget eller någon annans betalningsmedelsbedrägeri. Den föreslagna straffskalan är också rätt bred och innehåller även en möjlighet att förelägga böter för gärningen. När straffet bestäms är det således möjligt att påföra böter för en lindrigare gärning av en enskild gärningsman, och fängelsestraff kan komma i fråga när det gäller sådan yrkesmässig verksamhet som beskrivs ovan.

I proportionalitetshänseende är också de straffprocessuella verkningarna och andra följdverkningar av det höjda maximistraffet av betydelse (GrUU 56/2014 rd). Straffnivån för brottet ska enligt vedertagen praxis fastställas enligt gärningens klandervärdhet, medan bestämmelser om tvångsmedel kan och ska utfärdas särskilt. Trots detta är metoderna för undersökning av brott i

lagtekniskt hänseende rätt långt bundna till maximistraffen för brotten. Den föreslagna skärpningen av maximistraffet för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri till fängelse i två år möjliggör i fortsättningen de i avsnitt 2.2 i samband med artikel 13 nämnda undersökningsmetoderna enligt tvångsmedelslagen, som vid undersökning av brottet i fråga delvis är nya, om inte något annat föreskrivs särskilt. Med tanke på proportionalitetsprincipen är den ofta yrkesmässiga och systematiska karaktären hos de förberedande åtgärderna till betalningsmedelsbedrägeri även i detta avseende en vägande grund för godtagbarheten hos de undersökningsbefogenheter som enligt vedertagen praxis följer av ett höjt maximistraff.

Det finns således sådana objektiva och med tanke på kriminaliseringsprinciperna godtagbara skäl till det föreslagna maximistraffet som grundar sig på gärningens klandervärdhet. Förslaget håller sig till denna del inom ramen för lagstiftarens prövningsrätt, i synnerhet med beaktande av de EU-rättsliga förpliktelserna enligt direktivet.

Bötesförfarande kan tillämpas på gärningar för vilka påföljden är böter eller fängelse i sex månader. Straffet för innehav av förfalskningsmaterial är för närvarande böter eller fängelse i sex månader. De gärningar som för närvarande omfattas av bestämmelsen men som i fortsättningen utgör förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri kan inte längre behandlas i bötesförfarande. Ändringen bedöms inte vara betydande. I bötesförfarande föreläggs böter för innehav av förfalskningsmaterial i cirka 50 fall per år, varav givetvis endast en del gäller betalningsmedel. Bestämmelsen om innehav av förfalskningsmaterial omfattar för närvarande dessutom endast en del av de gärningar som hänför sig till redskap och tillbehör som är avsedda för framställning av ett falskt eller förfalskat betalningsmedel eller en betalningsmedelsblankett, eftersom en del av gärningarna redan nu utgör förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri (2 punkten), och de gärningar som hänför sig till detta kan inte heller i nuläget behandlas i bötesförfarande.

4.1.4 Betalningsmedelsbrott

I propositionen föreslås det att 37 kap. 12 § i strafflagen ändras så att det där föreskrivs om ett nytt betalningsmedelsbrott för fullgörande av skyldigheterna enligt artiklarna 4 och 5 i direktivet. Som det konstaterades i början av avsnittet är systematiken i 37 kap. i strafflagen således den att användning av ett betalningsmedel i fortsättningen utgör betalningsmedelsbedrägeri, medan andra gärningar som har samband med betalningsmedel utgör betalningsmedelsbrott.

Enligt den ändrade 12 § 1 mom. 1 punkten utgör olovligt tillgrepp av ett betalningsmedel betalningsmedelsbrott. Det är fråga om en specialbestämmelse som gäller betalningsmedel och som i princip åsidosätter tillämpningen av stöldbestämmelsen i 28 kap. 1 § i strafflagen. För att tillgrepp av ett betalningsmedel ska vara straffbart förutsätts inte att syftet är att använda det, liksom det i bestämmelsen om stöld inte heller förutsätts att det stulna objektet används.

Enligt 1 mom. 2 punkten ska för betalningsmedelsbrott dömas den som framställer ett falskt betalningsmedel eller förfalskar ett betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. Bestämmelsen är en specialbestämmelse som åsidosätter tillämpningen av bestämmelserna om förfalskning i 33 kap. i strafflagen.

Enligt 1 mom. 3 punkten ska den dömas för betalningsmedelsbrott som anskaffar, köper, i landet inför, innehar, säljer, sprider, överför, transporterar, överlåter eller ur landet utför ett olagligt anskaffat, falskt eller förfalskat betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri.

Punkten hänför sig till uppfyllandet av förpliktelserna i artikel 4 c och d och artikel 5 c och d i direktivet. Motsvarande gärningar kan i nuläget utgöra häleri enligt 32 kap. 1–5 §, penningtvätt enligt 32 kap. 6–10 § eller innehav av förfalskningsmaterial enligt 33 kap. 4 § 1 punkten i strafflagen på det sätt som beskrivs i avsnitt 2.2. Behovet av en sådan särskild bestämmelse om betalningsmedel i fråga om dessa gärningar som åsidosätter tillämpningen av de ovannämnda allmänna bestämmelserna i strafflagen hänför sig i enlighet med beskrivningen i avsnittet till skyldigheten att föreskriva om stränga straff för de gärningar som nämns i direktivet. Penningtvättsbrott är belagda med maximistraff som motsvarar förpliktelserna i direktivet, men de nuvarande maximistraffen för häleribrott och innehav av förfalskningsmaterial är betydligt lägre än vad direktivet förutsätter.

Direktivet avgränsar skyldigheterna till gärningar som begås i bedrägligt syfte. Penningtvätt förutsätter i nuläget att syftet är att dra nytta av egendomen, maskera egendomens ursprung eller undandra sig de rättsliga följderna av brottet. För att innehav av förfalskningsmaterial ska vara straffbart förutsätts det att de gärningar som hänför sig till falska eller förfalskade bevismedel vidtas utan godtagbart skäl. Det är bara i fråga om häleribrott som straffbarheten inte förutsätter att gärningen begås i något visst syfte. I strafflagens bestämmelser om förberedelse till brott krävs i allmänhet en avsikt att begå ett brott eller en avsikt som annars tyder på olaglighet, eftersom redskapen i fråga i allmänhet också kan användas i lagligt syfte. För att området för straffbarhet ska förbli oförändrat förutsätts det i den föreslagna 1 mom. 3 punkten att gärningen syftar till utförande av betalningsmedelsbedrägeri (antingen gärningsmannens eget eller någon annans).

Som gärningssätt upprepas i 1 mom. 3 punkten så exakt som möjligt de gärningssätt som nämns i artikel 4 c och d och artikel 5 c och d i direktivet.

Enligt det föreslagna 2 mom. döms för betalningsmedelsbrott också den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning, med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, överlåter ett betalningsmedel till någon annan. Avsikten med bestämmelsen är att säkerställa att de fall av överlåtelse av betalningsmedel som för närvarande nämns i 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen, som gäller betalningsmedelsbedrägeri, till alla delar omfattas också av den nya regleringen.

När det gäller det föreslagna betalningsmedelsbrottet behöver det avgöras hur det förhåller sig till betalningsmedelsbedrägeri. Lagkonkurrens avser enligt ställningstagandena i rättslitteraturen i typiska fall en situation där flera brottsrekvisit uppfylls genom en eller flera gärningar, men gärningsmannen trots det döms för endast ett brott enligt en enda straffbestämmelse. Kännetecknande för lagkonkurrens är alltså att straffbestämmelser inte tillämpas eller att brottsrekvisit blir obeaktade.

Vilken brottsbenämning som ska tillämpas i varje enskilt fall avgörs i allmänhet av kriminaliseringens karaktär som specialbestämmelse, ett särskilt gärningssätt, den i kriminaliseringen avsedda gärningens karaktär av förberedelse i förhållande till eventuell annan tillämplig kriminalisering och det skyddsintresse som skyddas genom kriminaliseringen. Dessa grunder har även beaktats vid avgörande av lagkonkurrens i rättspraxis.

I förarbetena till bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri konstateras det att betalningsmedelsbedrägeri i form av sådan orättmätig användning eller överlåtelse som avses i 1 mom. ofta förekommer i samband med stöld-, förskingrings-, häleri- eller förfalskningsbrott. I sådana fall tillämpas i regel reglerna om sammanträffande av brott. Gärningsmannen ska, om båda rekvisiten uppfylls, dömas enligt reglerna om sammanträffande av brott, det vill säga både för betal-

ningsmedelsbedrägeri och för förfalskningsbrott. I sådana fall då ett genom brott åtkommet betalningsmedel kan omsättas i pengar eller på annat sätt utnyttjas utan några åtgärder av bedrägerinatur, kunde användningen av betalningsmedlet enligt förarbetena ofta som en icke-kriminaliserad efterhandling anses ingå i själva tillgrepps- eller häleribrottet (RP 66/1988 rd, s. 146).

I rättspraxis har tolkningen varit att förhållandet mellan betalningsmedelsbedrägeri och andra bestämmelser i strafflagen är det omvända. Flera av de ovannämnda gärningarna har kunnat anses ingå i betalningsmedelsbedrägeri och inte tvärtom. Detta nämndes också vid genomförandet av rambeslutet (RP 2/2003 rd, s. 5). I högsta domstolens fall HD:1999:110 dömdes en person för betalningsmedelsbedrägeri med anledning av att personen försökt använda ett bankkort personen tillägnat sig, och inte särskilt med anledning av tillgreppet.

Denna tolkning bekräftas av att överlåtelse av ett betalningsmedel till någon annan för att brukas i nuläget uttryckligen är straffbart som betalningsmedelsbedrägeri enligt 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen. Tidigare ansågs motsvarande gärning i allmänhet utgöra medhjälp till det bedrägeri som kommer sist i överlåtelsekedjan (RP 66/1988 rd, s. 144/II).

Enligt rättslitteraturen har tingsrätternas och hovrätternas avgöranden under den senaste tiden dock avvikit från den tidigare linjen. Om någon har fått ett betalningsmedel i sin besittning genom en åtgärd av tillgreppskaraktär och betalningsmedlet därefter har använts i enlighet med bestämmelserna om betalningsmedelsbedrägeri i 37 kap. i strafflagen, har gärningsmannen kunnat åtalas och även dömas för både tillgrepp och betalningsmedelsbedrägeri (Aarne Ervasti: Maksuvälinepetokset – sääntelyn kehitys ja tunnusmerkistöt oikeuskäytännön valossa. Pro gradu-avhandling. April 2014. Lapplands universitet, Juridiska fakulteten; straffrätt. Publicerad i Edilex den 29 maj 2015 www.edilex.fi/opinnaytetyot/15194, s. 60 och de avgöranden av hovrätten som det hänvisas till i avhandlingen: Helsingfors hovrätt 22.11.2013, nr 3084, Helsingfors hovrätt 24.1.2011, nr 470).

I rättspraxis har det emellertid också kunnat anses att förfarandet hos en gärningsman, som visserligen med tillstånd har använt ett betalningsmedel med nätbankskoder, när rekvisiten för både förskingring och betalningsmedelsbedrägeri har uppfyllts genom en sådan helhet av gärningar riktade mot samma person som grundat sig på likartad intention, har blivit tillräckligt bedömt i straffrättsligt hänseende genom att enbart bestämmelsen om förskingring tillämpats. Åtalet för betalningsmedelsbedrägeri har förkastats (Rovaniemi hovrätt 26.8.2020, Dom 20/129096, Ärendenr R 20/148).

Orsaken till variationerna i tolkningen kan vara att likheterna eller olikheterna mellan de skyddsintressen som bestämmelserna skyddar har bedömts vara av allt större vikt i fråga om flera olika brottstyper. Ett sådant bedömningssätt har tillämpats exempelvis i prejudikaten HD:2015:88, HD:2014:7, HD:2010:52 och motsvarande HD:2015:50, HD:2009:73, HD:2006:76, HD:2006:24, HD:2004:122, HD:2002:91 och HD:1997:108. När det gäller stöld är skyddsintresset egendomsskyddet, och det skyddsintresse som skyddas genom bestämmelserna om betalningsmedelsbedrägeri är betalningssystemets tillförlitlighet och säkerhet. I vissa fall har man ändå också betonat andra kriterier, såsom den ovannämnda likartade intentionen i en helhet av gärningar.

Det kan vara svårt att betrakta tillgrepp av ett betalningsmedel som ett renodlat egendomsbrott, eftersom ett betalningsmedel inte bedöms ha ett självständigt värde för innehavaren, om det inte används eller överlåts för användning. Detta torde utgöra grunden för uppfattningen att klandervärdheten i användningen av ett betalningsmedel i vissa fall beaktas i form av efterhandling som en del av straffen för tidigare gärningar eller för uppfattningen att tillgrepp utgör förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri. Även i andra fall kan föremålet för stöld naturligtvis gälla

objekt vars värde uppkommer först när de omsätts. Vid tillgrepp av betalningsmedel framhävs detta dock särskilt tydligt, eftersom ett betalningsmedel som fysiskt objekt kan bestå av bara ett plastkort eller ett immateriellt signum i form av en sifferkod som används i ett datanät.

Vid bedömningen av förhållandet mellan olika bestämmelser har man utöver skyddsintresset kunnat bedöma om rekvisiten överlappar varandra (HD:2015:88, HD:2004:122 och HD:1997:108). Det har varit svårt att bedöma förhållandet mellan strafflagens bestämmelser om förfalskning och betalningsmedelsbedrägeri, eftersom förfalskningsbrott kan begås både genom förfalskning och genom användning av föremålet för förfalskningen. Även 1 mom. 1 punkten i bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri omfattar i nuläget användning av förfalskade betalningsmedel. Bestämmelserna har således överlappat varandra i fråga om användning av betalningsmedel. I högsta domstolens fall HD:2019:44 dömdes den, som använt ett förfalskat betalningsmedel på ett sätt som uppfyllde rekvisitet för förfalskningsbrott, för betalningsmedelsbedrägeri och inte för förfalskning. I fallet bedömdes inte tillämpningen av båda bestämmelserna.

I propositionen föreslås det att den föreslagna nya bestämmelsen om betalningsmedelsbrott ska tillämpas, om inte gärningen utgör brott enligt 8 § (betalningsmedelsbedrägeri) eller 9 § (grovt betalningsmedelsbedrägeri) eller medverkan till dessa brott. Med stöd av de allmänna principerna om lagkonkurrens och den föreslagna subsidiaritetsklausulen kan bestämmelsen om betalningsmedelsbrott åsidosättas, om gärningen uppfyller rekvisitet för betalningsmedelsbedrägeri eller grovt betalningsmedelsbedrägeri. Beroende på situationen kan ett betalningsmedelsbrott utgöra en förberedande gärning till betalningsmedelsbedrägeri. Vid tillämpningen av bestämmelserna kan man i enlighet med rättspraxis fästa vikt vid åtgärdernas natur och vid om de olika åtgärderna tidsmässigt har ett samband eller inte. Beroende på brottens inbördes samband kan konsekvenserna för straffmätningen variera från fall till fall.

Om den som har tillägnat sig ett betalningsmedel däremot anses vara delaktig i ett betalningsmedelsbedrägeri som begåtts av någon annan, döms personen endast för medverkan till betalningsmedelsbedrägeri eller grovt betalningsmedelsbedrägeri. Medverkan kan ske genom medgärningsmannaskap eller medhjälp. I synnerhet i de situationer enligt 12 § 2 mom. i den föreslagna bestämmelsen om betalningsmedelsbrott, där en person för att bereda sig eller någon annan vinning överlåter sitt eget betalningsmedel till någon annan för att användas för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, kan det beroende på situationen vara fråga om medverkan till betalningsmedelsbedrägeri i stället för att bestämmelsen om betalningsmedelsbrott tillämpas.

Försök till ett brott som avses i 1 mom. 1 och 2 punkten i bestämmelsen om betalningsmedelsbrott är enligt förslaget straffbart.

I den ändrade 13 § föreslås bestämmelser om grovt betalningsmedelsbrott. Om ett betalningsmedelsbrott begås särskilt planmässigt eller om brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt betalningsmedelsbrott dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fem år. Artikel 9.6 i direktivet förpliktar medlemsstaterna att belägga de gärningar som nämns i bestämmelsen med ett maximistraff på minst fem år, när gärningen har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i rambeslut 2008/841/RIF.

De nämnda straffskärpningsgrunderna – planmässighet och att brottet begåtts som ett led i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet – används också i flera andra grova gärningsformer av brott i strafflagen, och de är i huvudsak desamma som i den gällande bestäm-

melsen om grovt betalningsmedelsbedrägeri. Förutsättningen att gärningen är särskilt planmässig fogas dock till bestämmelsen på basis av nationell prövning, eftersom den inte nämns i direktivet. Det har ansetts motiverat att ange planmässighet som en straffskärpningsgrund, eftersom de gärningar som kommer i fråga kan vara omfattande eller yrkesmässiga. De kan båda visa att gärningen är särskilt planmässig.

I den gällande bestämmelsen om grovt betalningsmedelsbedrägeri är en straffskärpningsgrund också att betalningsmedelsbedrägeriet vållar avsevärd eller synnerligen kännbar skada (37 kap. 9 § 1 punkten i strafflagen). I propositionen föreslås detta dock inte vara en straffskärpningsgrund vid grovt betalningsmedelsbrott. Grovt betalningsmedelsbedrägeri och grovt betalningsmedelsbrott enligt förslaget behöver inte vara identiska, eftersom de är olika typer av brott. Genom betalningsmedelsbrott kan man eftersträva och uppnå ekonomisk vinning som en självständig gärning. En skada som vållas någon annan uppstår dock först genom att betalningsmedlet används, det vill säga genom betalningsmedelsbedrägeri. Betalningsmedelsbrott är således i förhållande till betalningsmedelsbedrägerier av typen förberedelsebrott, eftersom medel överförs och eventuell skada uppstår först i bedrägeriskedet.

På försök till grovt betalningsmedelsbrott ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 12 § föreskrivs om försök.

Det föreslås att 37 kap. 14 § i strafflagen ändras så att det där föreskrivs om lindrigt betalningsmedelsbrott.

Den straffrättsliga legalitetsprincipen, som bekräftas i 8 § i grundlagen, innehåller ett krav i fråga om lagstiftningens exakthet. Enligt principen ska brottsrekvisitet för varje brott anges tillräckligt exakt i lagen för att det utifrån bestämmelsens lydelse ska gå att sluta sig till om en åtgärd eller försummelse är straffbar (GrUU 56/2014 rd, s. 2/II, GrUU 6/2014 rd, s. 2/I och GrUU 16/2013 rd, s. 2/I). De föreslagna nya betalningsmedelsbrotten bedöms uppfylla det krav på exakthet som den straffrättsliga legalitetsprincipen förutsätter.

Enligt grundlagsutskottets praxis står straffpåföljdens stränghet i samband med proportionalitetskravet (GrUU 23/1997 rd, s. 2/II). Straffpåföljdens stränghet måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet, och straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (GrUU 16/2013 rd, s. 2/I).

Direktivet förutsätter att de gärningar som omfattas av 1 mom. 3 punkten i den föreslagna nya bestämmelsen om betalningsmedelsbrott beläggs med ett straff på fängelse i ett år, medan det i propositionen föreslås att maximistraffet ska vara fängelse i två år. Det är motiverat att bedöma det föreslagna maximistraffet på två år med avseende på gärningarnas klandervärdhet i ljuset av det maximistraff på två år som föreskrivs för penningtvätt. De gärningar som avses i 3 punkten kan på samma sätt som penningtvätt betecknas som sådana efterhandlingar till ett tidigare brott (tillgrepp eller förfalskning) som syftar till utförande av betalningsmedelsbedrägeri. Det föreslås dessutom att det nationellt föreskrivs också om en lindrig gärningsform, för vilken påföljden är böter. Straffen är således nationellt graderade i större utsträckning än vad direktivet kräver. De omfattar också en lindrigare straffbar gärningsform, som kan tillämpas på ringa gärningar. Trots att de föreslagna nationella bestämmelserna alltså går utöver förpliktelserna i direktivet, finns det objektiva och med tanke på kriminaliseringsprinciperna godtagbara skäl som grundar sig på bestämmelsernas tydlighet och gärningarnas klandervärdhet.

Straffbestämmelserna utgör också den rättsliga grunden för de polisiära myndigheternas befogenheter att inkräkta på den brottsmisstänktes och delvis även utomståendes grundläggande fri-

och rättigheter. Med kriminaliseringen kan därför följa en utvidgning av myndigheternas befogenheter, vilket är viktigt med tanke på det konstitutionella proportionalitetskravet (GrUU 48/2017 rd, s.7, GrUU 23/1997 rd, s. 3/I).

Propositionens konsekvenser för förundersökningsmyndigheternas undersökningsbefogenheter enligt förundersökningslagen och tvångsmedelslagen behandlas i samband med artikel 13 i avsnitt 2.2. De förslag som följer av direktivet och i synnerhet de straff som föreskrivs gör det möjligt att i vissa avseenden i större utsträckning än för närvarande använda tvångsmedel vid brott som riktar sig mot betalningsmedel. Genom att föreskriva att tillgrepp av ett betalningsmedel utgör betalningsmedelsbrott möjliggör man med anledning av maximistraffet på två år mera omfattande undersökningsmetoder enligt tvångsmedelslagen än vad som för närvarande är möjligt, när motsvarande gärningar utgör stöld. Likaså blir mera omfattande undersökningsmetoder i enlighet med avsnitt 2.2 med anledning av maximistraffet på två år tillämpliga på de gärningar som i stället för innehav av förfalskningsmaterial i fortsättningen utgör förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri.

Den utvidgade användningen av tvångsmedel kan dock objektivt sett motiveras på samma sätt som skärpningen av straffskalan för brotten i fråga. Tillgrepp av betalningsmedel samt brott som gäller redskap, tillbehör eller upptagningar som lämpar sig för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri kan ofta handla om synnerligen professionell eller organiserad verksamhet som syftar till utförande av betalningsmedelsbedrägeri. Av dessa orsaker kan de nya undersökningsmetoder som skalan möjliggör anses vara motiverade, och de bedöms uppfylla kraven på proportionalitet.

De nya bestämmelserna om betalningsmedelsbrott och lindrigt betalningsmedelsbrott har också konsekvenser för åtalsrätten i fråga om stöldbrott. Snatteri är i nuläget i enlighet med 28 kap. 15 § 1 mom. i strafflagen ett målsägandebrott, om inte ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. Enligt 2 mom. i den paragrafen är också stöld ett målsägandebrott, om gärningsmannen bor i gemensamt hushåll med målsäganden och föremålet för brottet är egendom i det gemensamma hushållet, om föremålet för brottet är egendom som tillhör gärningsmannens make, syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led, eller om gärningsmannen är delägare i ett dödsbo och föremålet för brottet är egendom i boet.

I propositionen föreslås det inte att lindrigt betalningsmedelsbrott eller betalningsmedelsbrott i ovannämnda situationer ska vara ett målsägandebrott. Skyddsintresset vid betalningsmedelsbrott är betalningssystemets tillförlitlighet, som det finns ett starkare offentligt intresse att skydda än vid sedvanligt snatteri. Det är således till alla delar motiverat att föreskriva att brott mot betalningsmedel enligt 37 kap. i strafflagen står under allmänt åtal.

4.1.5 Definition

Det föreslås att den definitionsbestämmelse som för närvarande finns i 37 kap. 12 § i strafflagen blir ny 15 § i kapitlet. Definitionen av betalningsmedel i paragrafens 1 mom. 2 punkt ändras så att den i huvudsak motsvarar definitionen i artikel 2.1 i direktivet, med vissa språkliga preciseringar och vissa preciseringar som gäller tekniska termer. Med betalningsmedel avses enligt den föreslagna 1 mom. 2 punkten ett skyddat icke-fysiskt eller fysiskt medel, ett informationstekniskt program, en identifieringsuppgift eller någon annan motsvarande uppgift som identifierar en person, eller en kombination av dessa, som inte utgörs av pengar och som för sig eller tillsammans ger innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller penningvärde.

Definitionen av betalningsmedelsblankett i den nya 15 § 1 mom. 3 punkten ändras inte i sak. I paragrafens 2 mom. utvidgas bestämmelserna om betalningsmedel på samma sätt som för närvarande till att gälla också en motbok eller ett annat fordringsbevis som ett kreditinstitut som står under offentlig tillsyn har utfärdat över en deposition.

Definitionen av betalningsmedel kan redan nu i princip bedömas omfatta också elektroniska pengar och virtuella valutor, de senare till den del de används i betalningsrörelse. För tydlighetens skull och för uppfyllande av förpliktelserna i direktivet föreslås det dock att de nämns särskilt i definitionen. Enligt 3 mom. ska vad som i kapitlet föreskrivs om betalningsmedel tillämpas också på elektroniska pengar enligt 5 § 6 a-punkten i lagen om betalningsinstitut (297/2010) och på virtuell valuta enligt 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor (572/2019).

4.1.6 Straffansvar för juridiska personer

Det föreslås att bestämmelsen om straffansvar för juridiska personer flyttas till en ny 16 § i 37 kap. i strafflagen. Till bestämmelsen fogas ett omnämnande av att vad som föreskrivs om straffansvar för juridiska personer, utöver på de brott som redan nämns i bestämmelsen, tillämpas också på de föreslagna brotten betalningsmedelsbrott och grovt betalningsmedelsbrott.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Samhälleliga konsekvenser

Syftet med direktivet är att tillnärma strafflagstiftningen i Europeiska unionens medlemsstater, vilket är viktigt särskilt i fråga om de medlemsstater vars strafflagstiftning inte är teknikneutral på samma sätt som i Finland. Propositionen bedöms således effektivisera bekämpningen av betalningsmedelsbedrägerier nationellt och internationellt. Propositionen stärker det straffrättsliga skyddet för den lagliga ekonomin och ökar finansierings- och betalningssystemens tillförlitlighet.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheternas verksamhet

Tillnärmningen av strafflagstiftningen i Europeiska unionens medlemsstater främjar det gränsöverskridande myndighetssamarbetet.

Nationellt sett har propositionen inga betydande konsekvenser i fråga om området för straffbarhet, eftersom de nationella bestämmelserna om betalningsmedelsbedrägeri redan nu rätt heltäckande omfattar icke-fysiska betalningsmedel och bedrägerier som utförs via datanät. Propositionens konsekvenser för området för straffbarhet är således i första hand att den nuvarande regleringen förtydligas, vilket bidrar till att underlätta myndighetsverksamheten och tillsynen.

Höjningen av vissa maximistraff ger förundersökningsmyndigheterna större undersökningsbefogenheter. Detta effektiviserar undersökningen av betalningsmedelsbrott och realiserandet av straffansvaret.

Propositionen har inga konsekvenser för de inbördes förhållandena mellan myndigheterna eller för myndigheternas personal eller organisation.

4.2.3 Ekonomiska konsekvenser

Myndigheterna får årligen kännedom om cirka 6 000 betalningsmedelsbedrägerier. Propositionen bedöms inte leda till någon betydande ökning av antalet fall som behandlas, och den har således inga konsekvenser för myndigheternas arbetsmängd eller kostnaderna för straffprocessen.

I propositionen ingår vissa höjningar av straffskalan till följd av direktivet. Ovillkorliga fängelsestraff döms i huvudsak ut för grovt betalningsmedelsbedrägeri. Årligen meddelas cirka 60–70 domar för grovt betalningsmedelsbedrägeri, och de ovillkorliga fängelsestraff som har dömts ut ligger närmare det föreskrivna minimistraffet för gärningen än det nuvarande maximistraffet. Maximistraffet för grovt betalningsmedelsbedrägeri skärps från nuvarande fyra år till fem år fängelse, och motsvarande maximistraff föreskrivs för grovt betalningsmedelsbrott. Höjningen av maximinivån på de fängelsestraff som kan dömas ut för brotten kan medföra ökade kostnader för verkställigheten av straff. Eftersom det ändå rör sig om teoretiska maximistraff är det inte troligt att kostnadsökningen blir betydande.

Kostnaderna kan täckas inom rambesluten för statsfinanserna och anslagen i statsbudgeten.

5 Alternativa handlingsvägar och Sveriges regerings proposition

5.1 Alternativt regleringssätt

Vid bekämpningen av betalningsmedelsbrott är det skäl att särskilt betona att andra än straffrättsliga medel är primära. I första hand bör man minska antalet brottssituationer. Betalningsmedelsbrott kan effektivt förebyggas genom att man vidareutvecklar tekniska arrangemang till exempel när det gäller identifiering av kunder och tryggande av informationsöverföringen inom betalningsrörelsen.

I början av januari 2021 upphörde övergångsperioden för det andra betaltjänstdirektivet, det så kallade PSD2-direktivet (Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/2366 om betaltjänster på den inre marknaden, om ändring av direktiven 2002/65/EG, 2009/110/EG och 2013/36/EU samt förordning (EU) nr 1093/2010 och om upphävande av direktiv 2007/64/EG). Kravet på stark autentisering gäller därefter alla elektroniska betalningar.

En del av de nuvarande – i synnerhet ringa – betalningsmedelsbrotten kan också skötas genom civilrättsliga arrangemang och ersättningar mellan parterna.

Den tekniska utvecklingen har emellertid ökat möjligheterna att begå brott och skapat nya sätt att begå brott. Mot denna bakgrund måste också det straffrättsliga regelverket vara uppdaterat. Detta talar för att de straffrättsliga bestämmelserna utvecklas och tillnärmas genom gemensamma bestämmelser i EU-medlemsstaterna (skäl 6 i ingressen till direktivet).

5.2 Sverige

I Sverige lämnade regeringen den 17 december 2020 sin proposition om genomförande av direktivet (Regeringens proposition 2020/21:73 En ny straffbestämmelse som skyddar betalningsverktyg). I propositionen föreslås det att det till 9 kap. i brottsbalken fogas en ny bestämmelse om olovlig befattning med betalningsverktyg.

Brottsbalkens 9 kap. gäller bedrägeri och annan oredlighet. I den svenska brottsbalken har det inte tidigare funnits några särskilda bestämmelser om betalningsmedelsbedrägerier.

Det nya brottet ska göra det straffbart att olovligen införskaffa ett betalningsverktyg, att för bedräglig användning förvanska ett betalningsverktyg eller i samma syfte framställa ett falskt sådant verktyg eller att använda ett olovligen införskaffat eller förvanskat eller falskt betalningsverktyg eller ta annan befattning med ett sådant betalningsverktyg. Straffet ska vara böter eller fängelse i högst två år.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen har avsett betydande värde eller kunnat medföra synnerligen kännbar skada, har ingått i en brottslighet som utövats i organiserad form eller systematiskt eller annars har varit av särskilt farlig art. Straffet för ett grovt brott föreslås vara fängelse i minst sex månader och högst sex år.

Den nya straffbestämmelsen ska tillämpas på gärningar som inte är belagda med samma eller strängare straff enligt någon annan bestämmelse i brottsbalken. Försök eller förberedelse till brott ska vara straffbara.

I den nya bestämmelsen ingår också en definition av betalningsverktyg. Med betalningsverktyg avses skyddade verktyg, handlingar eller uppgifter som ger möjlighet att överföra pengar eller ett penningvärde.

https://www.regeringen.se/4b034d/contentassets/6dab406007db4640ab62db286bcd60e7/prop-202021-73.pdf

6 Remissvar

Merparten av remissinstanserna understödde förslaget att det i stället för i vissa av de allmänna bestämmelser i strafflagen som för närvarande tillämpas på betalningsmedel ska föreskrivas om motsvarande gärningar i sådana särskilda bestämmelser 37 kap. i strafflagen som ska tillämpas på betalningsmedel. Detta är ägnat att skapa klarhet i valet mellan de bestämmelser i strafflagen som tillämpas på brott som gäller betalningsmedel. Flera remissinstanser fäste dock uppmärksamhet vid de problem som därmed uppstår på grund av lagkonkurrens. Principerna i samband med dessa problem har beskrivits i större utsträckning än sedvanligt i motiveringen till propositionen.

Biträdande professor Tatu Hyttinen, Åbo hovrätt och Finlands Advokatförbund rf ansåg allmänt taget att straffskalorna enligt direktiven är dåligt lämpade för det finländska straffsystemet och att man på grund av dem måste ta till konstlade arrangemang. Finlands Advokatförbund rf fäste också uppmärksamhet vid att delvis överlappande rekvisit kan leda till praktiska problem vid förundersökningsverksamheten och i synnerhet vid användningen av tvångsmedel. Vissa detaljer i motiveringen till propositionen har förtydligats med anledning av remissvaren.

Finanssiala ry föreslog att man skulle överväga att rekrytering till vad som kan kallas mulorganisationer, som är allmänna inom organiserad brottslighet, fogas som en straffbar gärning till bestämmelsen om förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri. Förslaget skulle emellertid i betydande grad utvidga området för straffbarhet för förberedelse nationellt, och i propositionen har man i enlighet med vad som anges i den allmänna motiveringen hållit sig till endast de ändringar i strafflagstiftningen som direktivet förutsätter.

Polisstyrelsen fäste uppmärksamhet vid ordet ”olagligen” i 37 kap. 11 § 2 punkten om betalningsmedelsbedrägeri. Det kan i sig vara lagligt att tillverka en apparat eller ett datorprogram som möjliggör betalningsmedelsbedrägeri eller någon annan sådan metod enligt punkten som främjar utförandet av ett brott, även om dessa senare kan användas för att utföra ett betalnings-

medelsbedrägeri. Under den fortsatta beredningen har ordet ”olagligen” strukits ur punkten, eftersom det räcker att de gärningar som hänför sig till de redskap och metoder som nämns i punkten har begåtts uttryckligen för utförande av betalningsmedelsbedrägeri.

Riksdagens justitieombudsmans kansli konstaterade att det rekvisit för betalningsmedelsbrott som beskriver gärningsmannens subjektiva inställning (”med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri”) inte gör det lätt för den som ska tillämpa lagen i praktiken. Motiveringen har förtydligats till denna del.

Biträdande professor Tatu Hyttinen föreslog att man skulle överväga att skilja tillgreppsrekvisitet för betalningsmedelsbrott från tillgreppsrekvisitet för ”vanlig stöld” genom att i bestämmelsen om betalningsmedelsbrott inkludera det särskilda syftet tillgrepp av ett betalningsmedel (”för att tillägna sig ett betalningsmedel” eller liknande). I propositionen har man för tydlighetens skull utgått från att de föreslagna nya bestämmelserna om betalningsmedel är specialbestämmelser i förhållande till vissa allmänna bestämmelser i strafflagen och att de åsidosätter tillämpningen av de allmänna bestämmelserna. Om det till bestämmelsen om tillgrepp av betalningsmedel skulle fogas ett tilläggsvillkor som avviker från tillämpningen av bestämmelsen om stöld, skulle, om villkoret inte föreligger, i andra hand tillämpas den allmänna bestämmelsen om stöld, eller också skulle gärningen förbli ostraffad. Detta skulle göra förslaget otydligare snarare än tydligare.

Åklagarmyndigheten konstaterade att försök till de gärningar som avses i den föreslagna bestämmelsen om betalningsmedelsbrott i 37 kap. 12 § 1 mom. 3 punkten i strafflagen inte är straffbara, även om direktivet förutsätter det. Försök till motsvarande gärningar är exempelvis i fråga om narkotika straffbelagda enligt 50 kap. 1 § i strafflagen så att försök jämställs med en fullbordad gärning. Denna alternativa modell för straffbeläggande av försök har under beredningen av propositionen bedömts vara onödig, eftersom brottsrekvisitet kan uppfyllas rätt tidigt i fråga om de nämnda gärningarna. I propositionen har det därmed bedömts att skyldigheten enligt direktivet genomförs i tillräcklig utsträckning inom ramen för det nationella handlingsutrymmet.

Suomen syyttäjäyhdistys ry ansåg att det som kvalificeringsgrund för grovt betalningsmedelsbrott behöver föreskrivas om en strävan efter avsevärd vinning, varvid kvalificeringsgrunderna för grovt betalningsmedelsbrott skulle vara konsekventa också i förhållande till grovt betalningsmedelsbedrägeri. Vid den fortsatta beredningen av propositionen har det bedömts att symmetri i förhållande till grovt betalningsmedelsbedrägeri inte är nödvändig eller behövlig. Enligt förslaget överförs ännu inga medel vid betalningsmedelsbrott, utan det sker först genom en gärning som uppfyller brottsrekvisitet för betalningsmedelsbedrägeri. Till motiveringen har det dock fogats ett omnämnande av saken.

Centralkriminalpolisen ansåg att grovt betalningsmedelsbedrägeri och grovt betalningsmedelsbrott bör kunna ligga till grund för teleavlyssning enligt 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Justitieministeriet har den 10 juli 2020 tillsatt en arbetsgrupp med uppdrag att granska behoven att ändra tvångsmedelslagen och bereda behövliga lagstiftningsändringar (OM058:00/2020). Det är motiverat att göra en samlad bedömning av ändringsbehoven i tvångsmedelslagen i det sammanhanget.

Riksdagens justitieombudsmans kansli frågade om det i definitionen av betalningsmedel är nödvändigt att kräva att betalningsmedlet är skyddat eller om man i fråga om det straffrättsliga skyddet borde gå längre än kraven i direktivet och om det i alla riktade betalningsmedel finns ett sådant skydd som avses i den nya definitionen (safeguard). Vid den fortsatta beredningen av

propositionen har det ansetts viktigt att i den föreslagna definitionen förutsätta att betalningsmedlet är skyddat på samma sätt som i bestämmelserna i direktivet, eftersom man på detta sätt främjar användningen av skydd i enlighet med direktivets mål. Till motiveringen har fogats omnämnanden av olika sätt att skydda betalningsmedel och om kontaktlös betalning.

Åklagarmyndigheten påpekade att man i utkastet till proposition inte hade beaktat att snatteri, som för närvarande är ett målsägandebrott, kommer att stå under allmänt åtal när föremålet för gärningen är ett sådant betalningsmedel som avses i propositionen. Till motiveringen har fogats ett omnämnande av detta och en motivering av ändringen.

Birkalands tingsrätt konstaterade att man, för att bedöma om arbetsbördan inom rättsväsendet ökar i och med att bötesförfarande inte används till följd av de strängare straffskalorna, behöver veta i vilken omfattning bötesförfarandet används inom ramen för den gällande lagen. Till motiveringen har fogats uppgifter om den mängd böter som årligen utfärdats i bötesförfarandet för innehav av förfalskningsmaterial.

7 Specialmotivering

8 §. *Betalningsmedelsbedrägeri.* Paragrafens 1 mom. 2 punkt ändras. Enligt den ändrade 2 punkten utgör användning av ett falskt eller förfalskat betalningsmedel betalningsmedelsbedrägeri. Enligt 2 punkten ska den, som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning använder ett falskt eller förfalskat betalningsmedel, för betalningsmedelsbedrägeri dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Genom den ändrade bestämmelsen förtydligas rättsläget så att gärningen i fråga entydigt utgör betalningsmedelsbedrägeri (se HD:2019:44 (Omröstn.)). Bestämmelsen ändrar inte området eller förutsättningarna för straffbarhet jämfört med nuläget.

Till paragrafens 1 mom. fogas en ny 3 punkt. Enligt punkten ska den dömas för betalningsmedelsbedrägeri som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning matar in, ändrar, förstör, skadar, överför eller raderar data i anslutning till ett betalningsmedel eller på något annat sätt ingriper i ett informationssystems funktion så att resultatet av överföring av pengar eller penningvärde förvanskas och därigenom orsakar någon annan en ekonomisk skada.

För närvarande tillämpas på motsvarande gärningar 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen, som gäller bedrägeri i fråga om informationssystem och vars ordalydelse den föreslagna 37 kap. 8 § 1 mom. 3 punkten i huvudsak motsvarar. Avsikten är att området för och förutsättningarna för straffbarhet när det gäller sådana bedrägerier mot betalningsmedel som begås med hjälp av informationssystem huvudsakligen inte förändras jämfört med nuläget.

I bestämmelsen konstateras för tydlighetens skull att det är fråga om behandling av data i anslutning till ett betalningsmedel eller ingrepp i ett informationssystem. Den som behandlar data eller ingriper i ett informationssystem ska göra det för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning. Motsvarande syfte nämns i den gällande bestämmelsen om bedrägeri i 36 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen.

I bestämmelsen ingår däremot inte syftet att skada någon, vilket nämns i bedrägeribestämmelsen. I förarbetena till bestämmelsen om bedrägeri konstaterades det att syftet att skada någon i samband med bedrägeri är ytterst sällsynt i rättspraxis och att det ibland kan vara svårt att dra en gräns mellan vinningssyfte och syfte att skada (RP 66/1988 rd, s. 126/II). Efter att bestämmelsen om bedrägeri i fråga om informationssystem stiftades har det i 38 kap. i strafflagen införts bestämmelser om informations- och kommunikationsbrott. På gärningar som begåtts i

syfte att skada tillämpas för närvarande bestämmelserna i 38 kap. i strafflagen om systemstörning (7 a–7 b §) och identitetsstöld (9 a §), som begås för att orsaka någon annan olägenhet eller skada.

Gärningen ska dock, i likhet med enligt de nuvarande bedrägeribestämmelserna, syfta till att orsaka någon annan en ekonomisk skada. Gärningens uppsåtlighet ska även utsträcka sig till skadepåföljd. Dessutom nämns det i artikel 6 i direktivet att gärningen ska orsaka en olovlig förlust av egendom för en annan person. Kretsen av skadelidande är emellertid inte avgränsad på förhand. I motiveringen till 36 kap. 1 § 2 mom. i den gällande strafflagen konstaterades att många företag har utlokaliserat skötseln av sin betalningsrörelse (sina lager-, lönebetalnings- och bokföringsrutiner). Den tekniskekonomiska utvecklingen inom betalningstjänsterna är så snabb att det är svårt att förutse alla framtida tillämpningar. Därför är det svårt att avgränsa kretsen av potentiella skadelidande enligt hur fast anknytning de har till själva databehandlingssystemet. Den skadelidande behövde enligt förslaget inte vara direkt anknuten till databehandlingssystemet eller utnyttjandet av det förutsatt att själva skadan står i ett direkt kausalsamband med förvanskandet av databehandlingens slutresultat (RP 66/1988 rd, s. 129/I).

Förvanskande av databehandlingens slutresultat motsvarar vilseledning, som är typisk för bedrägeri.

Jämfört med nuläget utvidgas straffbarheten med anledning av skyldigheterna i artikel 6 i direktivet till att gälla även dataskadegörelse. Förstörande enligt den nuvarande bedrägeribestämmelsen kan innebära att data i sin helhet görs oanvändbara, medan skada kan gälla bara en del av användningsegenskaperna. Direktivet förutsätter att straffbarheten också omfattar undertryckande av datorbehandlingsbara uppgifter, vilket de ovannämnda gärningssätten omfattar.

Data i informationssystem kan även överföras i syfte att eftersträva vinning, vilket också är ett av de föreslagna gärningssätten i bestämmelsen. En överföring av pengar, penningvärde eller virtuell valuta genom att mata in datorbehandlingsbara uppgifter kan genomföras eller orsakas i enlighet med artikeln exempelvis genom att någon utan tillstånd använder någon annans PIN-kod, kundnummer, signum eller lösenord (RP 2/2003 rd, s. 7). I definitionsbestämmelsen i kapitlet jämställs dessa för närvarande och enligt förslaget med betalningsmedel, varför olovlig användning av dem i samband med en överföring redan i nuläget kan bli straffbar som användning av betalningsmedel i enlighet med 1 mom. 1 punkten (RP 2/2003 rd, s. 7, RP 38/1997 rd). Den föreslagna 1 mom. 3 punkten omfattar överföring av andra slag av data, som inte omfattas av den gällande 1 mom. 1 punkten.

Paragrafens 2 mom. förblir i sak oförändrat. I momentet föreskrivs det om överskridande av täckningen på ett konto eller en avtalad högsta kreditgräns.

Till paragrafen fogas ett nytt 3 mom. som gäller försök. Enligt momentet är försök till ett brott som avses i 1 mom. 3 punkten straffbart. Försök till bedrägeri som begåtts med hjälp av informationssystem är i nuläget straffbart enligt det gällande 36 kap. 1 § 3 mom. i strafflagen. Genom propositionen bibehålls således nuläget när det gäller försök till betalningsmedelsbedrägeri i fråga om informationssystem. Alla sätt att försöka att olagligen överföra pengar eller penningvärde blir straffbara som försök, även om inga av de följder som avses i 1 mom. 3 punkten uppstår.

9 §. *Grovt betalningsmedelsbedrägeri.* Det föreslås att ur paragrafens 2 punkt stryks omnämnandet av att gärningsmannen för att begå brottet har gjort eller låtit göra betalningsmedelsblanketter som det använda betalningsmedlet har framställts av. Bestämmelsen har förlorat sin betydelse i och med betalningsmedlens utveckling. I punkten föreskrivs fortfarande på samma sätt

som för närvarande att ett betalningsmedelsbedrägeri som begås särskilt planmässigt kan leda till att gärningen bedöms vara grov.

Till paragrafen fogas en ny 3 punkt enligt vilken gärningsmannen ska dömas för grovt betalningsmedelsbedrägeri, om ett betalningsmedelsbedrägeri begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och betalningsmedelsbedrägeriet även bedömt som en helhet är grovt. Betalningsmedelsbrottsligheten utgör i allt högre grad ett led i organiserad brottslig verksamhet på det sätt som beskrivs i avsnitt 2.2. Genom förslaget uppfylls också skyldigheten i artikel 9.6 i direktivet.

Till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. om försök. På försök ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 8 § föreskrivs om försök. Försök till grovt betalningsmedelsbedrägeri blir således straffbart i samma omfattning som i fråga om grundformen av brottet.

Det föreslås att grovt betalningsmedelsbedrägeri beläggs med ett fängelsestraff på högst fem år i stället för det nuvarande maximistraffet på fyra år, med anledning av förpliktelserna enligt direktivet, som nämns i avsnitt 2.2.

11 §. *Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri.* Det föreslås till paragrafens 1 punkt flyttas det omnämnande i 2 punkten som gäller gärningar som hänför sig till redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedelsblanketter. Till de gärningssätt som nämns i punkten fogas försäljning, transport, spridning och tillhandahållande. Delvis flyttas dessa gärningssätt från den nuvarande 2 punkten, medan de nya gärningssätten utförsel, spridning, transport och tillhandahållande fogas till bestämmelsen på grund av skyldigheten i artikel 7 i direktivet. Omnämnandet av innehav gör det nuvarande omnämnandet av mottagande onödigt, och spridning omfattar det nuvarande omnämnandet av överlåtelse.

I paragrafens ändrade 2 punkt föreskrivs det om straff för den som tillverkar, anskaffar, i landet inför, innehar, säljer, transporterar, sprider, överlåter, ur landet utför eller tillhandahåller redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för förfalskning av betalningsmedel. Tillverkning av eller någon annan åtgärd som gäller en apparat eller ett datorprogram som möjliggör betalningsmedelsbedrägeri eller någon annan sådan metod enligt punkten som främjar utförandet av ett brott kan i sig vara laglig, även om föremålet för åtgärden senare kan användas för att utföra ett betalningsmedelsbedrägeri.

Bestämmelsen är en specialbestämmelse som gäller förfalskningsmaterial i fråga om betalningsmedel och som, av de orsaker som anges i avsnitt 2.2 och 4.1, ersätter och åsidosätter den bestämmelse om innehav av förfalskningsmaterial i 33 kap. 4 § 2 punkten i strafflagen som för närvarande tillämpas på motsvarande gärningar.

I punkten föreskrivs liksom för närvarande också om redskap och tillbehör som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät. Det kan vara fråga om vilket slags redskap eller tillbehör som helst som används för detta ändamål, oberoende av redskapets eller tillbehörets art eller tekniska form. Redskap har sedan länge ansetts vara ett allmänt begrepp som omfattar bland annat datorprogram (RP 2/2003 rd, s. 8). Ett särskilt omnämnande av datorprogram i bestämmelsen förtydligar emellertid rättsläget.

I punkten stryks omnämnandet av programvara, och i stället nämns datorprogram och programinstruktioner. Programvara kan bestå av fler än ett program och det har bedömts vara tillräckligt att endast datorprogram nämns i punkten. Med datorprogram avses ett program som lämpar sig för att få ett informationssystem att utföra en viss uppgift (se definitionen av datorprogram i 38

kap. 13 § 2 mom. 2 punkten i strafflagen). Applikationer är program eller programgrupper planerade för slutförbrukaren. Applikationer är sådana datorprogram som avses i bestämmelsen.

Termerna datorprogram och programinstruktioner ingår redan i nuläget i 34 kap. 9 a § 2 punkten i strafflagen som gäller orsakande av fara för informationsbehandling, i kapitlets 9 b § som gäller innehav av hjälpmedel vid nätbrott och i 38 kap. 7 b § 1 mom. 3 punkten som gäller grov systemstörning.

Införsel, utförsel och transport behöver nämnas som självständiga gärningar, i synnerhet när det gäller (fysiska) tillbehör. Tillhandahållande kan avse att ett datorprogram läggs ut exempelvis på en webbplats för intresserade att fritt kopiera. Det kan också innebära att man från en webbplats länkar till en sida där programmet kan hämtas. Spridning kan ske genom att ett redskap eller program exempelvis via e-post överlåts till en eller flera andra personer (se RP 153/2006 rd, s. 58).

Innehav enligt den föreslagna paragrafen förutsätter inte nödvändigtvis ett direkt fysiskt innehav (HD:2001:91). Rekvisitet kan uppfyllas redan när en person uppenbart har tillgång till och förfogar över ett redskap eller program, även om detta fysiskt finns någon annanstans. Bestämmelsen gäller således bland annat sådana situationer där en brottsling utan någons vetskap förvarar program som ska betraktas som redskap för betalningsmedelsbedrägeri exempelvis på minnesområdet i ett företags eller ämbetsverks centraldator eller server (jämför med RP 153/2006 rd, s. 65).

I bestämmelsen avsedda redskap och tillbehör som särskilt lämpar sig för förfalskning av betalningsmedel samt redskap, tillbehör, apparater, upptagningar, datorprogram och programinstruktioner som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät kan också ha lagliga användningssyften. Tillämpningen av bestämmelsen förutsätter inte att det huvudsakliga användningssyftet för tillbehören i fråga är olagligt.

I fråga om användningssyftet syftar bestämmelsen inte till att ändra rättsläget. Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri förutsätter i nuläget att de gärningar som nämns i bestämmelsen begås för utförande av betalningsmedelsbedrägeri. Det föreslås nu att gärningsmannen ska göra sig skyldig till de gärningar som nämns i bestämmelsen för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. Artikel 7 i direktivet förutsätter att de verktyg som används för att begå brott anskaffas (inklusive de andra gärningar som nämns i artikeln) för egen eller annans räkning. Därför nämns i bestämmelsen förberedelse till både ett eget brott och ett betalningsmedelsbedrägeri som begås av någon annan (främjande av det sistnämnda). Den föreslagna ordalydelsen motsvarar också de vedertagna formuleringarna i de övriga bestämmelserna om förberedelse i strafflagen.

Av de orsaker som nämns i avsnitt 2.2 och 4.1 föreslås det att maximistraffet för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri höjs från fängelse i ett år till fängelse i högst två år.

12 §. *Betalningsmedelsbrott.* Till kapitlet fogas en ny 12 § om betalningsmedelsbrott, varvid den nuvarande definitionsbestämmelsen blir ny 15 § i kapitlet.

Enligt den föreslagna 12 § 1 mom. 1 punkten begås betalningsmedelsbrott av den som olovligen tillägnar sig ett betalningsmedel. Det är fråga om en specialbestämmelse som tillämpas på betalningsmedel och som i princip åsidosätter tillämpningen av stöldbestämmelserna i 28 kap. 1–3 § i strafflagen när det är fråga om betalningsmedel. Straffbarheten förutsätter inte att betalningsmedlet används, utan det räcker att betalningsmedlet tillgrips. Användning av ett olagligt anskaffat betalningsmedel ska utgöra betalningsmedelsbedrägeri.

Enligt 1 mom. 2 punkten ska för betalningsmedelsbrott dömas den som framställer ett falskt betalningsmedel eller förfalskar ett betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. För att en gärning ska utgöra förfalskning enligt 33 kap. 1 § i strafflagen förutsätts för närvarande att gärningsmannen använder eller har för avsikt att använda en falsk eller förfalskad handling eller ett falskt eller förfalskat annat bevismedel. På motsvarande sätt förutsätts det för att en gärning ska utgöra betalningsmedelsbrott att syftet är att använda betalningsmedlet, det vill säga att gärningen utförs för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. Förslaget leder till dessa delar inte till några förändringar i det rådande rättsläget.

Enligt paragrafens föreslagna 1 mom. 3 punkt ska för betalningsmedelsbrott dömas den som anskaffar, köper, i landet inför, innehar, säljer, sprider, överför, transporterar, överlåter eller ur landet utför ett olagligt anskaffat, falskt eller förfalskat betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. I punkten talas det i enlighet med direktivet om gärningar i anslutning till ett olagligt anskaffat betalningsmedel, där olaglig anskaffning syftar på såväl stöld som exempelvis rån och förskingring.

I fråga om de gärningssätt som nämns i den nya bestämmelsen hänvisas det till motiveringen till paragraferna ovan.

Enligt det föreslagna 2 mom. döms för betalningsmedelsbrott också den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning, med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, överlåter ett betalningsmedel till någon annan.

Avsikten med det föreslagna 2 mom. är att säkerställa att de i praktiken allmänna fall av överlåtelse av betalningsmedel som för närvarande nämns i 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen, som gäller betalningsmedelsbedrägeri, till alla delar omfattas också av den nya regleringen. Bestämmelsens ordalydelse har moderniserats, men avsikten är inte att ändra rådande rättspraxis vid tillämpning av bestämmelsen.

I jämförelse med överlåtelse enligt 1 mom. 3 punkten är det i 2 mom. fråga om överlåtelse, för utförande av betalningsmedelsbedrägeri, av betalningsmedel som i regel innehas eller anskaffats lagligen. En person kan exempelvis utan laglig rätt överlåta en annan egentlig innehavares betalningsmedel till en tredje part för användning utan innehavarens vetskap eller tillstånd. Det kan alltså handla om att A av någon i sig laglig orsak har B:s (exempelvis A:s gamla mors) betalningsmedel, men att A, som har narkotikaskulder, överlåter B:s betalningsmedel till C utan B:s vetskap. Om olovligt tillgrepp av ett betalningsmedel betraktas som förskingring, kan paragrafens 1 mom. 3 punkt tillämpas på gärningen. I andra fall kan det föreslagna 2 mom. tillämpas. Det föreslagna 2 mom. är också tillämpligt på situationer där den rättmätiga innehavaren av ett betalningsmedel uppsåtligen för att nå vinning överlåter sitt eget betalningsmedel (betalkort och/eller kod) till någon annan för att användas för betalningsmedelsbedrägeri, det vill säga att A exempelvis på grund av sina narkotikaskulder överlåter sitt eget betalningsmedel till B för att användas för bedrägeri exempelvis vid elektronisk handel.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska den som överlåter ett betalningsmedel känna till (med vetskap om) att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. Den gällande 37 kap. 8 § 1 mom. 2 punkten i strafflagen förutsätter att ett betalningsmedel överlåts ”för att brukas utan laglig rätt”. Användning av ett betalningsmedel utan laglig rätt utgör dock alltid betalningsmedelsbedrägeri. Den gällande bestämmelsen är med tanke på legalitetsprincipen synnerligen otydlig och föråldrad. I den och i därmed jämförbara formuleringar om vetskap och syfte är det

i allmänhet fråga om kvalificerad information om den kommande användningen av betalningsmedlet (Heli Korkka-Knuts – Dan Helenius – Dan Frände: Yleinen rikosoikeus. Keuruu 2020, s. 210, se även HD:2016:92, punkterna 15–16), där gärningsmannen bör ha bättre kännedom om omständigheterna enligt brottsrekvisitet än vid normalt sannolikhetsuppsåt. Enligt både den nuvarande och den föreslagna formuleringen är det också möjligt att den person som gärningsmannen överlåter betalningsmedlet till överlåter det till en tredje part. Den ursprungliga överlåtarens uppsåt ska utsträckas till att han eller hon vet att betalningsmedlet i något skede kommer att användas för utförande av brott. Genom ändringen av ordalydelsen ändras inte området eller tröskeln för straffbarhet.

Enligt det föreslagna 3 mom. ska paragrafen om betalningsmedelsbrott tillämpas, om inte gärningen utgör brott enligt 8 eller 9 §, det vill säga betalningsmedelsbedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri eller medverkan till dessa brott.

Vid lagkonkurrens (se avsnitt 4.1.3) är det av betydelse om bestämmelsen är en specialbestämmelse i förhållande till en allmän bestämmelse. Enligt förslaget föreligger detta förhållande mellan bestämmelsen om betalningsmedelsbrott och bestämmelsen om stöld när det gäller gärningssättet tillgrepp. Bestämmelserna överlappar också varandra på ett sätt som är av betydelse med tanke på principerna för bedömning av fall av lagkonkurrens. Bestämmelsen om stöld i 28 kap. i strafflagen kan dock bli tillämplig vid sidan av betalningsmedelsbrott i en situation där gärningsmannen genom samma gärning tillägnar sig ett betalningsmedel och annan egendom. Det kan vara fallet exempelvis när någon olovligen tillägnar sig en handväska. Gärningen kan då bedömas med stöd av de allmänna principerna för bedömning av lagkonkurrens, enligt vilka gärningsmannen kan dömas för både betalningsmedelsbrott och stöld. Motsvarande gäller i nuläget också exempelvis narkotikabrott. Den som tillägnar sig både narkotika och annan egendom kan dömas för både narkotikabrott och stöld.

Tillämpningen av bägge bestämmelserna innebär i ovannämnda fall att straffet skärps i jämförelse med nuläget. I praktiken bedöms tillämpningen av bägge bestämmelserna dock medföra endast en liten höjning av storleken av straffet. I bedömningen bör även gärningens uppsåtlighet beaktas. Nu för tiden är det mycket sannolikt att det vid tillgrepp av en handväska utöver kontanter och annan egendom också finns betalningsmedel i väskan, varvid det kan vara motiverat att betrakta gärningen som mer klandervärd med anledning av att bägge bestämmelserna tillämpas. Om någon däremot råkar tillägna sig ett betalningsmedel av en slump, till exempel i fickan på en tillgripen värdefull jacka, är det motiverat att detta betraktas som förmildrande vid bedömningen av tillämpningen av bestämmelserna.

I synnerhet i de situationer som avses i 2 mom. kan det, beroende på situationen, hända att ansvaret hos den som överlåtit ett betalningsmedel bedöms som medverkan till betalningsmedelsbedrägeri. Avsikten med att särskilt föreskriva att överlåtelse är straffbart var dock att avlägsna behovet att indela dem som använder och sprider betalningsmedel och betalningsmedelsblanketter i gärningsmän och medhjälpare (RP 66/1988 rd, s. 144–145). Trots detta kan det förekomma situationer där överlåtelsen och användningen på grund av till exempel tidsmässig närhet bildar en sådan gärningshelhet riktad mot samma person som grundat sig på likartad intention, så att överlåtaren kan anses ha medverkat till betalningsmedelsbedrägeri.

Vidare föreslås det i paragrafens 4 mom. att försök till brott som avses i 1 mom. 1 och 2 punkten ska vara straffbart. Förslaget bibehåller det nuvarande läget när det gäller straffbarhet för försök, eftersom försök också enligt de gällande bestämmelser i strafflagen som tillämpas på motsvarande gärningar är straffbart.

Straffbarheten för försök utsträcks däremot inte till att gälla gärningar som avses i 1 mom. 3 punkten, däribland innehav. Artikel 8 i direktivet förpliktar inte till att straffbelägga försök till innehav av ett fysiskt betalningsinstrument som avses i artikel 4 c eller innehav av ett icke-fysiskt betalningsinstrument som avses i artikel 5 c. Försök till innehav är i allmänhet inte straffbart nationellt.

I fråga om de andra gärningssätten i artikel 4 d och artikel 5 d (bland annat anskaffande och överlåtelse) är direktivet inkonsekvent. I fråga om fysiska betalningsinstrument enligt artikel 4 d ska försök till gärningarna i fråga straffbeläggas, medan försök i fråga om icke-fysiska betalningsinstrument enligt artikel 5 d i begränsad utsträckning ska straffbeläggas åtminstone när gärningarna begås i bedrägligt syfte. Mot bakgrund av att direktivet till viss del är inkonsekvent ska straffbarheten för försök bedömas enligt nationell prövning i fråga om gärningssätten enligt 3 punkten.

Gärningarna i 3 punkten omfattas i nuläget delvis av bestämmelserna om innehav av förfalskningsmaterial och häleri, i fråga om vilka försök inte är straffbart, medan försök till penningtvätt å sin sida är straffbart. Högsta domstolen tog i sitt avgörande HD:2013:65 ställning till när innehav av förfalskningsmaterial fullbordas. Högsta domstolen ansåg att A hade anskaffat ett pass på det sätt som avses i 33 kap. 4 § i strafflagen och att brottsbeskrivningen i paragrafen uppfylldes till denna del, fastän A inte ännu de facto hade fått passet i sin besittning. Enligt högsta domstolens motivering nämns, utöver i bestämmelsen om innehav av förfalskningsmaterial, i flera andra bestämmelser i strafflagen särskilt anskaffning och innehav som gärningssätt som uppfyller rekvisitet. Att anskaffning och innehav i bestämmelserna nämns som separata gärningssätt visar redan i sig att anskaffning har ansetts avse även sådana gärningar som inte omfattas av formuleringen om innehav.

I prejudikatet (punkt 13) konstateras det också att anskaffning i allmänspråket kan anses omfatta beställning av material, om beställaren till följd av åtgärderna har tillgång till materialet. Som konstateras ovan har det i fråga om innehav av narkotika ansetts att brottet kan fullbordas även om gärningsmannen ännu inte de facto har innehaft narkotikan. Med hänsyn till dessa omständigheter är det också i fråga om innehav av förfalskningsmaterial motiverat att anse att brottet kan fullbordas redan innan gärningsmannen faktiskt har fått materialet i sin besittning.

I fråga om betalningsmedelsbrott kan brottsrekvisitet enligt 1 mom. 3 punkten således anses vara uppfyllt redan när gärningsmannen anskaffar, i landet inför eller köper ett olagligt anskaffat, falskt eller förfalskat betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri. Det behöver således inte ges någon betydelse om gärningsmannen inte slutgiltigt har fått betalningsmedlen i sin besittning exempelvis på grund av tullens ingripande. Också försäljning kan fullbordas redan när varan erbjuds, utan att själva utbytet slutligen genomförs. Eftersom brottet således kan fullbordas rätt tidig i fråga om de gärningar som avses i 3 punkten, har det bedömts att det inte finns något behov av att särskilt straffbelägga försök.

Straffet för betalningsmedelsbrott föreslås vara böter eller fängelse i högst två år med hänvisning till de motiveringar som det redogörs för i avsnitt 4.1.3.

13 §. *Grovt betalningsmedelsbrott.* Det föreslås att det i stället för den upphävda 13 § till kapitlet fogas en 13 § med bestämmelser om grovt betalningsmedelsbrott. I fråga om de bestämmelser som för närvarande tillämpas på tillgrepp och förfalskning av betalningsmedel har det föreskrivits om en grov gärningsform (grov stöld, grov förfalskning), och de föreslagna bestämmelserna om grovt betalningsmedelsbrott när det gäller dessa gärningssätt motsvarar därför nuläget. De föreslagna straffskärpningsgrunderna har bedömts vara särskilt lämpliga för de sätt att begå betalningsmedelsbrott där man ännu inte har gått så långt att man till exempel vållat skada.

Enligt den föreslagna 1 mom. 1 punkten kan den dömas för grovt betalningsmedelsbrott som begått ett betalningsmedelsbrott särskilt planmässigt. Direktivet förutsätter inte någon motsvarande straffskärpningsgrund. I nuläget är det emellertid en straffskärpningsgrund för grovt betalningsmedelsbedrägeri att gärningen begås planmässig. Vid tillgrepp och förfalskning av betalningsmedel kan gärningen anses vara planmässig om den är omfattande eller professionell.

Enligt den föreslagna 1 mom. 2 punkten ska gärningsmannen dömas för grovt betalningsmedelsbrott, om ett betalningsmedelsbrott begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och brottet även bedömt som en helhet är grovt. På detta sätt genomförs skyldigheten i artikel 9.6 i direktivet.

I enlighet med det etablerade regleringssättet i strafflagen förutsätter bedömningen att brottet är grovt också att betalningsmedelsbrottet även bedömt som en helhet är grovt.

På försök ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 12 § föreskrivs om försök. I de bestämmelser som för närvarande tillämpas på tillgrepp eller förfalskning av ett betalningsmedel är försök till grova gärningsformer (grov stöld, grov förfalskning) för närvarande straffbart, och straffbeläggandet av försök till grovt betalningsmedelsbrott i enlighet med förslaget motsvarar därför i detta avseende nuläget.

14 §. *Lindrigt betalningsmedelsbrott.* Kapitlets 14 § innehåller enligt förslaget bestämmelser om lindrigt betalningsmedelsbrott. Bestämmelsen om straffansvar för juridiska personer, som finns i den gällande 14 §, flyttas till den nya 16 §.

Enligt den föreslagna paragrafen ska gärningsmannen om betalningsmedelsbrottet, med hänsyn till den eftersträvade vinningens eller vållade skadans storlek eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, för lindrigt betalningsmedelsbrott dömas till böter. Vid sidan av den eftersträvade vinningens eller vållade skadans ringa storlek, som uttryckligen nämns i bestämmelsen, kan som en annan omständighet vid brottet beaktas alla omständigheter som bidrar till att gärningen ska betraktas som ringa.

Vid bedömningen av om betalningsmedelsbedrägeri ska betraktas som ringa har man i rättspraxis dragit gränsen mellan grundformen och den lindriga gärningsformen mellan situationer där de enskilda gärningarna har varit ringa men den totala skada som orsakats har varit större (HD:1996:41) och situationer där ingen risk för skada har uppstått och den eftersträvade vinningen inte har varit känd (HD:1999:110). I fråga om ett betalningsmedelsbrott är det ofta inte väsentligt huruvida skada har uppkommit, utan huruvida vinning har eftersträvats, eftersom skadan eller risken för skada i allmänhet uppstår först vid betalningsmedelsbedrägeri, det vill säga när gärningsmannen använder eller försöker använda betalningsmedlet. Avgörandet ska även när det gäller det nya lindriga betalningsmedelsbrottet fattas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

15 §. *Definitioner.* Till kapitlets nya 15 § flyttas definitionsbestämmelsen i kapitlets gällande 12 §, i något ändrad form på grund av förpliktelserna i direktivet.

Definitionen av pengar i 1 mom. 1 punkten i definitionsbestämmelsen förblir oförändrad. Med pengar avses sedlar och mynt som i Finland eller i något annat land är officiellt gångbara betalningsmedel.

Det föreslås att definitionen av betalningsmedel i 1 mom. 2 punkten ändras så att den motsvarar direktivets definition av icke-kontanta betalningsinstrument. Enligt den föreslagna definitionen avses med betalningsmedel ett skyddat icke-fysiskt eller fysiskt medel, ett informationstekniskt

program, en identifieringsuppgift eller någon annan motsvarande uppgift som identifierar en person, eller en kombination av dessa, som inte utgörs av pengar och som för sig eller tillsammans ger innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller penningvärde.

Ett medel kan vara ett fysiskt betalningsmedel, såsom en lunchsedel. Bank-, betal- och kreditkort existerar som fysiska föremål och kan därmed betecknas som fysiska betalningsmedel, även om den tekniska lösning som förmedlar det kortspecifika datainnehåll som behövs för betalningstransaktionen också kan karakteriseras som icke-fysisk. En skyddsegenskap kan enligt förarbetena till lagen (RP 2/2003 rd, s. 4) vara exempelvis betalningsmedlets utformning, ett hologram, en kod, en underteckning, en magnetremsa, ett chipp eller något annat motsvarande. Andra motsvarande skydd kan i fråga om traditionella fysiska betalningsmedel vara till exempel en sifferkombination, eller också kan skyddet utgöras av olika vattenstämplar och/eller papperskvaliteter som förhindrar kopiering. Informationstekniska program omfattar också applikationer. Informationstekniska program och informationssystem ska vara skyddade med tekniska säkerhetsarrangemang, varvid överföringen av medel förutsätter identifiering av användaren eller någon annan uttrycklig åtgärd av gärningsmannen (jämför med RP 153/2006 rd, s. 14 om dataintrång). Med identifieringsuppgifter eller andra motsvarande uppgifter som identifierar en person avses till exempel PIN-koder, lösenord eller sifferkoder eller därmed jämförbara uppgifter som för sig eller tillsammans behövs för överföring av medel. Avsikten är att genom den föreslagna definitionen förtydliga och precisera den nuvarande definitionen i lagen.

Kontaktlös betalning baserar sig på den standardiserade tekniken för närfältskommunikation, Near Field Communication (NFC). Med hjälp av tekniken överförs betalningsuppgifterna vid inköp tryggt mellan det kort som används för kontaktlös betalning och betalningsterminalen. När ett kort avsett för kontaktlös betalning används för första gången, anges PIN-koden som normalt i betalningsterminalen. Därefter är kortet aktiverat och kan användas för kontaktlös betalning. Betalningsterminalen kräver också senare då och då att PIN-koden anges. Denna funktion säkerställer att det är den rättmätiga kortinnehavaren som har kortet i sin besittning. Även om den kontaktlösa betalningen gör att det upp till ett visst belopp är möjligt att betala utan att identifiera sig, är själva betalningsmedlet till sina grundläggande egenskaper ett skyddat medel.

Paragrafens 1 mom. 3 punkt ändras inte i sak. Med betalningsmedelsblankett avses enligt förslaget liksom i nuläget tryckta blanketter som är avsedda att fyllas i så att de blir betalningsmedel och som inte hålls fritt tillgängliga för allmänheten, och sådana kort och schablonkort som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedel (RP 66/1988 rd, s. 148). I heller paragrafens 2 mom. ändras i sak. Enligt det föreslagna momentet tillämpas vad som i 37 kap. föreskrivs om betalningsmedel också på en motbok eller ett annat fordringsbevis som ett kreditinstitut som står under offentlig tillsyn har utfärdat över en deposition.

Det föreslagna 3 mom. är nytt. I den utsträcks bestämmelserna om betalningsmedel för tydlighetens skull till att gälla också virtuella valutor och elektroniska pengar. Detta genomförs genom hänvisningar till den nationella lagstiftningen om dessa. Enligt momentet ska vad som i kapitlet föreskrivs om betalningsmedel tillämpas också på elektroniska pengar som avses i 5 § 6 a-punkten i lagen om betalningsinstitut (297/2010) och på virtuell valuta som avses i 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor (572/2019).

Direktivet om elektroniska pengar (Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/110/EG om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn av sådan verksamhet, om ändring av direktiven 2005/60/EG och 2006/48/EG och om upphävande av direktiv 2000/46/EG), som det hänvisas till i artikel 2 c i direktivet om betalningsmedelsbe-

drägerier, har genomförts genom lagen om betalningsinstitut. Strafflagens hänvisning till definitionen av elektroniska pengar i lagen om betalningsinstitut uppfyller således den skyldighet enligt direktivet som gäller elektroniska pengar.

Enligt definitionen i lagen om betalningsinstitut avses med elektroniska pengar ett penningvärde som har lagrats elektroniskt eller magnetiskt mot att ett penningbelopp har betalats till utgivaren av de elektroniska pengarna för genomförande av betalningstransaktioner och som en eller flera personer har förbundit sig att godkänna som betalning. Vidare avses i lagen med utgivare av elektroniska pengar institut för elektroniska pengar och andra fysiska eller juridiska personer som ger ut elektroniska pengar (5 § 2 b-punkten).

Definitionen av elektroniska pengar i lagen om betalningsinstitut är neutral med avseende på instrumentet. Elektroniska pengar kan således lagras antingen på ett separat chipp- eller magnetbandskort som innehavaren av elektroniska pengar förfogar över eller på olika typer av utrustning, exempelvis ett mobiltelefonminne eller datorminne, eller i utgivarens datasystem. I fråga om elektroniska pengar förutsätts det alltså inte att det datamedium som de elektroniska pengarna har lagrats på ska finnas hos innehavaren av de elektroniska pengarna. Enligt förarbetena till lagen om betalningsinstitut betraktas bland annat de kontantkort som teleföretagen tillhandahåller som elektroniska pengar. Lagens tillämpningsområde omfattar därmed exempelvis kontantkort till mobiltelefoner som kan användas till exempel i sötsaks- och läskedrycksautomater eller till att betala kollektivtrafik- eller biobiljetter eller motsvarande biljetter eller till att betala andra inköp. (RP 2/2011 rd, s. 8.) Bestämmelserna om betalningsmedel i 37 kap. i strafflagen tillämpas därmed också på dessa.

Bestämmelserna i kapitlet ska också tillämpas på virtuell valuta som avses i 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor. I den lagen avses med virtuell valuta ett värde i digital form a) som inte getts ut av en centralbank eller någon annan myndighet och som inte utgör ett lagligt betalningsmedel, b) som en person kan använda som betalningsinstrument, och c) som kan överföras, lagras och växlas elektroniskt. I avsnitt 2.2. i denna proposition beskrivs i samband med artikel 1 i direktivet virtuella valutor och därmed sammanhängande funktioner.

I högsta domstolens fall HD:2020:64 konstaterade domstolen med utgångspunkt i förarbetena till lagen om tillhandahållare av virtuella valutor (RP 167/2018 rd, s. 85) att den virtuella valutan Bitcoin är ett avtalsbaserat betalningsmedel och att man vid utmätning av valutan på ett konto som förvaltas av tjänsteleverantören kan tillämpa de principer som gäller utmätning av medel på ett bankkonto (punkterna 18 och 19).

För närvarande är Bitcoin den vanligaste virtuella valutan i världen, och därför används Bitcoin som exempel i nedanstående beskrivning av de straffrättsligt relevanta egenskaperna hos virtuella valutor. Den som äger Bitcoin har en så kallad publik eller offentlig nyckel (Bitcoin-adress), som kan jämföras med ett bankkontonummer i den konventionella betalningsrörelsen. Den privata nyckeln å sin sida motsvarar ett personligt identifikationsnummer. Med den offentliga nyckeln kan vem som helst överföra Bitcoin till en annan persons konto. Med den privata nyckeln kan en person själv överföra och förvalta sin Bitcoin-egendom. Överföringarna är offentliga och oåterkalleliga. Även om transaktionen är offentlig, är adressinnehavarens identitet okänd. Eftersom Bitcoin-adresserna är komplexa och svåranvända görs de vanligen till QR-koder för att underlätta överföringarna.

Virtuella valutor köps och/eller säljs i utbyte mot konventionell valuta på växelplattformar för virtuella valutor, eller också utbyts valutan mellan kunderna. Man kan också utväxla Bitcoin genom att ange en persons Bitcoin-adress i en Bitcoin-automat. Valutan kan även användas med

kontantkort, varvid den virtuella valuta som sparats i den virtuella plånbokens korttjänst används. Kortet kan användas på samma sätt som ett vanligt betalkort, till exempel för att ta ut pengar i en automat. Fysiska kort kan tillgripas på ett sätt som uppfyller rekvisitet för betalningsmedelsbrott i enlighet med den föreslagna lagen.

Med hjälp av en plånbok för virtuell valuta kan virtuell valuta tas emot, sändas och förvaras. I praktiken är plånböckerna det enda sättet att använda virtuella valutor. Plånboken ger användaren en adress för den virtuella valutan och en privat nyckel som hänför sig till adressen. Det är lätt att skaffa en plånbok, och det finns flera avgiftsfria och avgiftsbelagda alternativ. Det finns flera olika typer av plånböcker med varierande datasäkerhetsnivå och användbarhet.

Plånboken kan vara en kundplånbok som tillhandahålls av en växelplattform, där plattformen ansvarar för kundens medel och där användaren kan nå plånboken med hjälp av användarnamn eller lösenord. Växelplattformarna kan dock bli föremål för nätangrepp, varvid kundernas medel kan bli stulna. Plånboken kan också vara en applikation som användaren laddar ner på internet eller i en applikationsbutik. Det är ofta möjligt att använda många virtuella valutor i dem. De adresser för virtuell valuta som skapats i applikationen och de privata nycklar som anknyter till dem lagras i applikationens minne. Användningen av applikationen kräver i allmänhet användarnamn eller lösenord. Hårdvaruplånböcker fungerar som plånboksapplikationerna, men de används genom en separat fysisk anordning som kopplas till en dator eller en smart apparat. Den egentliga plånboken används i en applikation, men för att applikationen ska fungera krävs en förbindelse till hårdvaruplånboken. Nycklarna till användarens plånbok sparas i hårdvaruplånboken, som erbjuder ett extra skydd i det fall att användarens telefon stjäls eller hackas. En pappersplånbok avser att den som skapar plånboken inte sparar plånbokens adress (offentliga nyckel) eller privata nyckel i någon apparat, utan förvarar dem i fysisk form på papper. På detta sätt undviker man alla eventuella datasäkerhetsrisker och risker för hackning, men eftersom den som innehar papperet har tillgång till medlen i plånboken, kan den som förlorar sitt papper på olaglig väg också förlora sina medel.

En applikation är förenad med en återställningsnyckel (en lista på 12 eller 24 engelska ord) med hjälp av vilken plånboken kan ”återställas” om användaren förlorar eller glömmer användarnamnet, PIN-koden eller lösenordet. Genom att tillgripa en återställningsnyckel kan man i teorin stjäla hela plånboken. Även tillgrepp av användarnamn, PIN-koder eller lösenord kopplade till virtuella valutor kan utgöra betalningsmedelsbrott, eller också jämställs olaglig användning av dem med missbruk av ett sedvanligt betalningsmedel vid tillämpningen av bestämmelserna i 37 kap. i strafflagen.

Brottslighet kopplad till virtuella valutor kan ta sig uttryck i hackning av börsen för virtuella valutor genom att gärningsmannen utnyttjar en svaghet i datasäkerheten eller betalningssystemet i en växelplattform och överför kundmedel till sig själv. Vidare kan en enskild användares konto eller applikation för virtuell valuta hackas och medel därifrån överföras på ett sätt som uppfyller rekvisitet för betalningsmedelsbedrägeri. Betalningsmedelsbedrägerier och betalningsmedelsbrott gäller olika virtuella valutor med hänvisning till deras funktion som betalningsmedel. Brott som berör placering av valutor kan däremot bedömas exempelvis med stöd av bedrägeribestämmelsen, och andra former av främjande av brottslig verksamhet kan utgöra penningtvätt.

Paragrafens nuvarande 3 mom. föreslås bli 4 mom. I momentet föreskrivs liksom i nuläget att vad som i kapitlet föreskrivs om pengar tillämpas på sedlar och mynt också innan de har satts i omlopp.

16 §. *Straffansvar för juridiska personer.* Bestämmelsen om straffansvar för juridiska personer flyttas från kapitlets nuvarande 14 § till den nya 16 §.

Till paragrafen fogas ett omnämnande av att bestämmelserna om straffansvar för juridiska personer tillämpas på betalningsmedelsbrott och grovt betalningsmedelsbrott. Artiklarna 10 och 11 i direktivet förutsätter att juridiska personers ansvar och sanktioner för juridiska personer utsträcks till gärningar som omfattas av de föreslagna bestämmelserna.

8 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 31 maj 2021, som är den tidpunkt då direktivet senast ska sättas i kraft nationellt.

9 Verkställighet och uppföljning

Enligt artikel 21.1 i direktivet ska kommissionen senast den 31 maj 2023 överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet med en bedömning av i vilken utsträckning medlemsstaterna har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa direktivet. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med de uppgifter den behöver för att utarbeta denna rapport.

Enligt artikel 21.2 ska kommissionen senast den 31 maj 2026 göra en utvärdering av direktivets inverkan på bekämpande av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter, samt på grundläggande rättigheter, och överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet. Medlemsstaterna ska förse kommissionen med de uppgifter som är nödvändiga för att utarbeta rapporten.

Enligt artikel 21.3 ska kommissionen i samband med den utvärdering som avses i artikel 21.2 också rapportera om nödvändigheten, genomförbarheten och ändamålsenligheten vad gäller skapandet av nationella säkra onlinesystem där brottsoffer ska kunna rapportera sådana brott som avses i artiklarna 3–8 och vad gäller upprättandet av en standardiserad unionsmall för rapportering som ska fungera som grund för medlemsstaterna.

10 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

10.1 Villkoren för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna

De ändringar i strafflagen som föreslås för genomförandet av förpliktelserna i direktivet gäller en precisering av definitionen av betalningsmedel, en ändring av bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri och införande av nya bestämmelser om betalningsmedelsbrott samt en utvidgning av straffansvaret för juridiska personer vid betalningsmedelsbrott. Förslagen baserar sig på internationella förpliktelser som är bindande för Finland. Grundlagsutskottet har konstaterat att ett sådant samband är en omständighet som stöder godtagbarheten av regleringen (exempelvis GrUU 38/2012 rd, s. 3/I). Även de internationella förpliktelserna ska emellertid uppfyllas i överensstämmelse med de grundläggande och de mänskliga rättigheterna.

De begränsningar för straffbestämmelserna som följer av grundlagen gäller framför allt de grundläggande fri- och rättigheterna. De fastställer konstitutionella gränser inte bara för vilka gärningar som kan straffbeläggas, utan även för hurdana straff som kan förenas med brotten. Straffbestämmelserna ska uppfylla de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de eventuella särskilda förutsättningar som följer av respektive bestämmelse om de grundläggande fri- och rättigheterna. Även om den gärning som ska beläggas med straff inte i sig gäller de grundläggande fri- och rättigheterna, som uttryckligen

skyddas i grundlagen, innebär ett bötesstraff i alla fall en inskränkning av den dömdes egendom och ett fängelsestraff en inskränkning av den dömdes personliga frihet. Grundlagsutskottets praxis som grundar sig på förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna gäller på det hela taget strafflagstiftningen i allmänhet (se exempelvis GrUU 20/2018 rd, s. 2–4, GrUU 48/2017 rd, s. 6–8, GrUU 15/2010 rd, GrUU 17/2006 rd, s. 2/II, GrUU 20/2002 rd, s. 5/II och GrUU 23/1997 rd, s. 2–3).

10.2 Kraven på godtagbarhet och proportionalitet

Grunden för inskränkning av en grundläggande fri- eller rättighet ska för det första vara godtagbar med hänsyn till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet. En godtagbar begränsningsgrund i den straffrättsliga regleringen kan till exempel vara en strävan att skydda tillgodoseendet av någon annan grundläggande fri- eller rättighet än den som är föremål för inskränkningen eller att uppnå något annat sådant mål som med hänsyn till systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet enligt en objektiv bedömning är godtagbart i normativt hänseende (GrUU 9/2016 rd och GrUU 61/2014 rd, s. 2–3).

Inskränkningar ska vidare vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl. Grundläggande fri- och rättigheter ska alltså inte inskränkas i onödan eller endast för säkerhets skull, även om en i och för sig godtagbar grund föreligger. Grundlagsutskottet har till exempel ansett att gärningar inte ska beläggas med straff, om straffbestämmelsen i första hand har en symbolisk betydelse (se GrUU 5/2009 rd, s. 3/II och GrUU 29/2001 rd, s. 4/I). Godtagbarhetskravet, som ingår i de allmänna förutsättningarna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna, gäller också det straffrättsliga påföljdssystemet och kan i praktiken vara betydande med tanke på regleringen om straff (se exempelvis GrUU 9/2016 rd, s. 4–6).

När det gäller rekvisiten i strafflagen och straffskalornas stränghet är också kravet på proportionalitet av betydelse. Proportionalitetskravet förutsätter en bedömning av om samma syfte kan nås på något annat sätt som innebär ett mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än genom en straffbestämmelse. Också straffpåföljdens stränghet har samband med proportionalitetskravet (se exempelvis GrUU 20/2002 rd, s. 6/I och GrUU 23/1997 rd, s. 2/II). Straffpåföljdens stränghet måste stå i rätt proportion till gärningens klandervärdhet, och straffsystemet måste genomgående uppfylla proportionalitetskravet (GrUU 9/2016 rd, s. 2, GrUU 56/2014 rd, s. 2–3, GrUU 16/2013 rd, s. 2/I och GrUU 23/1997 rd, s. 2/II).

Betalningsmedelsbrottsligheten utgör ett hot mot den lagliga ekonomin och betalningssystemet, som kriminaliseringen syftar till att skydda. Avsikten med att förtydliga bestämmelserna om betalningsmedelsbedrägeri och att systematiskt samla de brott som hänför sig till dem i 37 kap. i strafflagen, som gäller dessa brott, är att stärka detta skydd. Bestämmelserna om straffbarhet för betalningsmedelsbedrägerier och betalningsmedelsbrott har utformats så att de å ena sidan uppfyller minimikraven i direktivet, å andra sidan inte utvidgar området för straffbarheten på ett omotiverat sätt.

Straffbestämmelserna utgör också den rättsliga grunden för de polisiära myndigheternas befogenheter att inkräkta på den brottsmisstänktes och delvis även utomståendes grundläggande fri- och rättigheter. Med kriminaliseringen kan därför följa en utvidgning av myndigheternas befogenheter, vilket är viktigt med tanke på det konstitutionella proportionalitetskravet (GrUU 48/2017 rd, GrUU 23/1997 rd, s. 3/I).

Propositionens konsekvenser för förundersökningsmyndigheternas undersökningsbefogenheter enligt tvångsmedelslagen behandlas i samband med artikel 13 i avsnitt 2.2. De förslag som följer av direktivet och i synnerhet de straff som föreskrivs gör det möjligt att i vissa avseenden i större

utsträckning än för närvarande använda tvångsmedel vid brott som riktar sig mot betalningsmedel. Genom att föreskriva att tillgrepp av ett betalningsmedel utgör betalningsmedelsbrott möjliggör man med anledning av maximistraffet på två år mera omfattande undersökningsmetoder enligt tvångsmedelslagen än vad som för närvarande är möjligt, när motsvarande gärningar utgör stöld. Likaså blir mera omfattande undersökningsmetoder i enlighet med avsnitt 2.2 med anledning av maximistraffet på två år tillämpliga på de gärningar som i stället för innehav av förfalskningsmaterial i fortsättningen utgör förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri.

Den utvidgade användningen av tvångsmedel kan dock objektivt sett motiveras på samma sätt som skärpningen av straffskalan för brotten i fråga. Tillgrepp av betalningsmedel samt brott som gäller redskap, tillbehör eller upptagningar som lämpar sig för förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri kan ofta handla om synnerligen professionell eller organiserad verksamhet som syftar till utförande av betalningsmedelsbedrägeri. De nya undersökningsmetoder som skalan möjliggör är av dessa orsaker motiverade, och de kan bedömas uppfylla kraven på proportionalitet.

De föreslagna bestämmelserna kan således anses vara godtagbara och proportionella.

10.3 Legalitetsprincipen

Enligt 8 § i grundlagen får ingen betraktas som skyldig till ett brott eller dömas till straff på grund av en handling som inte enligt lag var straffbar när den utfördes. Den straffrättsliga legalitetsprincipen, som tryggas i bestämmelsen, innehåller ett krav i fråga om lagstiftningens exakthet. Enligt principen ska brottsrekvisitet för varje brott anges tillräckligt exakt i lag för att det utifrån en bestämmelses ordalydelse ska gå att förutse om en viss åtgärd eller försummelse är straffbar (exempelvis GrUU 20/2018 rd, s. 2 med hänvisningar).

Enligt artikel 7.1 första meningen i Europakonventionen ska ingen anses skyldig till ett brott på grund av någon gärning eller underlåtenhet som enligt nationell eller internationell rätt inte utgjorde ett brott vid den tidpunkt då den begicks. En motsvarande bestämmelse ingår i artikel 49 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Även dessa bestämmelser förutsätter att straffbestämmelserna är detaljerade och exakta så att förutsägbarheten garanteras.

De föreslagna ändringarna i bestämmelsen om betalningsmedelsbedrägeri är preciseringar genom vilka den nuvarande bestämmelsen förtydligas på det sätt som legalitetsprincipen förutsätter. I de nya bestämmelserna om betalningsmedelsbrott och dess grova gärningsform fastställs straffbarheten på ett uttömmande sätt i enlighet med de principer som fastställdes i samband med totalreformen av strafflagen. Rekvisitet för lindrigt betalningsmedelsbrott är däremot öppnare för lagtillämparen. Bägge skrivsätten följer de vedertagna formuleringar av brottsrekvisit i strafflagen som infördes i samband med totalreformen av strafflagen. Bestämmelsernas har utformats så att ordalydelsen omfattar alla de gärningar som enligt direktivet ska vara straffbara. Skyldigheterna enligt direktivet gäller inte medlemsstaternas allmänna straffrättsliga principer eller straffprocesser, som påverkar tillämpningen av bestämmelserna i enskilda fall.

Eftersom det i strafflagen inte finns någon allmän bestämmelse om lagkonkurrens, redogörs det i motiveringen till lagförslaget för tillämpningen av bestämmelserna i enlighet med reglerna för lagkonkurrens. Propositionen avviker i detta avseende inte från den övriga strafflagstiftningen, där bedömningen av förhållandet mellan olika brottsrekvisit i enskilda fall är beroende av förarbetena, reglerna om lagkonkurrens och rättspraxis.

Legalitetsprincipen och de bestämmelser i 3 kap. 2 § i strafflagen som gäller strafflagstiftningens tillämplighet i tiden förutsätter att en ny, strängare bestämmelse tillämpas endast på gärningar som begåtts efter lagens ikraftträdande.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Eftersom direktivet innehåller bestämmelser som föreslås bli genomförda genom lag, föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ändring av 37 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 37 kap. 8, 9, 11, 12 och 14 §,
sådana de lyder, 8 § i lagarna 769/1990 och 602/1997, 9 § i lag 769/1990, 11 och 14 § i lag 514/2003 och 12 § i lagarna 602/1997 och 298/2000, samt
fogas till 37 kap. en ny 13 §, i stället för den 13 § som upphävts genom lag 875/2001, och nya 15 och 16 § som följer:

37 kap.

Om betalningsmedelsbrott

8 §

Betalningsmedelsbedrägeri

Den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning
1) använder ett betalningsmedel utan tillstånd av dess lagliga innehavare, med överskridande av den rätt tillståndet ger honom eller henne eller annars utan laglig rätt,
2) använder ett falskt eller förfalskat betalningsmedel, eller
3) matar in, ändrar, förstör, skadar, överför eller raderar data i anslutning till ett betalningsmedel eller på något annat sätt ingriper i ett informationssystems funktion så att resultatet av överföring av pengar eller penningvärde förvanskas och därigenom orsakar någon annan en ekonomisk skada,
ska för *betalningsmedelsbedrägeri* dömas till böter eller fängelse i högst två år.
För betalningsmedelsbedrägeri döms också den som genom att överskrida täckningen på ett konto eller en avtalad högsta kreditgräns missbrukar ett betalningsmedel som avses i 1 mom. och därigenom orsakar någon annan en ekonomisk skada, om inte han eller hon vid användningen av betalningsmedlet hade för avsikt att utan dröjsmål ersätta skadan.
Försök till ett brott som avses i 1 mom. 3 punkten är straffbart.

9 §

Grovt betalningsmedelsbedrägeri

Om vid betalningsmedelsbedrägeri
1) vållas avsevärd eller synnerligen kännbar skada,
2) brottet begås särskilt planmässigt, eller
3) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
och betalningsmedelsbedrägeriet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt betalningsmedelsbedrägeri* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fem år.
På försök ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 8 § föreskrivs om försök.

11 §

Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri

Den som
1) tillverkar, anskaffar, i landet inför, innehar, säljer, transporterar, sprider eller tillhandahåller en betalningsmedelsblankett eller redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedelsblanketter, eller
2) tillverkar, anskaffar, i landet inför, innehar, säljer, transporterar, sprider, överlåter, ur landet utför eller tillhandahåller redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för förfalskning av betalningsmedel, eller redskap, tillbehör, apparater, upptagningar, datorprogram eller programinstruktioner som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät,
för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, ska för *förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

12 §

Betalningsmedelsbrott

Den som
1) olovligen tillägnar sig ett betalningsmedel,
2) framställer ett falskt betalningsmedel eller förfalskar ett betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, eller
3) anskaffar, köper, i landet inför, innehar, säljer, sprider, överför, transporterar, överlåter eller ur landet utför ett olagligt anskaffat, falskt eller förfalskat betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri,
ska för *betalningsmedelsbrott* dömas till böter eller fängelse i högst två år.
För betalningsmedelsbrott döms också den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning, med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, överlåter ett betalningsmedel till någon annan.
Denna paragraf tillämpas, om inte gärningen utgör brott som avses i 8 eller 9 § eller medverkan till ett sådant.
Försök till brott som avses i 1 mom. 1 och 2 punkten är straffbart.

13 §

Grovt betalningsmedelsbrott

Om vid betalningsmedelsbrott
1) brottet begås särskilt planmässigt, eller
2) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
och betalningsmedelsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt betalningsmedelsbrott* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fem år.
På försök ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 12 § föreskrivs om försök.

14 §

Lindrigt betalningsmedelsbrott

Om betalningsmedelsbrottet, med hänsyn till den eftersträvade vinningens eller vållade skadans storlek eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, ska gärningsmannen för *lindrigt betalningsmedelsbrott* dömas till böter.

15 §

Definitioner

I detta kapitel avses med
1) *pengar* sedlar och mynt som i Finland eller i något annat land är officiellt gångbara betalningsmedel,
2) *betalningsmedel* ett skyddat icke-fysiskt eller fysiskt medel, ett informationstekniskt program, en identifieringsuppgift eller någon annan motsvarande uppgift som identifierar en person, eller en kombination av dessa, som inte utgörs av pengar och som för sig eller tillsammans ger innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller penningvärde,
3) *betalningsmedelsblankett* tryckta blanketter som är avsedda att fyllas i så att de blir betalningsmedel och som inte hålls fritt tillgängliga för allmänheten, och sådana kort och schablonkort som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedel.

Vad som i detta kapitel föreskrivs om betalningsmedel tillämpas också på en motbok eller ett annat fordringsbevis som ett kreditinstitut som står under offentlig tillsyn har utfärdat över en deposition.

Vad som i detta kapitel föreskrivs om betalningsmedel tillämpas också på elektroniska pengar som avses i 5 § 6 a-punkten i lagen om betalningsinstitut (297/2010) och på virtuell valuta som avses i 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor (572/2019).

Vad som i detta kapitel föreskrivs om pengar tillämpas på sedlar och mynt också innan de har satts i omlopp.

16 §

Straffansvar för juridiska personer

På penningförfalskning, grov penningförfalskning, lindrig penningförfalskning, förberedelse till penningförfalskning, användning av falska pengar, betalningsmedelsbedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri, förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri, betalningsmedelsbrott och grovt betalningsmedelsbrott tillämpas vad som föreskrivs om straffansvar för juridiska personer.

———

Denna lag träder i kraft den 20 .

———

Helsingfors den 15 april 2021

Statsminister

Sanna Marin

Justitieminister Anna-Maja Henriksson

Bilaga
Parallelltext

Lag

om ändring av 37 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 37 kap. 8, 9, 11, 12 och 14 §,
sådana de lyder, 8 § i lagarna 769/1990 och 602/1997, 9 § i lag 769/1990, 11 och 14 § i lag 514/2003 och 12 § i lagarna 602/1997 och 298/2000, samt
fogas till 37 kap. en ny 13 §, i stället för den 13 § som upphävts genom lag 875/2001, och nya 15 och 16 § som följer:

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
37 kap.	37 kap.
Om betalningsmedelsbrott	**Om betalningsmedelsbrott**
8 §	8 §
Betalningsmedelsbedrägeri	*Betalningsmedelsbedrägeri*
Den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning 1) använder ett betalningsmedel utan tillstånd av dess lagliga innehavare, med överskridande av den rätt tillståndet ger honom eller annars utan laglig rätt, eller 2) överlåter ett betalningsmedel eller en betalningsmedelsblankett till någon annan för att brukas utan laglig rätt, skall för *betalningsmedelsbedrägeri* dömas till böter eller fängelse i högst två år.	Den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning 1) använder ett betalningsmedel utan tillstånd av dess lagliga innehavare, med överskridande av den rätt tillståndet ger honom eller henne eller annars utan laglig rätt, *2) använder ett falskt eller förfalskat betalningsmedel, eller* *3) matar in, ändrar, förstör, skadar, överför eller raderar data i anslutning till ett betalningsmedel eller på något annat sätt ingriper i ett informationssystems funktion så att resultatet av överföring av pengar eller penningvärde förvanskas och därigenom orsakar någon annan en ekonomisk skada,* ska för *betalningsmedelsbedrägeri* dömas till böter eller fängelse i högst två år.
För betalningsmedelsbedrägeri döms också den som genom att överskrida täckningen på ett konto eller en avtalad högsta kreditgräns missbrukar ett betalningsmedel som avses i 1 mom. och på detta sätt orsakar någon annan en ekonomisk skada, om han inte då han använde betalningsmedlet hade för avsikt att utan dröjsmål ersätta skadan.	För betalningsmedelsbedrägeri döms också den som genom att överskrida täckningen på ett konto eller en avtalad högsta kreditgräns missbrukar ett betalningsmedel som avses i 1 mom. och därigenom orsakar någon annan en ekonomisk skada, om inte han eller hon vid användningen av betalningsmedlet hade för avsikt att utan dröjsmål ersätta skadan.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Försök till ett brott som avses i 1 mom. 3 punkten är straffbart.
9 §	9 §
Grovt betalningsmedelsbedrägeri	*Grovt betalningsmedelsbedrägeri*
Om vid betalningsmedelsbedrägeri 1) vållas avsevärd eller synnerligen kännbar skada, eller 2) *gärningsmannen för att begå brottet har gjort eller låtit göra betalningsmedelsblanketter som det använda betalningsmedlet har framställts av*, eller brottet annars begås särskilt planmässigt, och betalningsmedelsbedrägeriet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för *grovt betalningsmedelsbedrägeri* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.	Om vid betalningsmedelsbedrägeri 1) vållas avsevärd eller synnerligen kännbar skada, 2) brottet begås särskilt planmässigt, eller *3) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,* och betalningsmedelsbedrägeriet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för *grovt betalningsmedelsbedrägeri* dömas till fängelse i minst fyra månader och högst *fem* år. *På försök ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 8 § föreskrivs om försök.*
11 §	11 §
Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri	*Förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri*
Den som för utförande av betalningsmedelsbedrägeribrott 1) tillverkar, i landet inför, anskaffar, tar emot eller innehar en betalningsmedelsblankett, eller som 2) tillverkar, i landet inför, anskaffar, tar emot, innehar, säljer eller överlåter redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedelsblanketter, eller upptagningar, programvara, redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät, skall för *förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.	Den som 1) tillverkar, anskaffar, i landet inför, innehar, *säljer, transporterar, sprider eller tillhandahåller* en betalningsmedelsblankett eller redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedelsblanketter, eller 2) tillverkar, anskaffar, i landet inför, innehar, säljer, *transporterar, sprider*, överlåter, *ur landet utför eller tillhandahåller* redskap eller tillbehör som särskilt lämpar sig för *förfalskning av betalningsmedel*, eller redskap, tillbehör, *apparater*, upptagningar, *datorprogram* eller *programinstruktioner* som särskilt lämpar sig för betalningsrörelse som sker via datanät, för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri *eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri*, ska för *förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri* dömas till böter eller fängelse i högst *två* år.

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
(fogas)	*12 §*
	Betalningsmedelsbrott
	Den som *1) olovligen tillägnar sig ett betalningsmedel,* *2) framställer ett falskt betalningsmedel eller förfalskar ett betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, eller* *3) anskaffar, köper, i landet inför, innehar, säljer, sprider, överför, transporterar, överlåter eller ur landet utför ett olagligt anskaffat, falskt eller förfalskat betalningsmedel för utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri eller med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri,* *ska för* ***betalningsmedelsbrott*** *dömas till böter eller fängelse i högst två år.* *För betalningsmedelsbrott döms också den som för att bereda sig eller någon annan orättmätig ekonomisk vinning, med vetskap om att användningssyftet är utförande av ett betalningsmedelsbedrägeri, överlåter ett betalningsmedel till någon annan.* *Denna paragraf tillämpas, om inte gärningen utgör brott som avses i 8 eller 9 § eller medverkan till ett sådant.* *Försök till brott som avses i 1 mom. 1 och 2 punkten är straffbart.*
(fogas)	*13 §*
	Grovt betalningsmedelsbrott
	Om vid betalningsmedelsbrott *1) brottet begås särskilt planmässigt, eller* *2) brottet begås som ett led i en i 6 kap. 5 § 2 mom. avsedd organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,* *och betalningsmedelsbrottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för* ***grovt betalningsmedelsbrott*** *dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fem år.* *På försök ska på motsvarande sätt tillämpas vad som i 12 § föreskrivs om försök.*

Gällande lydelse	*Föreslagen lydelse*
(fogas)	*14 §*
	Lindrigt betalningsmedelsbrott
	*Om betalningsmedelsbrottet, med hänsyn till den eftersträvade vinningens eller vållade skadans storlek eller andra omständigheter vid brottet, bedömt som en helhet är ringa, ska gärningsmannen för **lindrigt betalningsmedelsbrott** dömas till böter.*
12 §	15 §
Definitioner	*Definitioner*
I detta kapitel avses med	I detta kapitel avses med
1) *pengar* sedlar och mynt som i Finland eller i något annat land är officiellt gångbara betalningsmedel,	1) *pengar* sedlar och mynt som i Finland eller i något annat land är officiellt gångbara betalningsmedel,
2) *betalningsmedel* ett bank-, betal- eller kreditkort, en check eller ett annat medel eller en upptagning varmed betalningar, uttag eller kontoöverföringar kan utföras eller vars användning är en nödvändig förutsättning för att nämnda transaktioner skall kunna utföras, samt med	2) *betalningsmedel ett skyddat icke-fysiskt eller fysiskt medel, ett informationstekniskt program, en identifieringsuppgift eller någon annan motsvarande uppgift som identifierar en person, eller en kombination av dessa, som inte utgörs av pengar och som för sig eller tillsammans ger innehavaren eller användaren möjlighet att överföra pengar eller penningvärde,*
3) *betalningsmedelsblankett* tryckta blanketter som är avsedda att ifyllas så att de blir betalningsmedel och som inte hålls fritt tillgängliga för allmänheten, eller sådana kort eller schablonkort som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedel.	3) *betalningsmedelsblankett* tryckta blanketter som är avsedda att fyllas i så att de blir betalningsmedel och som inte hålls fritt tillgängliga för allmänheten, och sådana kort och schablonkort som särskilt lämpar sig för tillverkning av betalningsmedel.
Vad detta kapitel bestämmer om betalningsmedel tillämpas också på en motbok eller ett annat fordringsbevis som ett kreditinstitut som står under offentlig tillsyn har utfärdat över en deposition.	Vad som i detta kapitel föreskrivs om betalningsmedel tillämpas också på en motbok eller ett annat fordringsbevis som ett kreditinstitut som står under offentlig tillsyn har utfärdat över en deposition.
	Vad som i detta kapitel föreskrivs om betalningsmedel tillämpas också på elektroniska pengar som avses i 5 § 6 a-punkten i lagen om betalningsinstitut (297/2010) och på virtuell valuta som avses i 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om tillhandahållare av virtuella valutor (572/2019).
Vad som i detta kapitel bestäms om pengar, tillämpas på sedlar och mynt också innan de har satts i omlopp.	Vad som i detta kapitel föreskrivs om pengar tillämpas på sedlar och mynt också innan de har satts i omlopp.

Gällande lydelse

14 §

Straffansvar för juridiska personer

På penningförfalskning, grov penningförfalskning, lindrig penningförfalskning, förberedelse till penningförfalskning, användning av falska pengar, betalningsmedelsbedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri och förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri tillämpas vad som föreskrivs om straffansvar för juridiska personer.

Föreslagen lydelse

16 §

Straffansvar för juridiska personer

På penningförfalskning, grov penningförfalskning, lindrig penningförfalskning, förberedelse till penningförfalskning, användning av falska pengar, betalningsmedelsbedrägeri, grovt betalningsmedelsbedrägeri, förberedelse till betalningsmedelsbedrägeri, *betalningsmedelsbrott och grovt betalningsmedelsbrott* tillämpas vad som föreskrivs om straffansvar för juridiska personer.

Denna lag träder i kraft den 20 .
